Biblioteca Centrală Universitară Cluj

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul V, nr. 17 (215) - joi 24 aprilie 1958. | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 8 pagini 50 bani

LENIN

Era în 22 aprilie 1870. În orașul ce se numea pe atunci Simbirsk, astăzi Ulianovsk, pe Volga, într-o primăvară biruitoare, vedea lumina zilei Vladimir Ilici care urma să devină el însuși mai mare primăvara biruitoare a lumii. O întreagă lume de simboluri — semnificînd triumful luminii asupra întunericului, înfrîngerea obscurantismului prin știință, ajungerea rutinei prin dinamism — a străjuit apariția lui Lenin pe pămînt.

Sloiurile de pe Volga proiectau în adîncul apelor întunecate, imaginea dezghețului universal căruia avea să-i urmeze dezghețul inimilor moarte și al ochiului decît celor înțepenite.

Apele încă își mai scrîșneau colții de gheață, dar o stea călăuză se ivise călăindu-le după trena ei de lumină, spre mărire largi unde se macină și se topesc toate sloiurile îndărătnice.

22 aprilie 1870: oamenii din lumea întreagă păstrează nestearsă amintirea acelei zile.

De ce, cu atîta dragoste, o păstrează?

În primul rînd pentru că omul născut atunci, imagine oricui pilduitoare și pururi vrednică de a fi urmată cu propria faptă de fiecare zi,—

Era ca mine
și ca voi,
ca sute
de oameni din mulțime,
doar pe la ochi
— de gînduri —
avea mai multe cute,
și-avea
o mai ironică,
a buzelor,
asprime.
Dar nu asprimea de satrap
care-n triumf să vie
sorbindu-te
sub carul lui,
smucindu-și hamul..
Pentru tovarăși —
pilpîia
de omenie.
Mai aspru decît fierul —
cu dușmanul.

Biograf inspirat al marelui conducător de popoare, Maiakovski prezintă apariția pe pămînt a lui Vladimir Ilici nu ca un miracol ci ca o necesitate istorică de mult simțită, ca un răspuns logic la îndelungata chemare a umanității:

De mult,
dinți ani vreo două sute
înapoi
vin oste dinții veștI
despre Lenin
spre noi.

De mult, celor care-și pavaseră drumuri spre aur cu trupuri și vieți muncitorești, oamenii muncii le răspundeau cu credința lor fierbinte că furtuna trebuia să mături pe asupritori, că salvarea trebuia să vină pentru asupriți:

Cu noi,
drumul spre aur
oricît de strivitor
vi l-ați pava de zor,
dintre noi
va ieși,
va veni,
vom trimite pe unul,
cîndva —
om,
luptător,
județ,
răzbunător!

Consider că Maiakovski a înfățișat cititorilor mai bine ca oricare dintre noi drumul greu al omenirii pînă la Lenin. Mi se va îngădui așadar ca, amintind acest drum, să prefer propriilor mele cuvinte, cuvintele poetului.

În versuri de o unică ardere interioară și în același timp de o atletică frumusețe, el a făcut să răsune chemarea unei întregi lumi chinuite dar neînfrînte.

Nu cu speranța deșartă a sufletelor risipite în utopii, ci cu încrederea fermă a conștiințelor treze și luptătoare, vorbeau acele „glasuri de jos" auzite neîncetat și alevea de Maiakovski:

— Din fundul orb
al hrubelor de piatră
noi vom răzbi-n albastrul bolții
larg.
Așa va fi!
Iar fiul clasei muncitoare
va apare
de pe acest cuiuș
de scînduri goale,
să fie
proletariatului
catarg.

Prin versul poetului care adună în receptacolul său nenumărate experiențe, înfrîngeri și nădejdi, transformîndu-le în certitudinea absolută a biruinței finale, „glasul forțelor de jos" anunță cu puterea tunetului:

Va veni
un conducător
înțelept,
mai simplu ca pîinea,
ca oțelul mai drept!

Glasul mulțimilor muncitoare concretizează desfășurarea revoluționară a istoriei în formule de neobișnuită vigoare poetică, vestind apoi — ca o firească încoronare a atîtor eforturi și lupte — nașterea lui Lenin:

Se pîrguie
zilele,
ca pepenii galbeni, pe deal...
Proletariatul
ieși
din pruncie:
fortărețele capitalului izbindu-le
— vai —
le surpă,
le macină,
n-or să mai ție.
Și vremea
curînd
izbucni în rafale:
cu vuiet,
și creșteri,
și furtuni,
vine ea.
Mînia
în creștere
aprinde răscoale,
scînteia răscoalelor —
revoluții-aprindea.
...Stafia
comunismului
străbătea
Europa...
Cînd
pălea-n depărtare,
cînd
sclipea-n zarea genții.
Și iacătă-așa
în Simbirsk undeva
se născu
un băiat oarecare
cu numele:
LENIN.

Urmînd exemplul și folosind experiența scriitorilor sovietici, nemaizburînd lunateci prin umbrele bolnave iubite liliecilor, ieșind cu tot dinadinsul la lumina sănătoasă a zilei iubită oamenilor, așadar călăuzindu-se de lumina învățăturii marxist-leniniste, preluînd moștenirea nemuritorului Lenin, scriitorii din țara noastră se înțeleg astăzi pe ei înșiși mai bine și se ostenesc să realizeze opere demne de timpul în care trăiesc.

Ca și pentru celelalte categorii de oameni ai muncii, Lenin a formulat și în folosul scriitorilor idei fundamentale, principii directoare, de un preț uriaș:

„A opune literaturii fățarnic-libere, în realitate legată de burghezie, o literatură într-adevăr liberă, legată în mod deschis de proletariat" e unul dintre aceste principii de bază. Și în adevăr, de la Lenin încoace, nici un scriitor cinstit de pe lume nu-și mai poate închina cu dragă inimă activitatea sa „celor zece mii, din pătura de sus, care se plictisesc și suferă de obesitate — ci milioanelor și zecilor de milioane de muncitori care alcătuiesc floarea țării, forța ei, viitorul ei."

A socoti „chestiunea literară — parte integrantă a cauzei generale proletare" . . . e una dintre aceste idei călăuzitoare. Și în adevăr, de la Lenin încoace, orice scriitor cinstit — a cincea roată la căruța de altă dată a statului burghez — privește acum cu recunoștință această maltă și reală prețuire pe care și-a aflat-o în regimul puterii populare.

Astăzi, o mai mare bogăție de teme și frămîntări a fost obținută în gîndirea artistică, mutilată în trecut de automatisme și limitată — în fond — la variante repetitorii fără sfîrșit.

Iată de ce — și datorită cui — cea mai mare parte dintre oamenii creației s-au îndepărtat considerabil de insula cu șerpi a orgoliului individualist, din vanitățile de tradiție ale gintei lor sau numai din erorile de lentilă ale ochelarilor, din turnul ereziilor romanțioase sau direct din captivitatea propriului „eu" unde (ne vom sili să arătăm totdeauna) nu se refugiaseră chiar după voia inimii lor (cum în deobște se crede) și nici de capul lor într-atîta, de vreme ce în acea închisoare a „eului" nimeni alt decît o societate opacă, opresivă și deprimantă îi expediase, încătușați.

Iată de ce — și datorită cui — operele scriitorilor noștri exprimă astăzi tot mai mult o dinamizare a inspirației, o lărgire a unghiului vizual, o trecere de la autoportret la compoziție și de la „natura moartă" a contemplației încremenite la viața în mișcare, o participare literară și cetățenească tot mai activă, un interes tot mai adînc pentru omul stăpîn al naturii prin înrîurirea atotputernică a muncii sale.

Cicerone Theodorescu

ELEGIA RAZLIV

Mesteceni, albe facle aprind în elegie;
E lunca luminată de-al amintirii aur.
Noiembrie mai pune o rece poleială
Și brumele argintul în dimineața rece.
Te-apropie de lacul de valuri încreștitul;
La mal o luntre neagră. Poate că este luntrea
Ce aducea curierul din Petrograd, și noaptea;
Poate că este luntrea ce-i aducea cuvîntul
Cel ce aprinse flăcări să lumineze drumul;
Poate că este umbra care-a lăsat-o luntrea
Furată de răsfringerea cerului pe lacul
În care-a stat adesea și umbra lui răsfrîntă..
Cosașii amintirii cosesc în lunca astă...
Țin coase de ivoriu în mîinile albastre,
Albi, inclinați mesteceni în mîinile albastre..
El a cosit pămîntul de umbră și de jale
Și a strivit sub talpă girezile-adunate
Cum ai strivi sub mers afinate mușuroaie
De cîrtiți.

Vino-n lunca! O arie în mijloc;
Făcîndu-i cerc, mesteceni ard alb în elegie.

Doi și-au oprit suișul, i-a retezat securea;
O masă și un scaun între mesteceni lirici;
În umbra tufei focul mocnit și prometeic
Mai mîngîie un ceainic, ultat, în nălucire..
Granit cioplit, bordeiul, l-a împietrit durerea
Că niciodată umbra n-osă-i mai prindă somnul
Lui Ilici... Nici bolta de trestii nu răsună
De arme, nici uzina din Sestroreț de iunkeri
Nu e încercuită..
Doar noaptea-n lunca albă
A lunii, vin cosașii albaștri-ai amintirii...
Lăsînd în urmă, toate, în rosturile simple,
Și noi, din largul lumii, venim, privim, și ducem
Lumina frunții care din nou clădi o lume
În urma noastră, noaptea, în lunca vin cosașii
Albaștri-ai amintirii; — privesc, stelind granitul
Bordeiului — și trunchii ce retezați să fie
Drept masă, scaun, focul de-atunci nestins sub
ceainic,
Jucată, luntrea, lacul de valuri încreștitul,
Cînd asfințitul suie tot aurul spre stele
Cînd albi mesteceni facla și-o sting în elegie.

Radu Boureanu

A scrie cu tendință

Cu cît citești mai multă literatură burgheză veche sau actuală, acea literatură care se socotește pe sine sau se intitulează, sperînd să fie crezută, liberă — cu atît devine mai evidentă absurditatea și netemeinicia unei atare libertăți.

În ce sens poate fi liberă literatura, în ce constă această libertate de care anumiți scriitori din Apus încearcă să fie mîndri ca de un mare merit personal, frate cu demnitatea omenească? În a servi ceea ce vrei tu, sau a nu servi nimic? Dar ceea ce vrei tu se încadrează oricum împotriva oricărei originalități voite sau făcute, în ceea ce vor sau nu vor oamenii, în ceea ce gîndesc sau refuză și alți oameni, în gama sentimentelor și gîndurilor omenești.

Așa cum visul nu poate fi alcătuit decît din elemente cunoscute, fie ca acea configurație în care le rînduiește starea de somn e neașteptata și nelogică, nici fantezia în stare de veghe nu poate lucra cu alte elemente decît cele care constituie zestrea spiritului omenesc, și nu le poate organiza sau dezorganiza, căutînd logica sau ilogicul, firescul sau nefirescul, neașteptatul, decît după legile aceluiași spirit omenesc. Libertate dincolo de aceste limite nu există, și atîta vreme cît te învîrtești înăuntrul lor, te aliezi cu vrere sau fără, conștient sau inconștient, la un anumit fel de a gîndi, la un anumit fel de a formula, te aliezi și te înglobezi într-un punct de vedere care nu e numai al tău și care, în chip necesar, e un punct de vedere asupra vieții, a rostului ei, a oamenilor, a naturii și capacității lor, a societății, din care vrei să pari o excepție sau cu care vrei să te asemui, și a sensurilor ei, a evoluției ei, a orizontului ei.

Cînd un scriitor înfățișează lumea ca pe o grămadă de imbecili sau de vicioși, spune ceva, neagă ceva. Oricît de personală și de originală i-ar părea formula găsită, el s-a încadrat inevitabil nu numai într-o modă sau într-un curent literar, ci într-o concepție, într-o ideologie, s-a supus unei opinii care este a celor ce disprețuiesc omul, posibilitățile lui, îl robesc și îl exploatează.

Cînd alt scriitor afirmă inutilitatea oricărui efort omenesc, zădărnicia speranței, așteptării, friabilitatea frumuseții, grotescul eroismului, se înregimentează, cu disperarea lui pe care o crede unică și fără îndoială splendidă, pentru că altfel n-ar etala-o, în tagma celor care nu pierd nimic dacă aceste idei cresc în alții sau poate, dimpotrivă, au ceva de cîștigat. Dacă această convingere ar fi adevărată, profundă, mistuitoare, ea ar duce pe autorii și purtătorii ei la sinucidere, fără îndoială, dar iată că ea nu dă naștere la enorme autodafeuri, cum ar fi de așteptat, ci constituie materialul unor cărți care se vînd pe bani buni altor „disperați", aduc drepturi de autor bunicele primului dezolat și-l fac părtașul, — cu atitudini de cinic și melodramatic dezgust — al unui profitabil și rușinos comerț cu conștiința umană.

Se poate oare ca scriind cuvinte, care sînt noțiuni, și care înlănțuite dau idei, oricît de șubrede ar fi ele, să pretinzi că nu slujești nici o idee?

Lucia Demetrius

(Continuare în pag. 6)

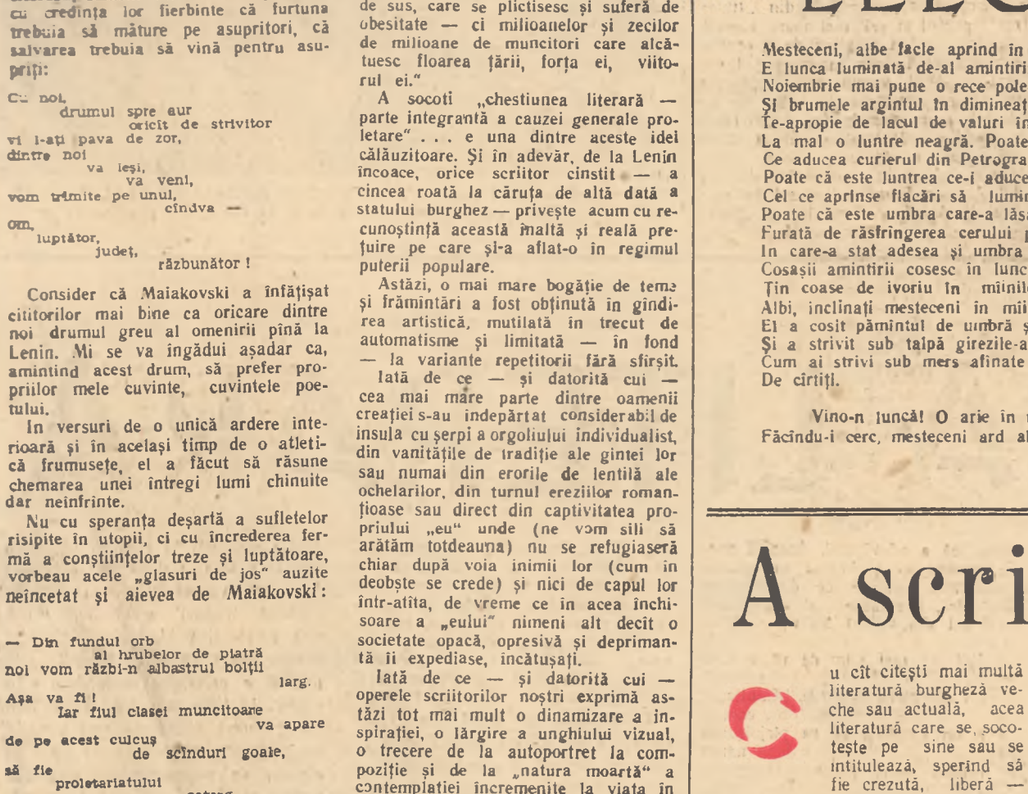

Casa-muzeu V. I. Lenin din Kuibișev. Camera lui Lenin

Întîlnire cu Lenin

L-am cunoscut, oare, pe Lenin? Ciudată și totuși firească întrebare! Aș fi putut foarte bine să-l cunosc, să vorbesc cu el fără să știu cine era: am umblat în aceleași locuri cu ei, de atîtea ori.

E mult de-atunci. O jumătate de veac. Parisul, „Cartierul latin", al studenților și al intelectualilor săraci. Bulevardul Saint-Michel, numit, în prescurtare, „Boul' Mich". Rue Racine, rue Saint-Jacques, rue des Ecoles, rue Cujas. Aceasta din urmă, purtînd numele marelui jurisconsult francez, urcă, ușor din bulevardul Saint-Michel, colina Pantheonului. O stradă îngustă, întunecoasă, case vechi, cenușii, circiumi luminate slab, în care-și petreceau nopțile poetul Verlaine. Într-una din aceste case locuiau tineri revoluționari ruși. Se adunau în încăperea spațioasă dar sărăcăcioasă, a unuia dintre ei.

Era în anul 1909. Îndrăgostit de-o tînără rusoaică, Lidia Ivanovna B. din Novocerkask, de pe malul Donului, mă duceam cu ea în rue Cujas, în acea casă, în apartamentul încărcat de fumul țigărilor, în ceața cărora pluteau chipuri blonde, capete pletoase, mîini elocvente, vizionari care gesticulau lent și vorbeau patetic, fără să ridice glasul. Un tablou animat, un Rembrandt, în lumini, umbre și ceață...

În toate biografiile lui Vladimir Ilici se vorbește de prezența lui la Paris în 1909 și de întîlnirile lui cu tineretul revoluționar în casa din rue Cujas. Lenin avea atunci treizeci și nouă de ani. Omul care peste opt ani era să stea în fruntea revoluției ce-a zguduit din temelii uriașa împărăție țaristă și a tras o adîncă linie de demarcație între două veacuri ale planetei, în plină bărbăție, cobora în cartierul latin, alături de tineretul înflăcărat care visa o lume nouă și o pregătea. În casa din rue Cujas, Lenin a petrecut multe nopți... Am fost și eu acolo. Cine știe de cîte ori nu voi fi stat alături de el, nu-l voi fi ascultat vorbind, fără să-mi dau seama cine era și, mai ales, cine va fi!

★

Aș fi putut să-l mai întîlnesc pe Lenin la cîțiva pași mai departe de rue Cujas, în colțul străzii Racine cu bulevardul Saint-Michel. Funcționa o „boulangerie", cuvînt care înseamnă „brutărie" deși acea prăvălioară nu era chiar o brutărie — există azi — ci o cofetărie în care, pe lîngă prăjituri, se mai vindeau pîinișoare proaspete, cîrnați uscați de Lyon și sandviciuri cu ficat de gîscă. Acolo, la miezul nopții, după ce se încheiau restaurantele și cafenelele din împrejurimi, se adunau, revărsîndu-se în piață, noctambulii cartierului, studenți, poeți, pictori cu modelele lor, boemi și „grizete", o tinerețe vorbăreață, în mijlocul căreia mă strecuram și eu, sărac, flămînd și singur, fără să am totdeauna cele douăzeci și cinci de centime cît costa o pîinișoară unsă cu ficat de gîscă sau împănată cu salam de Lyon.

Cîți oameni, francezi și străini, care-au ajuns celebri, n-au trecut prin cofetăria din cartierul latin, care, după miezul nopții, se anima de-o viață intensă, de-o tinerețe exuberantă.

Cărțile despre epoca pariziană a lui Lenin (1909) vorbesc despre această „boulangerie" în care venea Vladimir Ilici după ore lungi, dacă nu după zile și nopți întregi, petrecute la punctul de întîlnire revoluționar din rue Cujas.

— Odată, în 1909, după miezul nopții, povestește romancierul-academician Edouard Estaunié, în colecția ANAS (Noua revistă franceză) coboram pe strada Cujas, cînd, în lumina palidă a unui reverber, văzui un bărbat mărunt, încă tînăr, care se rezema de un zid, gata să leșine. M-am apropiat de el, l-am sprijinit. Omul acela își trecu mîna pe frunte surizînd, și-mi spuse:

— Iartă-mă, domnule, dar de azi dimineață stau într-o discuție cu compatrioți de-ai mei și am uitat să mîncăm!

L-am luat de braț și l-am condus la „boulangeria" din rue des Ecoles, unde a înbucat ceva și după ce s-a mai întremat, am început să vorbim. Companionul meu era un om amabil și instruit. Mi-a vorbit despre Tolstoi, despre noua lume socialistă, despre scriitorii epocii. S-a recomandat: „Vladimir Ulianov". Era Lenin!

★

Aș mai fi putut să-l văd pe Vladimir Ilici la cafeneaua „Clauserie des lilas", din spatele grădinii Luxemburgului, locul de întîlnire al poeților epocii, în frunte cu Jean Moréas, Francis Jammes, Paul Fort, Saint-Pol-Roux-Magnificul, Guillaume Appollinaire și alții.

Paul Fort, pe atunci „prinț al poeților", astăzi un venerabil nonagenar, povestește că într-o seară, intrînd la „Clauserie des lilas", a întrebat pe garçon înainte de a se așeza la masă:

— D. Saint-Pol-Roux e aici?

— Nu. A plecat la Camaret. (Camaret era reședința din Bretania, a marelui scriitor).

— Dar d. Francis Jammes?

— E plecat în Sud...

— Dar d. X?

— În provincie.

— Dar d. Jean Moréas?

— N-a venit încă... Trebuie să fie la Vachette... (Vachette era celebra cafenea din colțul străzii Școalelor cu bulevardul Saint-Michel, peste drum de „boulangerie". Printre clienții obiș-

Acad. Victor Eftimiu

(Continuare în pag. 6)

CONCEPTUL POLITIC ÎN LENINISM

Politicul constituie domeniul principal în dezbaterea marxist-leninistă. Fundamentalele descoperiri făcute de Marx în domeniul economicului sînt rezultatul unor prescripțiuni realizate în lumina unor finalități politice. Pentru Lenin politicul este „expresia concentrată a economicului". Aforismul desemnează locul extrem de important pe care politicul îl ocupă în suprastructură, dar în același timp și dificultățile percepției lui exacte, reale. Marile examene se dau în domeniul politicului. Un examen extrem de greu de trecut, chiar pentru personalități remarcabile. Balzac, uriașul creator al „Comediei umane", eșuează în domeniul politicii militante ca legitimist. Tolstoi „oglinda revoluției ruse", criticul atît de puternic al țarismului, cade la acest dificil examen prin așa-zisă renunțare la politică, prin aderare de fapt la politica pasivității, a misticii religioase, a narodnicismului și anarhismului. Taine, materialist în filozofia artei, este idealist în concepția asupra istoriei, prin deficit de viziune politică. Dramatic este, fără îndoială, naufragiul politic al lui Gherea. Excepționalul critic al concepțiilor estetice junimiste este, în **„Neoiobăgia"** și în **„Asupra socialismului în țările înapoiate"**, un adept al teoriei maioresciene a formelor fără fond. Exemplele au fost luate cu totul la întîmplare, dar pot fi înmulțite aproape la infinit. Fenomenul este revelator pentru enorma dificultate de orientare în acest domeniu al politicului. În secolul nostru, examenul politic este și mai dificil, prin însăși presiunea ideologică uriașă a claselor exploatatoare. Eroarea politică poate fi fatală operei unor creatori extrem de talentați. Din momentul în care trădează comunismul, Malraux, creatorul **„Condiției umane"** și al **„Nădejdii"**, este atins de o penibilă sterilitate, pe care lucrările sale ideaiste din domeniul filozofiei artei nu o ameliorează. Ignazio Silone, pe care nu-l putem uita pentru **„Fontamara"**, este astăzi director al unei publicații antisovietice și autor de romane fără răsunet. Nu vrem să spunem prin aceasta că adeziunea la comunism este singura care, în zilele noastre, poate oferi talent sau geniu. Problema este de cu totul altă

Ion Vitner

(Continuare în pag. 6)

Pornind de la LENIN

Aniversarea nașterii marelui Lenin surprinde critica noastră literară în cursul unui examen pe care îl pretinde propria ei conștiință.

În ultimii ani, critica s-a resimțit favorabil de pe urma succeselor obținute de partid în ofensiva generală împotriva revizionismului și a dogmatismului. „Munca literară — constata Lenin în articolul „Organizația de partid și literatura de partid" — este mai puțin decît oricare alta susceptibilă de egalizare mecanică, de nivelare. Nu încape vorbă că în acest domeniu este nevoie să fie asigurat un cîmp mai larg inițiativei personale, înclinațiilor individuale, și să se dea cîmp liber gîndirii și fanteziei, formei și conținutului". Aplicarea indicației leniniste a întremat critica. Critica și-a dobîndit dreptul de a-și studia obiectul, literatura, în funcție de specificul acesteia, imaginea. Elementele măiestriei artistice, atmosfera caracteristică operei de artă, fizionomia originală a creatorului sînt reconstituite tot mai satisfăcător cu mijloace proprii criticii. Înțeleasă mai nuanțat, ca producătoare de valori estetice, de frumusețe, literatura a cîștigat, ea în primul rînd, pe baza progreselor criticii. Iar critica s-a scuturat din inerția placidă, și-a lepădat armura de șabloane care-i împiedica mersul zvelt înainte. Diferențiindu-se, critica și-a diferențiat peisajul intern. Se poate vorbi azi de o expresie critică, de temperamente variate — embrionul viitoarelor personalități dorite de A. Baranga în răspunsul său la ancheta „Gazetei literare" — de stiluri. Ion Vitner are o argumentație largă desfășurată, de o eleganță aproape academică și hrănită cu o informație literară proaspătă. Ov. S. Crohmălniceanu îmbină spiritul analitic cu o înclinație către fantezie critică și limbajul familiar, neglijent și anecdotic (cu tîlc). Silvian Iosifescu este criticul judicios, guvernat, cum ar spune M. Breslașu, de „pondere și gust" și nuanțat cu o undă de maliție binefăcătoare. Paul Georgescu preferă stilul sintetic, concizia aforistică și incisivă, mînuind instrumentul polemic o dată cu asociația îndrăzneață. Alături de generația de critici afirmată după 23 August, își continuă activitatea pătrunsă de efortul apropierii de ideile marxism-leninismului reprezentanți ai pleiadei de esteticieni și critici mai vechi ca G. Călinescu, Tudor Vianu și Perpessicius. În sfîrșit s-au evidențiat cu o vocație teoretică sau de aplicație critică alții, tineri ca N. Tertulian, Oarcăsu, L. Raicu, S. Damian, Dumitru Micu, G. Munteanu, Geo Șerban, Aurel Martin.

Mihai Petroveanu

(Continuare în pag. 6)

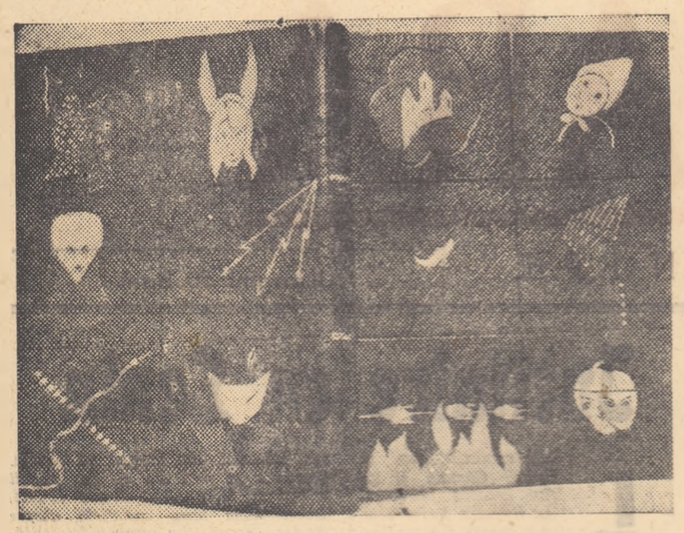

Copertă legată în piele la volumul „Amintiri din copilărie", de I. Creangă

Copertă legată în piele la „Cartea cu jucării" de T. Arghezi

Coperte de ELLA CANCICOV

Gr. Alexandrescu: „OPERE" *)

Ediția I. Fischer este cea mai completă dintre culegerile postume ale poeziilor lui Gr. Alexandrescu, atît prin materialul adunat, cît și prin întinderea aparatului critic. In discutarea izvoarelor de care s-a folosit autorul, contribuțiile editorilor mai vechi sînt de regulă menționate și adeseori retușate, cu o metodă critică sigură. Onestitatea științifică a procedeului trebuie relevată. De aceea credem că dintr-o simplă scăpare se omite în finalul de text al poeziei *Vinătorul* (pag. 348), unde e propusă o altă lecțiune mai logică, mențiunea că ea a fost făcută întîi de E. Lovinescu, în *Post-Scriptum (Grigore Alexandrescu, Viața și opera lui* și *Corespondența lui cu Ion Ghica*, Editura literară a Casei școalelor, 1928, pag. 327, nr. 2). De altfel, noul editor aduce în aceeași poezie o lecțiune corectă față de alta greșită, a lui E. Lovinescu („Din *sigura*-i cetate", în loc de „Din *singura*-i cetate"), eroare care-l îndemnase pe critic să deducă din „această construcție nefirească", conjugată cu altele, nenumite, concluzia „că avem a face cu o traducere". Deoarece I. Fischer nu-și însușește, cum era îndreptățit să o facă, prioritatea acestei lecțiuni mai logice și firești, și cum, pe de altă parte, nu atacă nici chestiunea dacă poezia e originală sau traducere cum credea Lovinescu, sîntem convinși că printr-o omisiune involuntară nu întîlnim aci menționată contribuția întîiului monografist al lui Gr. Alexandrescu. Asemenea omisiuni sînt fatale, cînd editorul critic manevrează un aparat uriaș de note, înainte de a le pune la punct, spre a le da utilizarea definitivă. Mărturisim că străbaterea aparatului critic de „note și variante", neobligatorie pentru cititorul care se interesează numai de textele literare, procură deosebite satisfacții cercetătorului familiarizat cu metodele critice moderne. Subsolul notelor e cît se poate de nutritiv și ne impune considerație față de tînărul editor care a urmărit pînă în ramificațiile cele mai îndepărtate cîte o chestiune ca aceea a speranțelor puse de poet și de contemporanii săi în realizările anului 1840 (vezi n.5, pag. 430, cu prorocirile lui Agatanghel, etc.).

Tematica romantică a lui Grigore Alexandrescu e urmărită de informatul editor în rădăcinile preromantismului occidental și apoi la posteritatea marelui poet romîn, a cărui influență asupra generației sale și a celei următoare apare mai limpede în toată întinderea ei. Interesantă e indicarea unui izvor, nerelevat pînă acum, al poemei *Rugăciunea;* este „celebra *Rugăciune universală* a lui Pope, pe care Alexandrescu a putut-o cunoaște în traducerea lui Lally-Tollendal, intercalată în edițiile operelor lui Delille".

Mai scurtă e în genere raza anchetei genetice în domeniul poeziei lirice, mai ales cînd autorul studiat n-a fost un poliglot sau cînd se cunoaște limba sa străină predilectă, cum a fost cea germană la Eminescu sau cea franceză la Grigore Alexandrescu.

Nu mai vorbim de multiplicitatea aspectelor în simpla chestiune a lexicului, cînd dispunem de un număr de patru-cinci ediții îngrijite de autor, dar nu și de manuscrisele sale, în mod obișnuit.

Să dăm un singur exemplu. In poezia „Așteptarea", elegie socotită de Lovinescu ca inspirată de una din muzele poetului, anume Eliza, întîlnim o formă verbală bizară:

Luna aci s-arată, aci iar se ascunde:
Abia cîteodată *întunecul* pătrunde,
Și norii înainte-i se pun ca o perdea.

In ediția din 1838, unde apare întîi poezia, lecțiunea este: *-ntunerecul*. Ultima ediție, din 1863, propune textul lungit cu o silabă: *întunerecul*. Edițiile din 1842 (Iași) și 1847 (București), dau forma contrasă: *întunecul*, cea mai bună din punct de vedere metric.

I. Fischer însemnă în notă: „Forma reală? O păstrăm în text, fiind posibilă din punct de vedere lingvistic. Este însă, pe cît se pare, o creație a editorilor de la Iași". (p.461, n.2). Nu se motivează această din urmă ipoteză. La Tiktin găsim însă mențiunea formei: *întunec* „cu totul izbitoare", la C. Negruzzi, *Convorbiri literare* 1868. E mărturisită lui Grigore Alexandrescu (*Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, pag. 843, 1909).

După cum era de așteptat, *Dicționarul limbii române literare*, vol. II, Editura Academiei RPR, 1956, nu înregistrează primare variante decît *întunerec*, menționînd ca formă atestată predominantă *întuneric*. Noul editor ia ca ediție de bază aceea din 1847, care păstrează lecțiunea introdusă în ediția ieșeană, „la Cantora Foaei Sătești, 1842". Nota debutează, la note și variante, ridică un semn de întrebare, dar declară lecțiunea plauzibilă „din punct de vedere lingvistic", atribuind-o totuși inițiativei editorilor ieșeni. Noi credem că I. Fischer a păstrat lecțiunea ediției ieșene pentru eufonia versului, iar nicidecum din motive lingvistice. Se știe că noul editor ține să reabiliteze pe marele poet de faima generalizată a urechii nemuzicale și ca atare îndrăzneala morfologică din cuvîntul *întunecul* servește tezei sale. Nu este însă o „formă reală" și nici una „posibilă", decît ca o licență poetică. De ce lipsește această explicație în notă? Ca atare e interesantă, dar dacă editorul o atribuie editorilor ieșeni, nu trebuia să-i facă loc în text, ci la variante.

Ediția e precedată de un studiu semnat de Silvian Iosifescu. Cercetarea aduce o contribuție pozitivă la cunoașterea operei lui Grigore Alexandrescu. Regretabilă e însă frecvența greșelilor de tipar, într-o ediție ca aceasta, de excepțională prezentare grafică și neprevăzută cu nici o erată [1]). Dezacordurile gramaticale nu pot fi imputate decît editurii. La pag. 15: „Dar *cuprinsul* celor două scrisori pe care poetul francez și cel romîn le adresau spiritului lor *se deosebesc* în problematică și atmosferă..." La pag. 40: „Cînd *apar* comparația, forma figurată de expresie *au* menire comică". Nici numele proprii greșite nu pot fi atribuite autorului introducerii: Stanciu *Căpățînea*, în loc de *Căpățineanu*, la pag. 17 sau Dositei *Obrenovici*, în loc de *Obradovici*, la pag. 29. Corect e de asemenea: „Arta oferă oamenilor oglinda realității, îi ajută să distingă *binele* (nu *bunul*) de rău..." (pag. 15). Prefațatorul cunoaște bine opera lui Grigore Alexandrescu, dar nu se orientează cu aceeași siguranță ca I. Fischer în cronologia ei. Astfel, în primul paragraf din pag. 21, afirmă: „*Anul 1840* e piatră de hotar în creația poetului". Și mai departe: „Ceea ce ruprindea ca zbucium încă nerezolvat *Cînd doar o să găsi pacea* e spus aici cu o fermitate ce dă versurilor acea particulară lipsită venită din adînc". In realitate, compunerea acestei poezii, după *note și variante*, e „fixată prin anul 1840", în timp ce *Anul 1840* pare a fi fost compusă la sfîrșitul anului precedent. In nici un caz însă cunoscuta *Epistolă d-V II* (către d. Voinescu II), care apărusă întîia oară în ediția 1842, nu a putut fi concepută după cu Alexandrescu „mărturisea a fi poet de curte" (pag. 35). Gheorghe Bibescu se vaită pe scaun chiar în acel an, iar apropierea dintre domn și poet e ulterioară sus-numitei epistole. Ideea originală din introducere e prezentarea lui Grigore Alexandrescu ca „scriitor prin excelență al 48-ului", adică al spiritului progresist și revoluționar. Interesantă e de asemenea notarea evoluției poetului „de la epic la dramatic", în fabulele sale, precum și relevarea transformării *Satirei duhului meu* „într-o serie de scenete" și a „caracterului scenic" din „monologul *O profesiune de credință.*" Prefațatorul stabilește o apropiere, pe care o socotim discutabilă, între „comparația cu stejarul trăsnit și încă în picioare" și „limbajul poetic al cîntecului poporan", în timp ce editorul notează mai plauzibil că poetul, deși a cules folclor în timpul călătoriei sale cu Ghica la mînăstirile din Oltenia, nu a suferit influența poeziei populare, ca alți contemporani ai săi. E aceasta o notă distinctivă a lui Grigore Alexandrescu, pe care trebuie s-o reținem. In culegerea de „Cîntece de peste Olt", I. Fischer aduce iarăși un aparat critic impresionant. La fragmentul IX, ne exprimăm însă o nedumerire. Cîntecul începe astfel: „Cuculeț, unde-ai iernat? / Peste Jiu, la Vadul lat, / Intr-un cătun afumat, / Cît e Cladova de mare, / Haz ca Siberelul n-are! / Siberelu-i mititel / Și-a-mpuiat dragostea-n el," etc. Apropierile geografice sînt ulmitoare. Cladova e un orășel dunărean din Iugoslavia, în fața orașului Turnu-Severin. Siberelul nu poate fi decît Săbărelul, — diminutiv de la Sabar — pîriu din Muntenia și afluent al Argeșului, cunoscut prin versurile populare:

Cît e Argeșul de mare,
Haz ca Săbărelul n-are.

Cîntecul oltenesc, dacă a fost cules cu fidelitate, e contaminat de acest model muntenesc bine cunoscut. Trebuie să menționăm însă că n-am confruntat textul lui Grigore Alexandrescu cu variantele indicate de I. Fischer la Anton Pann, G. Dem. Teodorescu și Ciușeanu-Fira-Popescu.

Unele forme moldovenești neîntîlnite peste Olt, ca *macar, a primbla, șepte* și *a gic* (XXIX și XXXI), se datoresc lui Vasile Alecsandri, care a publicat *Cîntece de peste Olt*, în *Convorbiri literare*, mitocosindu-le după obiceiul său.

In bucata cu n-rul XLII, comparația:

Și voinicii stau culcați
Ca stejarii răsturnați

e aceea care l-a îndemnat pe Silvian Iosifescu la apropierea mai sus relevată.

I. Fischer subliniază cu justețe „un pronunțat caracter de protest social", mai ales în poeziile populare haiducești.

Faptul că Grigore Alexandrescu, poet original, neinfluențat de folclor, a cules poezii populare, întregește imaginea marelui poet și dovedește că nici una din aspirațiile poporului său nu i-a rămas străină.

Șerban Cioculescu

*) *Poezii.* Ediție critică, note, variante și bibliografie de I. Fischer. Studiu introductiv de Silvian Iosifescu, 1957, Editura de stat pentru literatură și artă.

[1]) Mai ales în prima coală, pag. 6, rîndul 1, pag. 7, r. 1,3,6, 23, 24, 25, etc.

CARTI

GH. BRĂESCU: „Vine D-na și D-l General"

O carieră militară lipsită de strălucire și încheiată la gradul de maior i-a oferit lui Gh. Brăescu un bogat material pentru literatura sa care este, în cea mai mare parte, o satiră a armatei burghezo-moșierești. Culegerea de schițe publicată de ESPLA sub titlul *„Vine D-na și D-l General"* reprezintă o selecție a celor mai bune producții literare ale scriitorului. Proza lui Brăescu surprinde cu vioiciune, dar și cu multă finețe unele, aspectele de un trist ridicol ale vieții militare. Disciplina bazată pe teroare, servilismul față de superiori, incultura ofițerilor („La popotă"), abuzurile comandanților, folosirea oricăror mijloace pentru avansare, corupția din familia militarului burghez („Maiorul Botan" etc.), toate acestea furnizează scriitorului elementele unor excelente tablouri comice de nuanță grotescului.

Unul din elementele cele mai subtil exploatate ale comicului lui Brăescu este „prostia" soldaților atunci cînd ei sînt puși față în față cu comandanții lor. Această „prostie" este însă numai o reacție de apărare — voluntară și deliberată. In ea soldatul își găsea un refugiu. „Sînt insecte mici care simțind primejdia se strîng, se fac moarte și orice le-ai face nu mai dau semne de viață. Tot astfel prostia este arma inofensivă cu care recrutul speră să se împotrivească tuturor teoriilor chicheroniene îndreptate împotriva lui" — scrie Brăescu într-un loc. Armata burgheză ca instituție mutilează *omul* cu pornirile lui firești, îl dezumanizează. Pe comandant într-un anume sens, pe comandat în altul. Iată care este subtextul amar al comicului aparent facil, din schițele lui Gh. Brăescu.

Matei Călinescu

B. ELVIN: „Anatole France"

Cartea lui B. Elvin despre Anatole France e mai puțin un studiu „clasic", ordonat după calapodul obișnuitelor biografii așezate, cuminți și informative, cît mai ales un substanțial eseu. Asta nu înseamnă însă că dacă autorul eseului explorează personalitatea omului și opera dintr-un unghi de afecțiune el s-ar priva aprioric de analiză, situîndu-se în arbitrar și subiectiv. Evident există riscul de a nu atinge întreaga claviatură a gîndirii franciene, lucru pe care îl și recunoaște criticul: *„Niciodată nu știm totul despre un scriitor, iar Anatole France nu va consimți niciodată să ne spună ultimul său secret. Mereu alte și alte generații se vor strădui să afle secretul scriitorului, iar truda lor nu va rămîne zadarnică, fiindcă vor dezlega fiecare o enigmă și această enigmă dezlegată vor fi ei înșiși".* De aici nu se poate trage concluzia că autorul pierde din vedere ceea ce este dominant, specific la Anatole France.

Efortul lui B. Elvin se face simțit tocmai pe linia evidențierii și sublinierii a ceea ce este mai valoros, mai vibrant, mai nepieritor și uman în creația scriitorului.

Incursiunea biografică din „Itinerar", primul și cel mai mare capitol al cărții, avînd menirea de a profila evoluția lui France în complexul social-politic al vremii sale, depășește ca viziune detaliul informativ, se ridică la scara unei înțelegeri mai largi a faptelor. Mai pline de fantezie îmi par următoarele două capitole: „Cele trei iubiri ale domnului Anatole France" (botezat în spiritul ironic al creatorului) și „Surîsul". Profilul autorului „Crimei lui Sylvestre Bonnard" se detașează limpede, iradiind inteligență, simplitate, căldură. Atributele omului: superioritate morală, noblețe de caracter, atitudinea lucidă, activă în fața vieții și a umanității (de unde și înflăcărata lui pledoarie pentru cauza rațiunii și adevărului) sînt, așa cum sugerează criticul, izvoarele pure și veșnic vii care păstrează nealterată opera marelui umanist francez.

Se simte din păcate — mai ales în tratarea stilului francian — lipsa unei percepții estetice mai profunde, lucru care face ca puținele considerații în jurul acestuia să rămînă simple locuri comune, fără vreo semnificație pentru cititorul contemporan.

Eseul lui B. Elvin răsfrînge parcă frînturi dintr-un lung și intim dialog cu France. Și cum dialogul a avut loc în plină zi, în plină lumină, ditirambii și poza extatică sînt excluși. De aici și puterea de convingere a cărții, care rămîne o invitație caldă la cunoașterea, la adîncirea mesajului plin de generoase și avîntate învățăminte al lui Anatole France.

Vasile Nicolescu

I. A. EFREMOV: „Nebuloasa din Andromeda"

Cartea a apărut în colecția de povestiri științifico-fantastice. Păcatl Departe de noi gîndul că în sus-zisa colecție ar vedea lumina tiparului lucrări fără valoare. Este păcat însă pentru că ea nu este frecventată îndeobște de către oamenii care citesc literatură „adevărată", socotind că aceste volume nu sînt compatibile cu gustul lor. Astfel a trecut neobservata apariția unei cărți care altfel trebuia să se bucure de toate onorurile.

„Nebuloasa din Andromeda" este o viziune a societății umane în anii (aproximativ) 8000—9000 ai erei noastre. Lăsînd în urmă antichitatea, Anii Marii Sciziuni, Anii Primului Belșug, oamenii sînt acum o comunitate de savanți, tehnicieni și artiști, care muncesc și se bucură de viață. Felul în care pune autorul problemele educației, caracterului, muncii, are darul să ne dea o „nostalgie a viitorului" (acest termen trebuia inventat).

Scrisă cu o rară fantezie, dominată de un optimism de neclintit, cartea este un imn înălțat lui Homo Sapiens, care, după ce sute și mii de ani a dus o luptă gigantică pentru conservarea focului, după un suiș triumfal, luptă acum (acum, în accepția secolelor 80—90) pentru anihilarea spațiului și timpului.

Perfect stăpîn pe teoria relativității, I. A. Efremov ridică în finalul romanului problema explorării altor lumi, situate la mii de ani lumină, într-o singură viață.

Caracterele, viziunea, conținutul ideologic fac din „Nebuloasa din Andromeda" o carte de reală valoare.

G. R. Chirovici

Panou monumental executat de arhitecții: Baroiu, Ciocîrdel și Oroveanu pentru Expoziția de la Paris. (fragment)

CRONICA LITERARĂ

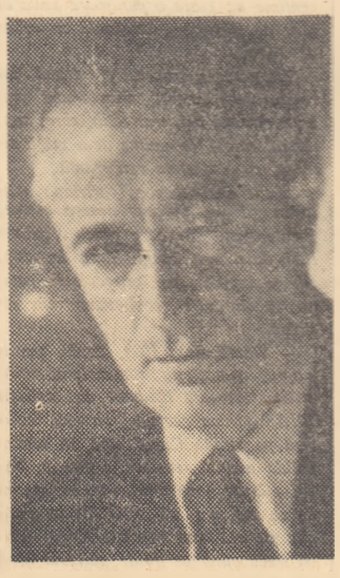

„Umbra stelelor" este o amplă antologie reprezentativă a poeziei lui Radu Boureanu.

Radu Boureanu: „UMBRA STELELOR"

Sînt cuprinse aici versuri scrise de-a lungul a peste treizeci de ani, înfățișînd aproape integral cicluri și volume apărute din 1932 („Sbor alb", în colecția Azi) pînă în prezent, și un număr de inedite.

Unul dintre cei mai talentați poeți ai generației sale (n. 1905), Radu Boureanu a străbătut, în trei decenii, un drum care i-a confirmat măsura potențelor artistice și care e semnificativ ca evoluție istorică.

Debutul său poetic s-a desfășurat sub semnul diferitelor curente ale epocii, convențional denumite, mai ales în terminologia lovinesciană „modernism". Semnificativ e, pentru caracterizare, universul poetic din această fază a creației lui Radu Boureanu. Acesta pornea de la realitate, pentru a fugi de ea, transfigurînd-o în cîmp de halucinații. Peisajul concret al patriei, cu natura vie și cu oameni în carne și oase, se prefăcea în „tărîm cu vedenii". Pitorescul național căpăta culori exotice. Irealul, care copleșea realitatea văzută, reflecta straniu și realitatea istorică, însușită livresc: trecutul devenea legendar, într-o poveste cu voivozi și feți-frumoși. Chiar dragostea se ascundea în legendă, poetul cîntînd o nostalgică apariție de hrisoave și de vis în Anna Maria de Valdelièvre. „Sborul alb" al poetului plutea deasupra pămîntului, ridicîndu-se de pe el, rupîndu-se de el. Mitologie, călătorie imaginară, pe meridiane geografice și istorice, cu arome uneori biblice, se îmbinau într-o poezie în care fantasticul se desprindea din cel mai autentic contact cu viața, parcă negîndu-l cu ostentație. Poetul se ferea de confesia directă, își ascundea inspirația, gesticula parcă altceva decît ar fi fost îndemnat spontan. Și versul lui era frînat, adeseori contorsionat aglomerînd dens imagini îndărătul cărora nu descifrai decît cu greu sensul adevărat. Pegasul său zbura neîncetat la supreme altitudini, dar nu descoperea marile taine pe care le căuta poetul. „Calul roșu" al său „se mistuia spre neunde":

Zadarnic apoi am bătut
la porți albastre, grele, de vis;
nici o poartă nu a gemut,
nici un vis nu s-a deschis...

La capătul a jumătate din drumul parcurs pînă azi, Radu Boureanu a făcut o cotitură calitativă. El a fost unul dintre cei dintîi poeți politici ai noștri în anii de după eliberarea patriei. Volumul său „Sîngele popoarelor" a stat la începuturile poeziei noastre noi, de luptă conștientă în slujba celui mai înalt ideal al omenirii. Poetul „Sborului alb" a devenit un poet al contemporaneității angajate în marș istoric spre o lume a păcii și a socialismului.

Cum are loc o asemenea trecere în creația unui poet?

Intrebarea nu privește numai poezia lui Radu Boureanu. Atinge un aspect esențial al artei literare moderne, acela al condiției de existență într-un veac decisiv pentru soarta omenirii.

Poetul autentic nu poate plana deasupra pămîntului frămîntat, însîngerat, transformat, aflat într-un proces de cataclisme și de edificări esențiale. Fugit într-o iluzorie irealitate, poetul dispare din fața și planul artei, care trăiește prin osmoza poetului cu lumea și prin expresia acestei osmoze. Pentru a se salva, pentru a-și întoarce pegasul din drumul ce duce spre impas, poetul are nevoie de sprijin în sine și în societate totodată.

In sine, în sensul că numai substanța sa proprie de om sensibil, receptiv și căutător, poate constitui elementul prim al unei poezii reale, de reflectare lirică a vieții contemporane.

In societate, în sensul că numai prin înțelegerea țelurilor ei supreme poetul își poate găsi mesajul care să transforme substanța sa poetică din virtualitate în realitate expresivă, cu funcția nobilă de cunoaștere și transformare a lumii.

Radu Boureanu este un poet care și-a putut găsi suportul necesar cotiturii sale artistice și în propria sa substanță poetică.

Creația sa transforma dintr-o grea aspirație formală, un fond de adîncă umanitate. „Vedeniile" nu puteau acoperi cu totul imaginile calde ale naturii și oamenii simpli ai acesteia. Coloritul exotic nu anula capacitatea poetului de a da tablouri plastice ale vieții cunoscute într-adevăr. Legendarul, parțial gotic, parțial autohtonizant, nu înăbușea deplin viziunea emoționantă a unor străvechi intimi prin modul lor de viață și simțire. „Lipoveanul", „Lipoveanca" nu păreau într-un tărîm fantastic, ci erau oameni de rînd, cu dureri și cu lacrimi, priviți cu dragoste, ca niște frați. „Mistrețul" nu e o halucinantă apariție de vînătoare medievală, ci expresia aceluiași suflet fierbinte ce l-a făcut pe Nicoară Potcoavă să înțeleagă spaima lupului hăituit și pe Eșenin să se pătrundă de durerea vulpii vînate... „Voevodul mrejer" nu rămîne un Petru Rareș împlătoșat în legendă fantastică, ci un om de prin părțile noastre, evocat în așezări specifice ținutului și epocii și prin sentimente asemenea celor din poezia populară, pentru mamă și tovarăși.

Poezia lui Radu Boureanu, datată din anii războiului, cobora din altitudini astrale și exprima căutarea dramatică a adevărului. Această poezie încerca să vorbească în numele generațiilor apăsate de dezorientare ideologică, răzvrătite și așteptînde: „Noi cei din veacul XX":

Noi nu mai știm de unde vine somnul;
vor sparge-odată zările, trîmbițașii: cocoșii
și un incendiu să ne pîrjolească nările
filfînd peste perne steagurile roșii...
(noiembrie 1943).

Un proces de valorificare a propriei sale substanțe de caldă umanitate se petrecea sub îndemnul realității imediate, de a cărei complexă și tragică problematică nici un „zbor alb" și nici un „cal roșu" nu-l mai putea rupe pe poetul în fond apropiat de oameni și de așezările lor pașnice, de dorurile lor cuminți și drepte, de suferințele lor adînci, de visurile lor fierbinți.

Saltul revoluționar nu putea fi însă înfăptuit decît în contact cu lupta efectivă a celei mai frumoase părți din omenire, a comuniștilor înfrățiți peste hotare în eroica și lucida lor acțiune de eliberare a omenirii. Radu Boureanu, alături de cei mai buni colegi de generație, a avut norocul să trăiască revelația forței poporului, condus de clasa muncitoare, în bătălia pentru construirea unei vieți noi, socialiste.

„Sîngele popoarelor" este rodul luminării poetului de către Partidul clasei muncitoare. Mesajul cîștigat prin înrolarea în rîndurile intelectualilor îndrumați de partid a schimbat sensul și a potențat valoarea poeziei lui Radu Boureanu, colorist virtuos în evocarea peisajelor. Exotismul formal a fost înlocuit printr-o viziune internaționalistă, sensibilizată prin tablouri sugestive, capabile să învie o lume puțin cunoscută. Grecia, Spania, China, Indonezia, America, Vietnam, pămînturi mai depărtate și mai puțin depărtate, au renăscut în imagistica plastică a poetului, nu ca tărîmuri pitorești și fantastice, ci ca materializate cîmpuri de bătaie între bine și rău, între forțele războiului și ale păcii, între culorile robiei și cele ale libertății.

Chiar dacă azi ciclul din 1948 ne apare pe alocuri depășit, prin liniitarea viziunii și schematizarea ei simbolică, prin însușirea încă neorganică a unor proaspete influențe maiakovskiene și prin oarecare retorism, nu putem uita ce a însemnat același ciclu în anul apariției sale, în anii sforțărilor și dibuirilor pentru a întemeia poezia nouă de care aveam nevoie.

De atunci, Radu Boureanu a ținut pasul, în general, căutărilor și creșterii poeziei noastre noi. Inegal, ca realizare artistică și ca prezență poetică în contemporaneitate, reflectînd adeseori succesele dar și slăbiciunile de creștere ale poeziei în formare revoluționară, volumul actual reprezintă, în ciuda selecției, această inegalitate, și e firesc să fie astfel.

Cronicarul actual trebuie să înregistreze neapărat, printre realizările poeziei noastre de azi, ciclul „Imaginilor din Cenad", care nu e ferit de schematism și clișee, dar care relevă din plin calitățile poetului Boureanu: capacitatea evocării vieții de fiecare zi, a sugerării „atmosferei" locale, a portretizării plastice. „Imaginile din Cenad" aparțin tablourilor realizate, în ansamblu, din viața satului nostru în prefacere revoluționară. O poezie ca „Urbs morisenum" e o bună prefață poetică la evocarea Cenadului de azi.

Ciclul „Ion Creangă" se integrează aceleiași virtuozități evocatoare ale poetului, ce leagă trecutul de prezent.

„Fata cu părul de aur", împreună cu alte poezii disparate (ca: „Ad uxorem", ș.a.) dovedesc drumul unei interesante erotici, pasionate deși pure (chiar casnice), în care se valorifică inedit vechea viziune de aureolare legendară a poetului.

Ciclul „Histriei" amintește, într-o altă perspectivă ideologică, orizontul lumilor apuse, cu poezia numelor proprii și a peisajelor scufundate în mister. In timp ce ciclul „Viorii cosmice" indică abordarea unei tematici contemporane majore, legate de evul atomic, de perspectivele revoluției sociale și ale științei omului înaintat al secolului XX.

E deplin realizat, la ora actuală, poetul Radu Boureanu? Răspunsul nu trebuie chemat în grabă. Se impune însă evidențierea unor particularități ale evoluției sale poetice, riscînd s-o limiteze, s-o frîneze și s-o împingă, uneori, pe căi înfundate.

Orizontul ideilor poetice apare uneori difuz la Radu Boureanu. Poezia sa se împrăștie fără o mare temă personală, coagulantă. Radu Boureanu apare adeseori ca un poet care răspunde chemărilor vremii, prompt, dar cîteodată și ca un poet izolat, în ipostaze rupte de vreme, ca și cum s-ar rătăci din cînd în cînd pe vechi drumuri părăsite. Simbolismul legendar întunecă uneori perspectiva ideologică și poetul poate să surprindă printr-o apariție străină de aspirațiile sale, explicit relevate de ansamblul creațiilor sale recente. Virtuozitatea îl duce uneori la exerciții sterile (v. „Rime în cap de vers"). Nu o dată versul, tinzînd spre perfecție parnasiană, e uscat, și nu o dată, ca în trecut, e dimpotrivă încărcat și greoi. Toate acestea prelungesc inegalitatea unui poet autentic, aflat de mult în stăpînirea matură a mijloacelor sale de expresie.

Ce-i lipsește? Poate încă un pas, care să facă din poezia sa o unitate ideologică și artistică sigură, bine cimentată, la nivelul celor mai bune creații ale sale.

Savin Bratu

La Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu"

Cu prilejul împlinirii a 88 de ani de la nașterea lui. V. I. Lenin, a avut loc marți 22 aprilie a.c. o ședință festivă la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu". A conferențiat criticul literar Silvian Iosifescu. Ședința a fost condusă de tov. Marcel Breslașu, secretar al organizației de partid a Uniunii Scriitorilor.

★

Vineri 25 aprilie ora 18, are loc cenaclul Secției TRADUCĂTORI. Se vor prezenta poeme de Mihai Beniuc în traducere germană și traduceri în românește din lirica cehă și polonă.

Referenți: M. Isbășescu, Elena Eftimiu și Rodica Ivănescu.

★

Duminică 27 aprilie, ora 10, are loc ședința cenaclului tinerilor scriitori „Nicolae Labiș". Citesc: Radu Cosașu (proză) și Cezar Baltag (poezie).

VISCA

În pădurea de la Măgura, furturile de lemne se cam înmulțiseră și nu mai era chip să tacă multă vreme Ocolul silvic. Mă simțeam dator ca inginer-șef să trag pădurarului luarea aminte că așa nu mai merge.

— Ascultă, Matei, cum de nu prinzi tu pe nimeni dintre cei ce fură lemne din pădure? i-am zis. Azi-mîne pasc aici oile, că n-o mai fi un brad și tu nu știi cine-i taie.

— Ba știu, că și ieri am prins doi țigani din Bolhoci, cu sănii; unul era Visca, celălalt un altul, dracu' știe cum îl mai cheamă.

— Ce sănii, mă? Că nici un țigan din Bolhoci n-are atelaj. E numai unul cu un cal în Modoleni.

— Erau cu săniuța.

— Cu săniuța! Și ce cărau? Tulpină de brad? Sau acolea niște uscături... Tu știi doar că într-o săniuță, chiar dacă furi lemn tăiat, poți duce preț de 25 lei. Alții fură, nu țiganii, dar nu-i prinzi tu...

— Ba, așa-i cum spun. Țiganii fură. Că rumînu-i dat dracului. Cînd mă simte că-s pe pîrâul Nuțului, el taie la Smida; cînd îs eu la răsărit, el e la scăpătat. Apoi mai săptămîna trecută nu s-a rastit la mine blestematu de Indrei Ficiu și a vrut să-mi ieie pușca? Oameni afurisiți, tovarășe inginer-șef. De n-aș avea eu nouă copii, ni-aș lăsa de slujbă. Că așa slujbă-i tot atîta cît frontul; nu știi cînd și de unde-ți vine moartea.

Pe Matei Ilandrea îl bănuiam, și nu numai eu, că-i înțeles cu sătenii, dar nu-l puteam găbui și nimeni nu venea să-l pîrască, unii pentru că erau „pe-o brîncă" cu el, adecă jăfuiau împreună, alții de teamă, că era rău și aspru cu cei slabi și săraci. Venisem în pădure, anume, doar-doar îl înhaț cu ceva. Era o zi frumoasă de ianuarie, un ger tăios, dar soare și senin, de mai mare dragul să umbli pe afară. Respiram adînc, după multe zile de stat în biroul închis, cu fum de tutun și cu aceleași discuții, pe care nici nu le mai auzeam, ale funcționarilor. Lăsasem caii cu sania în ultimul sat pe vale și o luasem pe jos, cu arma de vînătoare în spate și cu „Lux" după mine, cînele meu, un minunat cocker alb cu șa neagră pe spinare și cu niște urechi mițoase, pînă-n pămînt. N-aveam de gînd să vînez, de altfel ce putea să-mi iasă în cale? Vr-un iepure ce jucase toată noaptea de frig, vr-un lup, care pe la noi nu se dă la om, vr-o vulpe? Cînele-l luasem ca să se mai aerisească și el. Acum fugea vesel și din cînd în cînd se oprea, cu botul și urechile argintate de omăt, să vadă dacă viu și eu, apoi iar o lua la goană. Zăpada scîrțîia sub picioare și te orbea ca o mare de diamante. Prin vale, noaptea fusese buroasă, dar acum bura se ridicase, iar arborii scuturați de zăpadă, erau plini de promoroacă. Pe coastele văii pădurile de fag erau parcă încremenite și semănau cu niște plantații din basme, cu trunchiurile lor întunecate în contrast cu neaua și cu rămurișul ca un păr de colilie subt broboada de brumă. Drumul începu să urce printre brazi și se făcu mai frumos. Conurile verzi se profilau pe strălucirea zăpezii subt azurul curat ca safirul. Nici o mișcare, nici o vietate, numai soarele stăpînea din înălțime peste aceste frumuscți înghețate, peste tăcerea tulburată doar de pașii mei sau de alergăturile lui Lux. Se încălzise. Razele erau așa de fierbinți încît îți venea să te dezbraci la cămașă. Simțeam sudoarea pe frunte sub cușma de oaie și stătui o clipă, să mai răsuflu.

Cînele se oprise și el, dar nu se uita la mine, ci foarte atent în sus, pe coastă. Apoi începu să latre, întorcînd capul spre mine. De sus, din întunericul cetinei, venea un om cu securea subsuoară. Desigur tăiase pe undeva un lemn. Cînele se repezi spre el, dar fără să mai latre, și de departe auzii cum omul strigă prietenos: Lux, Lux! Era va să zică un cunoscut și, desprinzîndu-se din negurile brădetului, mă dumirii că este un țăran, nu dintre cei mai săraci, din satul unde lăsasem sania și caii. După schimbul de binețe, îl luai de-a dreptul:

— Eu știu că ai tăiat un lemn.

— Să mă urbgliească Dumnezeu, să nu văd pe soacră-mea, tovarășe inginer șef, dacă am tăiat. Fusei și eu pînă la Modoleni și luai securea asta, să nu se dea un lup ori altă fiară la mine.

— Arătă-mi palmele, zic, și ce scrie în ele aceea rămîne. Nimica nu pățești.

Mi le arătă, convins că de data asta m-a păcălit și că n-are temei învinuirea mea.

— Ai furat.

— După ce cunoști, tovarășe inginer șef, că dacă-mi spui, îți spun și cu adevărul.

— Ai mîinile pline de rășină.

Se uită la mine, se scarpină după ureche și plecîndu-și capul zice:

— La asta nu m-am gîndit. Altă dată mă spăl cu apă.

— Poți să te tot speli, că rășina nu se duce. Mai bine nu mai furați atîta. Matei nu te-a prins?

— D-apoi, nu m-a prins, zise săteanul, frecîndu-se pe la mustățile-i pline de stropi de apă de la promoroaca topită și spunînd parcă: Ce să mă prindă? Că altă treabă n-are Matei!

Astea toate se întîmplaseră după ce-l apostrofasem eu pe Matei că nu prinde pe nimeni și el începuse a baga vina pe țigani. Pînă la Matei, avusesem alt pădurar, pe care într-o zi l-am găsit doborît cu toporul. Acela păzea pădurea cu sfințenie și din cauza vigilenței lui nu mai pridideau cu procesele silvice la sediul raional. Amenzile curgeau dunare pe capul sătenilor, ei le primeau cum primești vremea rea și se duceau iarăși în pădure. Ce vrei? spuneau ei. De zece ani numai uscătură ne lasă să aducem. Parchet nu mai avem, ca pe vremuri. În zece ani uscăturile s-au gătat. Foc trebuie să faci? Trebuie, că-ți îngheață iarna pruncii lîngă vatră. Casa, grajdul trebuie să le mai repari? Trebuie, că se hîie pe noi și pe vite! Ce să faci? Mergi în pădure și tai, și-apoi dacă i să te prindă, barem să știi de ce: tai ce-i mai frumos. Te prinde și te amendează. Apoi ce să-i faci? Te duci, ca să-ți faci bani de amendă și o leacă mai mult.

— Măi, oameni buni! le spuneam. În sat la voi s-au făcut numai din anul 1950 și pînă astăzi peste o sută de case și grajduri noi, toate de lemn. Nu statul v-a dat materialul? Lemne de foc dăm și anul acesta, numai că n-a venit nimeni să se anunțe, sfatul n-a înaintat pînă acuma nici un tabel. E drept că-s peste mînă lemnele, dar acolo-s. Veniți și le luați.

Aș! jaful în pădurile statului continua și hoții nu se prindeau sau dacă se prindeau, amenzile în loc să-i frîneze pe oameni, îi provocau la alte delicte silvice. Citeodată, cel prins era un biet țigan, care ajungea țapul ispășitor și i se încărcau în spinare toate furturile dîntr-o pădure. Îi ardea o amendă grea, el n-o putea plăti, căci în afară de droaia de copii, casă-i era pustie și rece; mergea la închisoare, sta șase luni, venea acasă și iarna iară se ducea cu săniuța să fure o sarcină de lemne, că mai multe n-avea cu ce.

Și nebunia construcțiilor este, fără îndoială, vinovată de toate acestea. Fiecare vrea casă nouă, grajd nou, și nu așa ca pe vremuri, o cocioabă, un coteț, ci așa, mai modern, cum a văzut omul în altă parte, cu odăi mai multe, cu șcîndură pe jos, nu cu pămînt, cum era pe timpul nostru. Socialismul a trezit pofta de viață a oamenilor. Statul n-are nimic împotrivă, dar nici lemnul nu-i fără sfîrșit. Să spun drept, și eu ca inginer adeseori sînt frămîntat de aceste probleme și nu văd încă soluția lor. Deocamdată execut legea, dar îmi dau seama că aici e nevoie de un studiu mai adînc.

Pădurarii, la rîndul lor, se țin și ei de lege sau se ascund cum pot mai bine după ea și uniî o duc foarte bine cu sătenii. Așa e și Matei al nostru, dacă nu mă-nșel. El nu vrea să pățească ceea ce a pățit înaintașul său Ilie Cozea, de care au rămas orfani cinci copii și o nevastă cu 43 ari de pămînt. Poftim și trăiește!

— Da, e tare greu, zice Matei pe care-l întîlnisem în timp ce coboram spre tăietura de unde oamenii au primit lemn de fag pentru foc și le cărau fiecare cum putea, cu căluții sau cu boii, din niște pîraie și ripi, de te apucau spaimele să pătrunzi în ele, ca să nu dai de pacoste, să-și rupă vr-un cal sau bou piciorul sau să se răstoarne sania cu lemne peste tine. Numai o parte din lemne se găseau în loc mai bun.

Vine un sătean către noi cu sania trasă de niște mîrțoage numai piele și os, să te miri ce le mai ține în picioare. Și omului i se vede soarele prin urechi și-i trece vîntul prin țundra zdrențuroasă ca prin gardul de stobori. E cel mai sărac rumîn din Modoleni.

— Tu te duci după lemne-n pîrâul lui Dat. Nu cumva să încarci mai multe, că te vezi cu Iuda Iscariot!

— D-apoi tocmai acolo mă trimiți, tovarășe pădurar, cu bietele estea iepșoare a mele? Acolo rămîn cu ele cu tot... Dă-mi și mie lemne de aici din Padina lui Mihai, să te țină Dumnezeu și să-ți deie sănătate! zice săteanul rugător.

Matei se ține tare și neînduplecat și omul pleacă, îndemnîndu-și cu blîndețe mîrțoagele, dar cu fața îmbufnită de amărăciune și cu ochii de cîne bătut. Pesemne se așteptase să intervin eu, dar n-am zis nimic.

Veniră alți doi săteni, aceștia din Bălcești, oameni înstăriți, îmbrăcați cu bunzi de oaie și cu sănii trase de boi bine hrăniți. Pînă a nu se apropia de noi, Matei se îndreptă către ei și văzui că schimbă vorbe, apoi bagă ceva în straiță și veni la mine. Dar se opri și strigă spre un sătean:

— Da' lămpașul cu oloi de creangă adusu-l-ai?!

— Adus, da! răspunde omul și Matei merse la el și pe furate mai bagă ceva în straiță.

— Astora unde le dăduși lemne? întrebai pe Matei, care venea spre mine răsucindu-și o mustață.

— Unde să le dau? În Padina lui Mihai.

— De ce?

— Pentru că ăștia vin de-acasă.

— Da? cel din Modoleni de unde venea?

Matei scoase ceasul din buzunar. Mă uitai și eu la ceas, era unsprezece. Matei se mai uită o dată la ceas și zise:

— Îți spun la ora 1 exact!

De! Ce să faci? trec și-mi văd de treabă. Umblu prin pădure, verific locurile de unde s-au tăiat brazii și, mai vorbind cu Matei, mai jucîndu-mă cu Lux, vremea tăcea și trecea, iar mie mi se făcu foame.

La ora 1 exact Matei se apucă să facă foc, scoase din straiță niște fleici de porc și se apucă să le frigă. Cînd fură fripte, mă chemă și, închinînd cu o ploscă, bău el apoi mi-o întinse mie, ștergînd cu mîna gura ploștii.

— Bea, tovarășe inginer-șef! Luai o gură de țuică și zisei:

— Asta-i lampașul cu oloi de creangă?

— D-apoi care altul?

Aerul de munte face foame, fleicile de porc miroseau frumos. Scot pîinea și eu din tașcă, tai o felie de slănină îngustă, cu două dungi de mușchi prin ea, și încep să mînc.

— Lăsați, tovarășe inginer-șef, că doară fleicile n-or fi numai pentru Lux.

Lux se și ridicase în două labe în fața fleicilor și „făcea frumos", în timp ce balele-i curgeau mai dihai ca-n experiențele lui Pavlov.

— Mulțumesc, nu mănînc, — zic împotriva dorinței inimii.

— Nu mă vătămați, tovarășe inginer și mai ungeți-vă cu o gură de oloi de creangă.

Trebuie să mărturisesc, n-am ce face, că în fața unei mîncări gustoase mă dovedesc un om slab, deși nevasta mă ceartă acasă. „Nu vezi că ai ajuns gras ca un porc la Crăciun?" — zice ea.

— Știi ce, Matei? — zic. Iau o fleică, da'ți-o plătesc. Altminterea nu primesc o dată cu capul.

— Luați numai, c-om vedea la urmă.

Și așa mă ispiti dracu' și pe mine, și mă mînjii cu o fleică și cu două guri din lampașul cu oloi de creangă. Înțelesei în sfîrșit ce însemnează „vă spun la ora 1 exact" din partea lui Matei. Mai zi ceva! — gîndii în sinea mea. Dacă eu, cărturar și inginer, nu rezist la o fleică, de ce să reziste Matei? Totuși nu mă răbdă inima, după ce-l „vătămai", în ciuda protestelor lui, cu 10 lei, să nu-l spun:

— Ascultă, Matei, asta nu-i treabă cinstită și mie mi-e să nu faci lucruri și mai grave. La urma urmei n-ai ieșit din lege și nu-ți pot face nimic, dar nu-i omenește și mă tem că mai faci și altele...

— Tovarășe inginer-șef, să mă bată Dumnezeu și soarele de pe cer! Eu nu ies din lege! Eu știu legea și umblu pe ea ca pe schiurii Pe onoarea mea!

În sfîrșit, prea mult preț nu puneam eu pe onoarea lui Matei. Dar mă mînjisem, mă mînjisem! N-aveam ce face, plecai mînios pe mine însumi, cu gîndul că tot pun eu raful pe Matei într-o zi. Strigai pe Lux care se despărțea cu inima îndoită de un os ce mai rămăsese.

★

Peste cîteva zile, cine vine la mine? Matei.

— Am prins hoțul, tovarășe inginer-șef.

— Unde-l?

— Aci, afară.

— Adu-l înăuntru.

Iese Matei și se întoarce, cu cine credeți? cu un țigan amărît, din Bolhoci, cu Visca. Îl cunoșteam bine, căci stătusem o vreme la Bolhoci, unde soția mea lucrase ca medic. Avea nouă copii țiganul, de toate mărimile, de la cel de supt, pînă la cel ce-i bun de trimis după apă la gîrlă cu olul. Apă Visca n-avea după ce bea, decît cînd mai dădea ciuma în găinile sătenilor Dar oamenii-l iubeau, căci primea să lucreze și nu umbla vara numai după umbră prin codru. Apoi, nici nu fura, — lucru rar la neamul lui. Odată, cu soția mea, am intrat la el în casă. Ce casă? O colibă de bîrne, de te-ndoiai din șale ca să poți intra. Nu mai spun cum mirosea înăuntru, căci ferestruica, singura la casă, era bătută cu cuie, ca să n-o deschidă pruncii. Era dimineața și era frig și toți țigănușii întinși unii lîngă alții ca sardelele în cutie, pe jos, acoperiți cu un țol murdar. N-aveai unde pune piciorul de ei. Mi s-a făcut o milă de mi se rupea inima.

— Hai afară, zisei către nevastă. Căci mă gonea și putoarea de nesuferit, dar și mai rău sărăcia.

De-atunci n-am mai pierdut un prilej să nu le dau ceva pruncașilor lui Visca, cînd veneau la cerșit pe la noi. Am avut, însă, o pățanie cu ei într-o zi de Paște, pățanie ce n-o mai pot uita.

Nevastă-mea se pregătea să se-mbrace de sărbătoare, ca să mergem la niște prieteni. Își pusese toate lucrurile la îndemînă, și, mai ales, cu multă grijă, pe colțul de la masă, o pereche de pantofi de șarpe, pentru cumpărarea cărora făcusem economii nu mai știu cît timp. Pe cînd ea se moșmîndea pe la bucătărie, iar eu mă rădeam, mi se păru că cineva deschide încet ușa.

— Leno, tu ești? întreb pe nevastă-mea. Dar nu era ea. Mi s-o fi părut.

— Ei! hai să ne îmbrăcăm repede, zic, și să plecăm.

Dar cînd să încalțe pantofii, ia-i de unde nu-s!

— Că doară nu i-o fi mîncat Sfîntul Haralambie din icoană! — zice nevastă-mea. Căci aveam un astfel de sfînt pe perete, care ținea legată cu lanțul pe Muma Ciumii. Era o icoană zugrăvită pe sticlă și tare-mi plăcea.

Nevastă-mea caută, se enervează, dar degeaba, pantofii nu-s și nu-s!

— I-ai pus tu în altă parte, — zic eu.

— Ce tot vorbești? Aci i-am pus, pe colțul mesei! Nu i-ai văzut? Poate i-ai mutat tu, că mereu te amesteci în treburile mele!

— Eu? — zic speriat și-mi venea să-mi muște limba că n-am tăcut. Să vezi, acum se descarcă toată furtuna pe capul meu! și tac și-o las să trintească lucrurile și să boscorodească ce vrea. Tot la trei cuvinte îi venea în gură și numele meu, că așa-s eu, că nu-s atent la nimic și cîte și mai cîte! Eu, nimic. Tăcerea-i sfîntă, cînd muierea-i supărată. Totuși mă frămînta și pe mine dispariția misterioasă a pantofilor de șarpe!

Dar nu se mînă mult și iacă bate cineva la ușă. Intră! — strig mînios. Ușa se deschide încet și prin deschizătură se strecoară fricos, tocmai aproape de pragul de sus, capul lui Visca; căci era om înalt, cît un pîrpilig. — Slobodu-i? — întreabă cu glasul timid. — Slobod! răspund. — Christos-o-nviet, zice intrînd și tîrînd încet după el una din fetițele lui, pe una Mura, cu niște ochi mari, care tare-mi era dragă.

— Ce-i Visca?

Fetița începu să plîngă tare și încerca să se smulgă din mîna lui tată-său. Zadarnic.

— Să ne iertați, că ne-a bătut bunul Dumnezeu să furăm în sfînta zi de Paști.

Înțelesesem ce s-a întîmplat. Visca povesti apoi toată întîmplarea. Fetița intrase încet în casă la noi, atunci cînd mi s-a părut mie că aud ușa, văzuse că nu-i nimeni, s-a uitat împrejur, a zărit pantofii pe masă, i-a luat așa cum ia o pisică un picior de găină fript, i-a băgat în straiță și — ață acasă cu ei!

— De unde ai tu păpucile, Mura tatii? — Mi le-a dat o doamnă să le am de sărbători. S-a codit Mura să spună care-i acea doamnă cu inimă așa bună, dar pînă la urmă, fără bătaie, a mărturisit.

— Omoriți-o, domnu' injeler șăf, că io n-o pot bate chiar amu' la sfîntul praznic. Destul a bătut Dumnezeu alduitul casa mea.

Asta era Visca țiganul!

Acum, adus de Matei, iarăși stătea în fața mea, cu ochii în pămînt, cu umerii și cu brațele lăsate în jos. Iar îl bătuse Dumnezeu alduitul! Matei se așezase pe o bancă și-și răsucea mulțumit o țigară.

— Ce-i mă, Visca?

— Am furat, tovarășă injeler șăf.

— Toată iarna a cărat la lemne din pădure, tovarășe inginer-șef, se amestecă Matei. A rărit pădurea pe unde a trecut.

— Cît ai furat, mă Visca?

— Trei săniuțe de uscături, cît am putut încărca pe săniuță, să fie cu iertare și să trăiți, domnu' injeler șăf.

— Du-te acasă, mă Visca, și nu mai fura.

Matei a fost, însă, tare nemulțumit de hotărîrea mea și s-a plîns peste tot. Între timp eu am fost mutat la alt serviciu și iarăși l-a prins Matei pe Visca. De data aceasta n-a mai scăpat. La judecată l-au învinuit vr-o cinci țărani, care căraseră lemne groase de brad din padure, și a făcut amărîtul șase luni de închisoare. Vai de capul nevestii lui cu ce și-a „hărănit pruncheșii" — cum zicea ea — în acele șase luni!

După ce a ispășit săniuțele de crengi uscate, să fi fost vr-o patru, deci preț de 100 de lei ca amendă, și mai ales după ce a ispășit toate lemnele mari furate de cîțiva țărani mai șmecheri înțeleși cu Matei, a mai făcut-o ispravă. Tot din sărăcie, căci omul sărac din sărăcie face isprăvi. Un hoț de buzunare, tot din Bolhoci, unul Topinghel, care fura banii oamenilor pe la tîrgurile de țară, a vrut să și-l facă pe Visca asociat. Topinghel sparlea banii omului, apoi i-i dădea lui Visca, la rîndul lui acesta îi strecura la un al treilea, care o ștergea. Lucrul acesta s-a petrecut cu Visca o singură dată. Un țăran își vîndu boii, băuse al dămașul, pusese bine banii în pungă și și-o potrivise la loc sigur. Topinghel, de la o masă din crîșmă, urmărise tot. Țăranul a ieșit apoi să se mai uite prin tîrg. Topinghel pe urmele lui, Visca pe-aproape, celălalt, Gîlmă, la fel. La înghesuială, Topinghel s-a apropiat și nici n-a simțit țăranul ce-a pățit. Iar Visca s-a trezit cu punga în mînă. Trebuia s-o dele lui Gîlmă. Dar a început să tremure și să șoptească: Nu pot! Nu pot! Nu pot! Pe Topinghel însă-l înghițise pămîntul, iar Gîlmă văzînd tremuricul lui Visca s-a făcut nevăzut. Țăranul cu pricina pierise și el printre oameni. Numai Visca tremura și bîlbîia nestiind unde să pună punga.

— Du-te, mă țigane, colo lîngă gard dacă nu mai poți, că altfel te slobozi în nădragi! — zise un flăcău dat dracului. Cîțiva inși izbucniră în rîs. Visca plecă împletecit și, nemaigăsind pe ortacii lui, se urcă în tren și se întoarse la Bolhoci. Acolo se duse de-a dreptul la miliție și povesti ce-a pățit. Milițienii au dat din umeri și l-au lăsat să se ducă în treaba lui, după ce au făcut proces-verbal.

Alte isprăvi bietul Visca n-a mai apucat să facă. A murit nu de mult, de moarte năprasnică. Astă-toamnă, pe cînd ciocîrtea să repare ceva la o încheietură din peretele colibei, s-au dărîmat bîrnele peste el. L-au scos tot dărăburit. Avea cîteva fracturi deschise la picioare, pe lîngă multe răni la cap și pe tot trupul. Așa frînt cum era, o singură grija-l rodea printre vaiete: „Să te duci, nevastă, la Partid și să-i rogi să nu uite pe Todoruț al meu! Lumina mea!" Todoruț era unul din cei nouă copii, ajuns student la politehnică. Aceasta era singura lumină în viața lui. Visca: pruncheșul lui inginer! Această lumină îi strălucea în ochii înfierbîntați și pe fruntea galbenă cu broboane mari de sudoare, în timp ce zăcea pe jos, acoperit cu țolul murdar.

După ce l-au lecuit băbește, fără rost, cînd să-l ducă la spital, la ordinul medicului care aflase de nenorocire, era prea tîrziu, căci rănile se infectaseră și dăduse în septicemie. Ultimul său cuvînt a fost: „Todoruț...".

Matei, însă, trăiește și nu-i lipsește nimic. Dimpotrivă, am aflat că și-a făcut o casă frumoasă, cu parchet pe jos, la Bolhoci.

Mihai Beniuc

Ilustrații de IULIAN OLARIU

PENTRU LENIN

Oră în Simbirsk

Ce e acolo, în ierbi sau zăpezi
În mustul iernii, încălzit de soare?
Cineva se naște, în muguri, în soare,
În stepe, în oameni, în livezi.

Parcă s-a urcat în pieptul lumii
Aerul filtrat al altui timp.

În Simbirskul ne-nsoțit de hartă
S-a născut un anotimp,

Primăvara, poate Lenin,
Sau înviorатul nostru Timp.

Victor Kernbach

Mă gîndesc la Lenin

Cerul stepei, coborît mai aproape
și fără să știi de ce, surîzi și te bucuri,
vibrația stelelor te răsfrînge în curgeri de ape
arc omenesc, fără benți, fără ciucuri

Poate te gîndești la Lenin, ori poate
la rotirea liniștită a sorilor,
flăcări albastre, ivind susurate
la căpătîiul comorilor.

Nichita Stănescu

Celula 193

Un pat de fier,
O masă pornită spre ieșire
Spre petecul de cer
O-nchipuire
De fereastră; o firidă
Prin care nici întunericul nu îndrăznește
Să cerceteze pereții celulari
Negri, umezi, murdari.

Înmărmurite-n zidurile reci,
Ceasurile oarbe măsoară
Zborul clipelor fără să știe,
Dacă pe ramuri luna s-a stins

Și-i seară
Sau amiază
Păstrînd peste timpul ucis
Fiecare amintire trează.

Linii și cercuri nervoase
Spînzură deasupra ușii
Numărul o sută nouăzeci și trei
Ușa se deschide cu greu
Parcă-i e teamă să spună:
— „Aici, în patul meu
A stat Lenin".

Darie Novăceanu

Din ciclul „Mările Sudului"

Am colindat pe mări...

Am colindat pe mări și-am căutat meduze
și antice făpturi flămînd am căutat,
dar am găsit vapoare-ncărcate cu obuze,
americane nave sub ceru-nnourat.

Instantaneu

Străvechiul port nu doarme, cu mii de ochi clipește
în noaptea ce-și pogoară un văl cernit pe chei.
Bătrînul cerșetor din locu-i trist privește
mașinile luxoase ce-i plimbă pe ianchei.

Istanbul, noiembrie 1957.

Vapoare stau la țărm...

Vapoare stau la țărm, cu pîntecele goale
și dorm în copleșire, cu provele spre larg,
coloși de fier veniți pe-a mării lungă cale,
cu steaguri spălăcite în vîrfuri de catarg.
Tăcut și trist e portul sub cerul de cristal,

iar mateloții beți de dorul depărtării
privesc întunecați spre zarea de opal..

Flămînzi,
pe chei așteaptă de lucru muncitorii.

Pireu, octombrie 1957

Sînt mări îndepărtate..

Sînt mări îndepărtate sub cerul străveziu,
nepotolite valuri în fierbere de spumă,
a apelor sahare în nesfîrșit pustiu,
cînd ursitori amare, cînd bune ca o mumă.

Din ele cea mai blîndă-i Mediterana largă,
cu undele domoale, pierdute pînă-n zări,

dar marea Neagră-mi este de zece ori mai dragă,
cu zbuciumul ei tainic și fără de-ncetări.

Și-ale Egeei valuri de soare desfătate
sînt moi precum mătasea ce-i resfirată-n vînt,
dar mai frumoasă-i marea cea Neagră dintre toate
cînd își lipește buza de-al patriei pămînt.

Constanța, noiembrie 1957

Ștefan Gheorghiu

RĂDĂCINILE

CAP. XV

VĂLMĂȘAG

Frații Cioranu rămăseseră prăvăliți pe dușumea și grămădiți unul într-altul, lîngă masă, la picioarele noastre. În încăierarea care avusese loc la conacul de la Cîrna, boierii se apăraseră. În ultima fază Ginjii se luptaseră cu ei corp în corp. Cîțiva Ginji purtau semnele bătăliei pe chipuri: buze umflate, sprîncene sparte care șîngeraseră, fălci izbite și învinețite.

Purtau semnele bătăliei pe chipuri și frații Cioranu. Doi dintre ei aveau pomeții obrajilor bușiți și înnegriți. Ne bucuram că nu au fost pierderi de vieți. Ne uitam cu toții la ei, ca la niște dihănii de pădure. Boierii, care pe drum se temuseră să nu fie bătuți ori chiar omoriți de Ginji, odată ajunși în fața atîtor oameni își regăsiseră calmul și speranța. Priveau curioși, fără spaimă, la secretarul județenei, de parcă atunci l-ar fi văzut întîia oară. Unul dintre ei, care arăta mai în vîrstă, era răcit. Îi curgea nasul spart și turtit. Mucii i se adunaseră pe buza de sus și i se scurgeau în firișoare subțiri în gură. Se simțea jenat pentru că, legat fedeleș cum se afla, nu putea să-și șteargă nasul. După ce comentariile celor din sală se mai potoliră, Licu Oroș făcu un semn. Pogori liniștea. Spuse:

— Tovarăși, întrerupem ședința pentru o jumătate de oră. Vă rog să vă duceți la cantină unde vă așteaptă masa.

Activiștii plecară. Trecînd pe lîngă boierii de la Cîrna unii le aruncau ochiri pline de mînie. Alții nici nu-i luau în seamă.

Ginjii făcură cerc în jurul nostru. Un Ginj blond îi privi cîteva clipe atent pe cei trei, vru să-i scuipe, se stăpîni și-l întrebă pe tovarășul Oroș:

— Cu ăștia ce aveți de gînd să faceți? Dacă-i trimiteți la prefectură s-ar putea ca Bușulenga și Bărbuță, care astă-seară și-au dat aici, mai mult ca oricînd, arama pe față, să intervină să li se dea drumul. Și mîine...

— Prinde orbul, scoate-i ochii.

— Luați-i în primire, grăi Oroș. Duceți-i. Știți unde. Răspundeți de ei.

— Răspundem cu dragă inimă, spuseră Ginjii.

Îi ajutară pe frații Cioranu să se ridice. Văzui că le tremură picioarele. Un Ginj oacheș se îndură de mucos, scoase o batistă și-i șterse nasul. Altul, roșcovan, protestă:

— De ce faci pe dădaca, Vasile?

— Nu-mi place să-i văd pe boieri cum își mănîncă mucii. Sînt obișnuit să-i văd mîncînd oameni.

— Ieri i-au mîncat zilele tovarășului Mardare.

— Au mai mîncat ei și zilele altora. În Rusia, în timpul războiului, cîți oameni au mîncat...

—Au să dea acum socoteală de toate.

— Hai!... Hai, boieri dumneavoastră...

Se duseră. Afară îi înghiți întunericul.

Oroș îi povățui și pe sătenii din Blajini care-l prinseseră pe frații Cioranu să se ducă după ceilalți la cantină, să-și potolească foamea. Le mai spuse:

— Pe urmă, rămîneți aici. O să fie nevoie să povestiți, să se consemneze pentru proces, cum ați pus mîna pe ei.

În cancelaria județenei, tovarășul Oroș îmi întinse o țigară.

— Poate ai isprăvit provizia.

— Am isprăvit-o.

Osteniți cum eram, fumarăm cu sete.

Din cauza vîntului care mă bătuse îndelung, mă usturau obrazul tăbăcit. Mă usturau și buzele de care se lipea mereu foița proastă a țigării. Secretarul era sleit. Părea trist, abătut. Mă întrebă:

— A fost greu la Temeiu?

— Greu...

Îi povestii pe scurt ce se întîmplase. Se înveseli. De cîteva ori izbucni chiar în rîs:

— Dacă nu-i înjurai, poate că te omorau. N-ar fi făptuit prima crimă. Aceia au mai ucis oameni.

— Dar altădată ce politică au făcut? Sînt grozav de îndîrjiți împotriva noastră.

— Au fost din tată în fiu cu liberalii.

— Și tineretul?

— O parte din tineret a rupt-o Bosoancă și-a tîrît-o după el la legionari.

Aș fi vrut să-l întreb dacă Bosoancă mărturisise că l-a ucis pe Minotar Harpalete. De dragul Zambilei, și poate și pentru nefericita de Lurica, țineam să se facă lumină deplină în această crimă. Amînai întrebarea care-mi sta pe limbă. O schimbai cu alta:

— Ce fel de muncă politică ați făcut pînă acum la Temeiu?

— Ne-am străduit să-i cîștigăm pe argați. Însă am întîmpinat și întîmpinăm mari neajunsuri. Cum îi miroase moșnenii că stau de vorbă cu tovarășii noștri, îi ciomăgesc și-i alungă din sat. O să biruim însă și la Temeiu, cum o să biruim pretutindeni.

— N-am nici o îndoială.

— Cred. Dacă te-ai îndoi, n-ai avea ce să cauți între noi. Ne fac mult rău șoviăielnicii... Dar o să ne scuturăm de ei. Viitorul...

Lumina îi năvăli în ochi. Mi se păru că se uită departe, înainte, peste ani și vede întreaga țară schimbată la față. Furnale și coșuri de fabrici uriașe. Drumuri asfaltate. Sate și orașe înfloritoare. Școli și spitale. Oameni bine îmbrăcați și bine hrăniți. Și pretutindeni fluturînd mîndru steagul nou al patriei, cu secera și ciocanul.

Îmi plăcu să-l încerc. Spusei:

— Îmi pare rău de tovarășul Mardare. Dacă i-ai fi văzut nevasta și copiii... Dacă i-ai fi văzut calul cu urechile spintecate. Pe mine m-a cuprins jalea. A trebuit să mă chinui să-mi stăpînesc nervii ca să nu lăcrimez.

Licu Oroș se posomorî.

— Era un om de nădejde. Cunoscuse partidul din ilegalitate. Din vremea războiului. Ne puneam mari nădejdi în el... În primăvara lui '45, cînd am atacat prefecturile și conacele boierești, a fost mereu în frunte, acolo unde primejdia era mai mare... Tovarășul Mardare...

A ciocănit cineva în ușă.

— Intră...

— Bună seara, tovarăși.

— Bună, tovarășe Lalu.

— Doctorul Darvari ne trimite vorbă că s-a înrăutățit pe neașteptate starea tovarășului Țigănuș...

Oroș nu tresări. Nu se miră. Se părea că se aștepta chiar la o veste mai rea. Spuse:

— Darvari...

Se întoarse și mă întrebă:

— Vrei să te duci dumneata să-l vezi? Spune-i că am să viu și eu ceva mai tîrziu, după ce termin ședința și cer instrucțiuni de la București. O să înțeleagă. N-o să se supere... Munca nu suferă amînare.

— Mă duc.

— Ar putea să te însoțească tovarășul Lalu.

— Nu trebuie. O să ai nevoie de el la ședință.

— Și încă mare.

Spiritele erau agitate. Mulți tineri, care se izbiseră de greutăți prin sate ceruseră să se ia numaidecît măsuri împotriva lui Bușulenga. Prefectul, între altele, lăsase pe unde trecuse pachete cu afișe în care se făcea propagandă pentru Maneu și pentru Matache.

— E dușman.

— Dușman înverșunat.

Ieșeau la iveală dovezi că împrăștiase chiar manifeste fasciste. Oroș trebuia să-și folosească energia și priceperea pentru a-și potoli oamenii și a le insufla încredere să-și continue munca. Cu Bușulenga și cu toți cei ce se dovediseră dușmani socotelile aveau să fie încheiate după alegeri.

Frontul, oricît de șubred se arata, nu trebuia spart în toiul campaniei. Aceasta ar fi dus apa la moara adversarilor. Tîrnavu, Țăpoiu s-ar fi îngrășat de bucurie.

În poarta spitalului mă întîlnii cu cîțiva orășeni cu chef. Vorbeau tare.

— A fost grozavă Mița.

— Habar n-ai de Mimi.

— Nici una n-o întrece pe Sofica.

— Să nu ne certăm. Fiecare știe cîte ceva.

Se îmbrățișară, se pupară, se împăcară.

— Domnule, dar ce bine s-au camuflat... La spital! Colosală ideie!

— Nu tu poliție de moravuri. Nu tu „nene"...

— Au mărit prețul...

— Cam mulți patroni... Bușulenga, Darvari, comisarul Năstase, Polidor intendentul...

Mă văzură. Mă socotiră unul de-al lor și-mi strigară:

— Cere-o pe Mița.

— Ba pe Mimi

— N-o ocoli pe Sofica, ascultă-mă pe mine. Aștia nu se pricep. Și-au cam băut mințile...

Vîntul vuia și răsucea crengile copacilor negri. Negru era și cerul. Văzduhul mirosea a ploaie. Simții că în piept mi se înnegrește inima. Cînd aveau să se sfîrșească toate aceste nemernicii? Cînd aveam să izbutim să ștergem toate aceste urîte urme ale trecutului? Știam că trebuie să avem răbdare, să cucerim terenul pas cu pas, să înlăturăm cu nesfîrșite străduanii miile și miile de piedici care ni se iscau în cale. Mai știam că nici o forță din lume nu putea pogorî raiul din cer pe pămînt nu într-o zi, dar nici măcar într-un număr limitat de ani. Cu toate acestea cădeam uneori pradă deznădejdii. Mi se părea că înaintăm cu pași de melc spre viitorul visat, că avem prea puțin elan, că dușmanii sînt mai mulți și mai tari decît noi. Pe urmă îmi era rușine de deznădejdea mea. O aruncam ca pe o manta jerpelită. Mă scuturam de tristețe. Mă gîndeam la milioanele de săraci care se uitau la noi cu ochi plini de speranțe, care credeau în noi, care așteptau să-i înflăcărăm și să le arătăm drumul. Îl iubeam pe Licu Oroș. Nu se lăsa niciodată pradă deznădejdii. Nu-și pierdea niciodată calmul. Trecuse prin focul ilegalității și-al puștăriilor. Se oțelise. Aveam să mă oțelesc și eu. Năzuiam să mă oțelesc. Împrejurările în care munceam mă ajutau cu prisosință.

Întîlnii un sanitar. Îl întrebai de doctorul Darvari. Mă sfătui să-l caut în cancelarie. Îl găsii lungit pentru odihnă pe canapea. Sări în picioare și-mi strînse mîna. Văzui cu mirare că se mai afla cineva acolo. Era un bărbat bondoc, gras, cu față mare. Ochii rotunzi și spălăciți îi avea ușor bulbucați. Bondocul rînji, crezînd probabil că în felul acesta nu se făcea simpatic. Parcă îl mai văzusem cîndva, undeva, de mult. Nu-mi silii memoria să se limpezească.

Darvari se grăbi să-mă spună:

— Mi se pare că vă cunoașteți. Dați-mi voie, totuși, să vă prezint pe colegul meu, doctorul Ganciu, de la Stolnici.

Îl privii atent pe bondoc. Era într-adevăr doctorul Ganciu. Dar cît îmbătrînise! Nu-mi plăcu întîlnirea, ceea ce se și simți în glasul meu cînd spusei:

— Da, da, ne cunoaștem. Dar eu am venit aici să-l văd pe Țigănuș. Nu mă așteptam să-l revăd, și încă aici, la Teliu, pe domnul doctor Ganciu.

Rînjetul, care voia să inspire simpatie, se risipi de pe gura bondocului.

— Tot din cauza Țigănușului dumitale mă aflu și eu la spital la această oră. Am lăsat partida neterminată la Tîrnavu și-am venit.

— Era de datoria dumitale.

— Parcă eu zic altfel? O să vă rog să mai așteptați și să mă așteptați...

Deși contrariat nu-i cerui nici o lămurire. Îmi dezbrăcai mantaua, o atîrnai în cuier și luai loc pe un scaun. În cîteva clipe numai mi se desfășură în minte un întreg film.

Doctorul Ganciu! Parcă picase din cer. Nu-l mai văzusem de treizeci de ani, de atunci de cînd părăsise Omida și plecase la război îmbrăcat în uniformă militară, să-și întregească cunoștințele tăind mîini și picioare și să se îmbogățească făcînd speculă cu medicamente. Parcă-l auzeam:

— I... Adu-mi o cafea și o dulceață de la Lenca...

Mă făceam că plec. Mă striga:

— Stai, stai, nătărăule... N-auzi? O cafea costă zece bani, o dulceață cinci bani. Nu!... Nu-mi pot permite să cheltui cincisprezece bani dintr-odată pentru a-mi împlini pofta. Nu... Trebuie să adun avere, să adun avere... Tata e atît de sărac... Are o dugheană... Și surorile, toate sînt nemăritate... N-au zestre... Trebuie să adun avere, l. Trebuie să adun avere.

— Adună, domnule doctor. Adună...

— Tu să nu te bagi în socotelile mele, măgarule, golanule... Să nu te bagi în socotelile mele...

— Nu mă bag, domnule doctor. Nici nu știu să socotesc. Dar ce să vă aduc de la fața Lenca? Dulceață? Sau cafea?

— O cafea, numai o cafea. S-o pregătească bine. Spune-i că doresc s-o pregătească cu grijă. Cu caimac. Altfel... Altfel mă supăr. Îmi ies din țîțîni. O înjur și-i închei proces-verbal de contravenție. Scriu negru pe alb că am prins-o vînzînd mărfuri alterate. Auzi? Așa să-i spui. Că-i închid hardughia. Auzi? Îi închid hardughia. O nenorocesc. Așa să-i spui.

— Așa am să-i spun, domnule doctor.

— Îți minte?

— Țin, domnule doctor.

— Ca vîntul... Aleargă ca vîntul...

Ah!... Dacă eu aș fi putut alerga ca vîntul!... Pămîntul l-aș fi ocolit. Aș fi făcut să se zbuciume mările. Țări și orașe aș fi văzut. Și munți. Ca vîntul nu putea să alerge decît vîntul. Ca să nu mă mai înjure doctorul Ganciu, mă grăbeam totuși.

Pe fața Lenca o găseam la tejghea citind romanul la modă „Erica, domnița lanurilor" împrumutat de la învățătorul meu Popescu-Bragadiru, care o plăcea și-o poftea uneori pe la el să-i arate cărți. Cafeneaua era goală. Muștele zbîrniiau în jurul unui șir de covrigi atîrnați de tavan. Altele nu mai zbîrniiau. Muriseră prinse în cleiul cu care erau unse lungi fîșii de hîrtie prinse de grinzi.

— Ce s-a mai întîmplat cu Erica, față Lenca?

— Au răpit-o bandiții mascați. Lordul e disperat.

— O s-o găsească.

— Pînă atunci stau cu inima la gît. Dar... Ce dorești?

— M-a trimes domnul doctor...

— Ce vrea Zgîrcilă?

— Întîi a poftit o cafea și-o dulceață Am plecat. M-a strigat din urmă și mi-a spus că nu poate cheltui dintr-odată cincisprezece bani. Că trebuie să adune avere. Că se mulțumește numai cu o cafea de zece bani. Să fie cu caimac cafeaua.

— Dar cînd am servit eu cuiva cafea fără caimac?

Îi știa, ca toată valea Călmățuiului, de frică. Aprindea mașina cu spirt și-i pregătea încet și cu grijă cafeaua, să iasă cu caimac gros. O turna în ceașcă. O punea pe o tăviță. Alături, pe o farfurioară, punea o linguriță de dulceață și două-trei boabe de vișine.

— N-a vrut dulceață.

— Spune-i că dulceața e pe gratis. Cinste, din partea mea. Dacă a poftit și nu-și astîmpără pofta, îi piere sămînța. Ar fi păcat. E sămînță bună de om.

— Crezi?

— Mă mir că-l rabdă pămîntul. Se bulguie la sărăcia mea.

Îi duceam cafeaua și dulceața pe tăviță. Cum mă vedea, se rățoia la mine:

— De ce mi-ai adus și dulceață? Vită încălțată...

— Sînt desculț, domnule doctor.

Îmi privea picioarele să se încredințeze că nu-l mint. Corecta:

— Vită desculță!... De unde să-ți dau eu cincisprezece bani? N-am cincisprezece bani. N-am. De unde? Plătește-i tu. Dacă ai de unde... Poate că ție îți permite punga.

— N-am pungă, domnule doctor.

— N-ai nici minte. O să mori prost.

— Dacă mori, prost, deștept, e totuna. Morții nu mai sînt nici proști, nici deștepți. Sînt morți. Miroase la fel.

— Haha! Ce dă din el! Ce dă din el. Haha! Vita. Cugetă vita. Nu s-a încălțat vita, dar cugetă...

Mă făcea cu ou și cu oțet. Îl lăsam să-mi zică tot ce-i venea la gură. Mai și rîdeam ca să-i crească furia. Învățam de la doctorul Ganciu, fiind eu prost de felul meu, cum nu trebuie să mă port cu oamenii cînd voi fi mare. Cum să mă port, nu aveam, acolo la Omida, de la cine să învăț. Cînd se potolea, îi spuneam:

— Țața Lenca îți face cadou dulceața. Te cinstește cu dulceață. Spune că ești sămînță bună de om. Nu vrea să-ți piară sămînța.

Ochii bulbucați i se bulbucau și mai mult, de parcă ar fi vrut să-i iasă cu totul din cap, să-i cadă în fărînă. Iarăși sărea cu gura pe mine:

— De ce nu mi-ai spus de la început, ticălosule?

— Nici nu m-ați lăsat să deschid clonțul.

Cîntărea dulceața din ochi. Număra boabele de vișine.

— Trei... Numai cu trei boabe m-a cinstit... Iapa...

— Țața Lenca nu e iapă, domnule doctor.

— De unde știi tu ce e și ce nu e față-ta Lenca? Ți-o fi dat mai multe vișine. Fără îndoială că ți-a dat mai multe. Le-ai mîncat pe drum.

— Nu m-am atins de dulceață, domnule doctor.

— Nici de cafea?

— Nu. Nu m-am atins nici de cafea.

— Jură-te.

Înghinam cîteva cuvinte pe care nu le înțelegea. Îi ascundeam adevărul. De teamă să nu-i vărs cafeaua și să mă aleg cu o cotonogeală zdravănă — cum mi se întîmplase nu o dată — luasem un obicei. După ce ieșeam din prăvălie, mă opream în prag și sorbeam din cafea pînă goleam ceașca pe jumătate. Țineam cafeaua în gură. N-o înghițeam. Îmi îndulceam gura. Îmi îndulceam și limba. În apropiere de casa doctorului puneam cafeaua la loc, în ceașcă. Scuipatul cu care o amestecam fără să vreau îngroșa și mai mult caimacul și-i da cafelei un gust mai plăcut. Nu-mi părea rău că-l cinstesc pe doctor cu scuipat. Nu mă costa nici o osteneală. Pentru felul cum se purta cu mine și cu alții as mai fi vrut să-l cinstesc și cu alte bunătăți, dar nu aveam nimic. Eram gol pușcă și sărac, de nu aveam nici după ce bea apa.

Îl pîndeam cum mănîncă dulceața și-l vedeam cum se linge pe buze. Cafeaua o sorbea picătură cu picătură. Și iarăși, după fiecare picătură, își lingea buzele. Diavolul ascuns în mine se bucura și mă îndemna să-l întreb:

— A fost bună cafeaua, domnule doctor?

— Bună, bună. Tu n-o să cunoști niciodată gustul cafelei, dezbrăcatule, derbedeule, țărănoiule

O pomenea pe maică-mea, pe bunică-mea. Se mai lega și de surori.

Mă acoperea încă o dată cu ocări. Cu pofta împlinită, rîgîia. Îmi da tăvița cu ceașca și farfurioara să le duc îndărăt țaței Lenca.

— Zece bani, domnule doctor...

Bulbuca ochii:

— Pentru ce?

— Pentru cafea...

— Spune-i negustoriței să mă treacă la cont.

— O să mă ocărască și ea, domnule doctor.

— Și ce? Îți cade nasul dacă te ocărăște? Nu-ți cade.

Acum, la Teliu, se uita la mine și nu-i venea să-și creadă ochilor.

Îmi da ocol. I se părea ciudat că în cei treizeci de ani cîți se scurseseră de cînd nu ne văzusem, și în care timp el se îngrășase și îmbătrînise, crescusem atît de mult, ba încă mi se umpluse obrazul de creturi și mi se albise și părul pe la tîmple.

— Da. Cînd ți-am citit numele în ziar, nu m-am înșelat. Așa este cum am bănuit. Nu m-am înșelat. Ești dumneata. Chiar dumneata. Băiatul de la Omida.

Doctorul Darvari, pe care îl crezusem plecat, dar care stătuse ceva mai deoparte, spuse:

— Scuzați-mă. Vă las în doi. Mă duc să-l mai văd pe domnul Țigănuș. Dacă se simte ceva mai binișor ca acum un ceas, trimit după dumneata. Pînă atunci vă puteți spune destule.

— Chiar trebuie. După atîta vreme...

— Mi se pare că doctorul Ganciu, colegul meu, vrea să te roage ceva. Stărui și eu să-i dai ascultare și să-i întinzi o mînă de ajutor.

— Dacă se va putea, cu plăcere.

Darvari plecă iar Ganciu, după o scurtă ezitare, își dădu drumul.

— Da. Tocmai. De aceea am și venit de la Stolnici. Voiam să te rog ceva. În amintirea vechilor noastre legături de prietenie de la Omida. Au trecut anii, domnule... Cum au trecut anii, domnule... Și dumneata! Cine s-ar fi gîndit?... Ai ajuns jurnalist... Și acum... Acum candidezi... O să fii și deputat... Cine s-ar fi gîndit, domnule?... Cum au trecut anii... Cum au trecut... Parcă i-a luat apa...

Mă întrebă tam-nesam de părinți.

— Mai trăiește mama? Mai trăiește tata?

Arboră un obraz întristat cînd află că au murit. Pe fața lui latră și grasă tristețea se potrivea ca nuca în perete.

— Și ai mei au murit. Și ai mei... Am rămas orfan, domnule.

— La șaizeci și ceva de ani cîți aveți...

— Părinții sînt părinți. E greu fără părinți.

— După cîte știu de cînd locuiați la Omida, îi vizitați destul de rar. La cîțiva ani o dată.

— Din păcate, da. Din păcate... Ne gîndim la părinți abia după ce i-am pierdut...

Își băgă mîinile mici și grase în buzunar. Oftă din inimă. Așadar avea inimă. Fui gata să mă înduioșez. Îl întrebai cam repezit, ceea ce, recunoscui numaidecît în gînd, nu se cam cuvenea:

— Cred însă, domnule doctor, că nu v-ați ostenit cu căruța pînă la Teliu ca să mă întrebați dacă îmi mai trăiesc sau nu părinții. Și ca să le regretăm moartea.

— Nu... Nu... Dar, domnule...

— Spuneți-mi l... Cum îmi spuneați altădată... Se pare că am un nume lung și greu de pronunțat. Cel puțin așa mi-ați băgat în cap atunci cînd m-ați botezat l...

— Vai l... Chiar așa îți spuneam? l... l... Glumeam și eu.

— Desigur. La Omida viața nu era tocmai veselă...

— Cum nu erau veselă? Era.

— Poate că am uitat eu.

Nu-i făcu plăcere că-i amintii de porecla pe care mi-o dăruise odinioară. Căută alt făgaș pentru discuție. Vorbi despre război. Despre primul război mondial la care participase ca medic maior în rezervă.

— Știi.., în război nu mi-a mers rău.

— Îmi închipui. Un doctor nu merge pe front.

— Ce să caute? Are destul de lucru în spatele frontului. Taie mîini. Taie picioare. Cîrpește burți.

— V-ați făcut, cu alte cuvinte, datoria.

— Din plin, domnule... După război nu m-am mai întors la Omida. Mă săturasem de sărăcanii de acolo. Am auzit că în Ardeal satele sînt mai înstărite iar oamenii, cum să-ți spun, mai... mai curăței... Mai civilizați... Așa că am cerut un loc în Ardeal, pe lîngă Cluj. Dar se găseau prea mulți doctori pe acolo. Și țăranii... Curăței... Civilizați... dar strînși la mînă. Neospitalieri. M-am mutat repede în Moldova, la Ruginoasa.

— Și la Ruginoasa v-a mers mai bine?

— Infinit mai bine. Am strîns bani. Am strîns bani... Acum zece ani am devenit șeful spitalului din Stolnici. Și la Stolnici mi-a mers bine.

— Ați strîns bani...

— Am strîns... Aur. Am săculeți plini cu aur. Mulți...

— Dar nu destui.

— Niciodată, domnule, omul nu adună atîția bani cîți ar dori să adune.

Se plimba cu pași mărunți, măsurați, prin cancelaria doctorului Darvari. Foștii directori ai spitalului din Teliu, de mult trecuți în lumea dreptilor și încremeniți în rame, se uitau la el cu ochi sticloși, fioroși de parcă l-ar fi auzit trădîndu-mi cine știe ce mari secrete profesionale.

—Îmi pare bine că ați adunat avere.

— Am adunat. Dar... Dar mi s-a urît să tot trăiesc la țară. Mi s-a urît la Stolnici.

Îmi căută ochii și cînd mi-i găsi se uită drept în ei:

— Pe temeiul vechii noastre prietenii de la Omida, vreau să te rog...

— Poftiți...

SÎNT AMARE

— Vreau să te rog să intervii la Ministru — zise cu trecere — să fiu mutat la Tecuci. E un loc liber. Un loc de director. La spitalul cel mic.

Luă. Aprinse o țigară. Îi oferi una și doctorului Ganciu. O luă. Scoase din buzunar o tabacheră și puse tigara în ea.

— Nu aprindeți?

— Nu. Nu fumez. Nu-mi permit vederile. Dar dacă îmi oferă cineva o țigară, n-o refuz. Nu se cade să jignim oamenii. Bună-cuviința...

— Să văd, domnule doctor. Dacă se va putea...

— Trebuie, domnule. Gîndește-te și dumneata. Am trăit o viață întreagă la țară. Mi s-a urît...

— Și ați adunat bani cu lopata...

— Am adunat. Dar nu destui... Am pus ban lîngă ban. M-am abținut de la cheltuieli... Acum însă aș vrea să mă mut la oraș. Vezi dumneata, la oraș e altceva. Orașul e oraș. Faci azi o cunoștință. Faci mîine altă cunoștință. Azi te poftește unul la masă. Mîine te poftește altul la masă. Economisești. Cheltui mai puțin. Ba, se mai găsesc și generoși care te invită la masă chiar la un local. Ai ocazia să asculți și muzică, pe gratis. Pe urmă, să-ți spun, domnule, mă mai roade un gînd. În lumea bună a orașului poate dau și peste o văduvioară, cu avere, cu casă gata mobilată, fără copii, fără moștenitori. Scutesc chiria. Aștept moștenirea. Făgăduiește-mi ferm că intervii la Minister pentru mutare. Direct la ministru. Nu se poate ca dumneata să nu-l cunoști pe tovarășul ministru.

— Îl cunosc, desigur.

Doctorul Darvari deschise ușa și-mi spuse din prag:

— Dacă vrei, poți să-l vezi pe domnul Țigănuș. Arde de nerăbdare...

Ganciu îmi strînse iarăși mîna.

— Sper să intervii. Gîndește-te! Orașul e oraș. Azi te invită unul la masă. Mîine te invită altul. Poate dau și peste o văduvioară...

— Fără copii. Fără moștenitori...

— Copiii! Cine are, să-i trăiască — cine nu, să nu-i dorească... Eu n-am. Și nici n-aș dori să am. Te bagă la cheltuială...

Pe cînd îmi purtam pașii pe sală, prin dreptul bustului ascuns pe jumătate în nișă al lui Albu Dolea Cruntul, doctorul Darvari îmi spuse liniștit:

— Să știi, domnule, și să comunici și la partid, că am făcut tot ce mi-a stat în puteri în cazul pacientului Țigănuș... Tot ce mi-a stat în puteri...

Mă oprii și-l întrebai:

— Ce vrei să zici?

— Că am făcut tot ce mi-a stat în puteri. Mai mult chiar decît mi-a stat în puteri. Vă asigur încă o dată. I-am amputat piciorul. Operația a decurs în cele mai bune condiții. Am luat cu grijă măsurile de rigoare. Dar...

— Spune o dată!...

— Dar, din nefericire, pacientul ne-a fost adus prea tîrziu. Cangrena...

N-am mai ascultat pălăvrăgeala doctorului. M-am repezit în odaia în care îl mai văzusem și l-am găsit pe tovarășul Clemente Țigănuș calm, dar sufiînd greu și avînd ochii aprinși. Lîngă patul în care zăcea scăldat tot în sudori, sta pe scaun o fetișcană smeadă, cu ochi mari, negri, și-i ținea mîinile în mîinile ei. Cînd m-a văzut, tovarășul Țigănuș s-a bucurat și mi-a surîs:

— Bine că ai venit. Am auzit că te-ai aventurat azi pînă la Temeiu. Ai intrat, cum se spune, în gura lupilor.

— Am fost.

— Ai avut de furcă cu moșnenii.

— Nu cine știe ce. Ne-am ciondănit niței.

— Mi-a povestit tovarășul Lalu. Aflase cum a decurs întîlnirea de la tovarășul din Blajini care te-a însoțit. Se mira că ați scăpat teferi. Bușulenga și Bărbuță...

— Cunosc tot ce puseseră la cale.

— De multă vreme țin eu ochii pe Bușulenga. Sper că acum i se va înfunda.

— Nu-i duc grija. Dar... spune-mi, tovarășe Țigănuș, cum te simți?

Țigănuș îmi surîse din nou.

— Cum să mă simt! Rău! Mă curăț, tovarășe... Dar... Scuză-mă. Am uitat că n-ai de unde s-o cunoști. Dă-mi voie să-ți prezint pe logodnica mea, tovarășa Sarmiza Ciobanu. Lucrează la Galați, la regiune.

Încercai, cu inima plină de cenușă, să înveselesc puțin conversația noastră. Mintea nu mă ajută. O nimerii ca Irimia cu oiștea-n gard. Zisei prostește:

— Mi se pare că mi-ai spus că-i place să danseze.

Fetișcana zîmbi cu zîmbet amar:

— Îmi plăcea...

Îl sorbi din ochi pe Țigănuș și-l întrebă:

— Poate vreți să vă las singuri. Poate vreți să vorbiți.

— Două sferturi de oră, îi răspunse Țigănuș. Numai două sferturi de oră. Pentru cît mai am eu de trăit, e mult.

— De ce vorbești așa?

— Dar cum aș putea să vorbesc? Caută loc într-o odaie goală și odihnește-te. N-ai dormit două nopți la rînd...

— Din cauza drumului, spuse fetișcana. Am venit tocmai de la Galați cu niște tovarăși, cu camionul. Am adus mărfuri la Tellu. Aici... Aici e raiul sabotorilor și-al speculanților. Bușulenga ar fi trebuit să fie izgonit de mult de la prefectură. Nu înțeleg cum de nu l-ați dibuit mai din vreme. Trebuia să-l izgoniți ca pe un cîine.

— O să fie izgonit. Acum du-te să te odihnești. Nu numai drumul te-a obosit. Ai stat lîngă mine mereu, de cînd ai venit. Nu te-ai mișcat de lîngă mine.

După ce fetișcana închise ușa în urma ei, lui Țigănuș i se stinse surîsul ca o lumînare în care ar fi suflat cineva brusc.

— Nu-mi fac nici o iluzie, tovarășe. Nu mai am dreptul la iluzii. Mă curăț. Negreșit. Într-o zi, două. Poate am venit prea tîrziu la spital. Poate doctorul nu și-a dat destulă osteneală. N-aș vrea să grăiesc cu păcat.

Rîvneam să-i spun cîteva vorbe măcar, care să-l întărească și să-i mai lumineze sufletul. Dar capul îmi era gol ca un butoi, iar buzele mi se lipiseră una de alta. Țigănuș tăcu multă vreme. Îmi privi ochii. Îmi privi obrazul, de parcă eu m-aș fi aflat în pragul morții, iar el, avînd o viață întreagă de trăit, ar fi dorit să nu mă uite, să mă țină mereu minte, așa cum arătam atunci, lîngă patul lui. Trase aerul în piept adînc și rupse tăcerea:

— Îmi pare rău. Aș mai fi avut de lucru. Avem atîț de multe de făcut, atît de multe... Oameni care nu înțeleg încă ce vrem... Și dușmani... Avem o sumedenie de dușmani pe care trebuie să-i culcăm la pămînt... Și aș mai fi vrut să trăiesc. Să mă bucur de viață... Să mă căsătoresc... S-o dansez pe Sarmiza. Să cîștig și să cresc copii. Un om fără copii e ca un copac care nici nu înflorește, nici nu rodește.

Auzirăm vuietul vîntului. Auzirăm și duduitul unei mașini care străbătea în viteză orașul deasupra căruia atîrna greu cerul încărcat de nori negri ca smoala.

— Îmi pare rău și de Sarmiza. Mă mîngîi cu gîndul că e tînără și că o să mă uite.

— Poate că n-o să te uite.

— Cu vremea au să mă uite și tovarășii.

— N-au să te uite. Nici tovarășii n-au să te uite!

— Nu trebuie să mă consolezi. Nu simt nevoie. Au atîta muncă. Cine mai ține minte numele tuturor soldaților care au căzut în război? Noi sîntem ca soldații, dar lupta noastră va dura mai mult decît cel mai lung război. Ah! Și cît de nobil e scopul luptei noastre, Doamne! Să schimbi lumea! S-o faci mai bună, mai fericită...

Pe sală trecură grăbiți niște sanitari.

— La camera 19... Moare...

— Cine?

— Femeia care a născut azi dimineață...

— Și ce dacă moare? Ce să-i fac eu? Nu mai pot s-o ajut cu nimic.

Se depărtară glasurile. Se depărtară și pașii zoriți.

În tăcerea care se lăsă, îmi auzii ceasornicul cum îmi bătea în buzunar. Mi se păru că bate în același ritm cu inima, că s-a făcut una cu inima. Dorii să am inimă de metal. Să nu simtă nici bucuria, nici durerea. Numai să bată. Dorința mă îngrozi. O socotii numai un semn de slăbiciune. Îl întrebai pe bolnav:

— De unde ești? Să-ți înștiințăm familia.

— Familia? Nu am, tovarășe. M-a scutit soarta.

Se răsuci chinuitor de greu și scoase o batistă de sub pernă. Își șterse fața năclăită de sudoare și acoperită de barba deasă și mărunță nerasă de cîteva zile.

— Parcă aș avea foc în mine, așa mă arde. Totuși mi-e frig.

Îl acoperii mai bine.

— Să mai cer o pătură?

— Nu-mi ajută. Parcă aș fi prins într-o carapace de gheață... Și... Cum spuneam. De familie m-a scutit soarta...

— Dar niscaiva neamuri pe undeva tot trebuie să ai.

— Neamuri! N-am nici neamuri. Ori poate voi fi avînd, dar nu le știu.

— Toți avem neamuri. Nu se naște nimeni din văzduh.

— Uneori îmi aduc aminte ca prin vis. Eram micuț de tot. Mi se năzare că mă luluia în brațe o femeie tînără cu ochi albaștri și păr ca orzul. Mă luluia în brațe și mă arăta rizînd unui bărbat neiricios, cu mustață. Altceva nu-mi mai amintesc. Cînd am început să-mi dau seama de ce se petrece în jurul meu și-am prins a vorbi am văzut că trăiam în mijlocul unor șătrari. I-am întrebat dacă sînt de-ai lor. Mă băteau mai mult decît pe ceilalți puradei.

— Țiganii își bat destul de des copiii. Și țăranii și-i bat. Au și născocit o zicală: «Unde dă tata și mama crește carnea».

— Cum o să crească? Învinețește. Doare și învinețește.

— Ți-au spus de unde și ai cui ești?

— Doar că mă cheamă Clemente și că m-au găsit aruncat la o fîntînă. M-au cules de-acolo de milă, să nu mă mănînce porcii ori cîinii... Poate m-au găsit într-adevăr la o fîntînă. Poate m-au furat. N-am avut cum să aflu adevărul.

— Ai crescut cu șatra?

— Cu șatra. Am colindat toată țara sub coviltir. Am învățat să lucrez fierul. Mă simțeam străin de romanii aceia. La doisprezece ani n-am mai putut răbda și am fugit de la ei. Am intrat ucenic la un fierar din Brăila. I-am spus meșterului că am fugit de la țigani. Mi-au spus Țigănuș. Așa mi-a și rămas numele... La meșter am învățat mai bine meseria. Carte, tot atunci am învățat... Iată povestea simplă și neînsemnată a lui Clemente Țigănuș. Născut... Nu se știe unde. Și nici din cine. Mort — căci nu încape nici o îndoială că mă voi curăța în cîteva zile — în spitalul ridicat la Teliu de boier Albu Dolea Cruntul, în vîrstă de nici treizeci de ani...

— Nu te lăsa copleșit de gînduri negre. S-ar putea să scapi cu viață.

— Cum să scap? Doctorul mi-a spus limpede că nu mai are nici o speranță. Și mi-a arătat pe trup cum urcă otrava tot mai sus...

— S-a purtat ca un sălbatec.

Se arătă în ușă tovarășul Licu Oroș. Țigănuș îl întrebă:

— Ai terminat ședința?

— Am terminat-o.

Mă grăbii să-i arunc și eu o vorbă. Spusei la întîmplare:

— Vreo veste nouă?

— Ți se pare că n-am avut destule astăzi?

— Am avut și-am prea avut.

— Totuși, am una. A sosit în localitate acum cîteva minute inspectorul general de la Interne, Alistar Minzu. A intrat imediat în consfătuire la prefectură cu Bușulenga și Bărbuță.

— He! He! rîse Țigănuș. A tunat și i-a adunat... Ticăloșii! Cine știe ce mai pun la cale!

Oroș continuă:

— Pentru dumneata mai am încă o noutate. Ne-au sosit ziarele din Capitală. Mi-am aruncat ochii pe ele. Te atacă violent în „Curierul Național" unul Balbus Mierlă, sau așa ceva... Iar în „Liberalul" te dă în stambă o muiere care iscălește Brîndușa Berbec...

Îmi întinse sulul cu ziare. Îl luai, îi mulțumii și-l băgai în buzunar.

— O să le citesc mai tîrziu.

Mă gîndii că în ziua lui din urmă, tovarășul Clemente Țigănuș s-ar putea să mai aibă ceva de spus lui Oroș. Îi salutai, invocînd oboseala, și-i lăsai singuri. Ieșii, mergînd în vîrful picioarelor, în aerul rece al sălii. O găsii pe Sarmiza Ciobanu așteptînd pe bancă, sub bust. Frîntă de mijloc, ghemuită aproape, plîngea cu capul în mîini.

— L-au omorît. Mi l-au omorît. A trecut prin închisoare și a scăpat. A făcut războiul pînă lîngă Praga și-a scăpat. Și mi l-au omorît acum. Tocmai acum s-au găsit să mi-l omoare. Tocmai acum...

Rămăsei tăcut și abătut lîngă ea. Pierdeam oameni. Mereu pierdeam oameni. Și de cîte ori pierdeam un om mi se părea că pierd ceva din carnea și din inima mea. Știam că locul celor pierduți îl luau alții, mai tineri. Știam că rîndurile partidului cresc într-una. Totuși... Firea mea nu se împăca cu pierderile, nu se împăca cu moartea, mai ales atunci cînd moartea o arunca între noi dușmanul.

Iar bătălia... Bătălia era crîncenă și nu avea să se sfîrșească prea curînd.

Nu trecu mult și se apropie de noi Licu Oroș.

— Du-te lîngă el, tovarășă Sarmiza. Te cheamă.

Ieșirăm din spital. Vîntul se năpusti asupra noastră și ne învălui.

— Ce crezi? Mai apucă ziua de mîine?

— Ziua de mîine? Cred că da. Însă pînă mîine seară se prăpădește. Dacă...

— Mai ai o speranță?

— Una singură.

Prin orașul căzut în somn, trecu pe lîngă noi, în goana cailor, o birjă hodorogită. Birjarul biciuia caii cu sălbăticie. Zărirăm în birjă două mogîldețe ghemuite.

Ajuns la județeană, mă dezbrăcai și mă culcai. Abia atunci simții cum mă chinuie, neîndurătoare, osteneala. Trupul mă durea ca și cum cineva mi l-ar fi sfărîmat în bucăți cu toporul. Îmi vîjîia capul. Imaginile se perindau, se suprapuneau. Peste chipurile îndîrjite și pline de ură ale moșnenilor din Temeiu se așternea trupul scos din smirc al lui Mardare și ochii aprinși de febră ai lui Țigănuș. Ca să alung obsesiile am deșfăcut sulul cu ziare și m-am apucat să le răsfoiesc. Mi se păru că mă afund într-o mlaștină și că din toate părțile năvălește asupra mea, mă copleșește și mă înecă mîzga.

Prin zidurile subțiri îl auzii pe Oroș strigînd tare în receptor:

— Trebuie, tovarăși. Trebuie. Trimiteți chiar în noaptea asta. Acum. E greu? Știu. Totuși, trebuie. În noaptea asta. Mîine în zori să fie aici. Nu se poate? Trebuie să se poată! Cel mai tîrziu mîine în zori...

Îl mai auzii pașii. Pe urmă nu mai auzii nimic. Îmi reluai gîndurile. Presa!... Presa pentru care prinsesem, încă din tinerețe, patimă. Presa căreia îi dăruisem zile și nopți și ani după ani...

După doborîrea dictaturii fasciste a lui Antonescu și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste, unele dintre ziarele care susținuseră dictatura și militaseră pentru războiul antisovietic își încetară apariția sub presiunea opiniei publice. Patronii lor fugiseră din țară cu puțin înainte de semnarea armistițiului, se strecuraseră printre fronturi și ajunseseră din urmă armatele germane în retragere. Cu ajutorul hitleriștilor străbătuseră o mare parte a Europei în flăcări și se opliseră în Apus. Alte ziare, mai dibace, își schimbară peste noapte atitudinea. Redactorii acestor foi, parcă nici usturoi nu mîncaseră și nici gura nu le mirosea. Începură să se explice și să combată. Fascismul? Da. Trebuia să fie înfierat. De ce nu-l înfieraseră pînă atunci? Cum să-l înfiereze dacă țara trăise atîta vreme sub dictatură fascistă? Curaj? Avuseseră. La ziar scriseseră ceea ce se cunoștea, ceea ce li se ceruse, ceea ce nu credeau. Gîndurile lor adevărate însă, părerile lor sincere, și le notaseră pe paginile „jurnalelor intime". Făgăduiau să publice într-o zi acele „jurnale". Pînă atunci de ce nu ar fi crezuți pe cuvînt? În inima lor au fost totdeauna democrați. Acum, cînd democrația era la preț, aveau să se devoteze democrației. Își dădeau cuvîntul de onoare și se jurau pe cruce.

Unii se jurau pe cruce mîngîind «crucile de fier» cu care îi miluise Adolf Hitler și pe care acum nu le mai purtau cu mîndrie, pe piept, ca mai înainte, ci în buzunar, ascunse.

Se găsiră destui care încercară să se spele de păcate susținînd că ei au stat totdeauna, din patriotism, lîngă steagul țării. Cînd steagul țării s-a aflat în mîinile dictaturii regale, ei, din iubire de patrie, au slujit dictatura regală. A trecut steagul țării în mîinile dictaturii fasciste a lui Antonescu? Ei, tot din iubire de patrie, au slujit steagul dictatorului. Acum... Ei!... Acum, acum alta este povestea: a sosit, în sfîrșit, și pe meleaguri românești, libertatea. Ei vor sluji cu dîrzenie libertatea.

— Dar cine amenință libertatea?

— Cum cine? Comuniștii!..

Deși războiul continua și cerea mereu noi jertfe, unele din misiunile militare ale statelor apusene aflate în război cu hitleriștii încurajară asemenea ziare și le asmuțiră și mai mult asupra comuniștilor. Susținuți pe de o parte de acești străini, pe de alta de toată vechea lume politică, reacționarii își adunară și își uniră forțele și se apucară să strige zi de zi în ziarele lor — întocmai ca pe vremea democrației burgheze, întocmai ca pe vremea dictaturii regale, întocmai ca pe vremea dictaturii fasciste a lui Antonescu — „Jos comuniștii!"...

— Jos comuniștii?

— Da! Jos comuniștii. Nu ne lăsăm pînă nu-i nimicim.

— O să vedem care pe care...

Fruntașii clasei muncitoare, abia ieșiți din închisorile și lagărele în care-i aruncase vechii politicieni, fură acoperiți cu calomnii și insulte. Li se contestă, într-o formă sau alta, dreptul de a juca vreun rol de seamă în viața publică. Li se impută că n-au trecut — ei, muncitorii care suferiseră închisori cu zecile de ani — prin universități. Li se scormoni viața și li se născoci păcate. Li se puse sub semnul infam al bănuielii dragostea de patrie și de popor.

— Comuniștii? Dar pe cine reprezintă comuniștii? Muncitorii rămîn lîngă bunii lor patroni. Țăranii au fost totdeauna cu Maneu și cu Matache și chiar cu Brătienii. Comuniștii atacă proprietatea. Dar proprietatea, cum bine se știe, e sfîntă. Cine vrea pămînt, să muncească și să-și cumpere. Cine vrea fabrică, să-și construiască.

Apărură și ziare noi, unele mai harțagoase decît altele. Partidul lui Maneu și al lui Matache își reorganiză și-și întări presa, își strînse liotele și chemă, printr-o declarație publică, în jurul lui, pe legionari. La acest apel răspunse în numele mai multora, un tînăr, Catul Comăneanu, care susținea a fi mai puțin amestecat decît alții în crimele făptuite cu prilejul rebeliunii.

Ieșiră ca din pămînt și partide noi, de diversiune, care încercară să-i cîștige pe muncitori și pe țărani și să-i arunce împotriva comuniștilor.

Nu se lăsară mai prejos nici liberalii. Sunară din trîmbițe:

— Tu-tu-tu! Să vină întregul tineret romîn la noi.

— Tu-tu-tu! Romînia e în pericol...

— Tu-tu-tu! Jos comunismul...

Îl scoaseră, cu surle, de la naftalină, pe ultimul din cei trei Brătieni care guvernaseră țara aproape jumătate de veac. Era un nonagenar care abia își mai amintea cum îl chemă. Făcură din el un simbol al Romîniei vechi, moșierești, care trebuia să dăinuie. Îl spuseră:

— Cucoane Dinule, trebuie să fii sus steagul partidului. Cu numele dumitale... Cu prestigiul dumitale...

— E vreo primejdie pentru țară?

— Au ieșit la suprafață comuniștii.

— Care comuniști?

— Comuniștii...

— Nu i-a omorît frate-meu Ionel? Parcă i-a omorît frate-meu Ionel...

— I-a omorît. Dar i-au mai scăpat.

— Rău!... Rău!... Și pe cei care au scăpat, nu i-a omorît frate-meu Vintilă?

— I-a omorît... I-a omorît... Dar, cucoane, tot au mai scăpat cîțiva.

— Și pe aceia care i-au scăpat lui Vintilă, nu i-a omorît Averescu?

— A mai omorît și Averescu, dar n-a izbutit să-i omoare pe toți.

— Rău!... Rău!... Și Maneu cu Matache ce au făcut cînd au guvernat? Nu i-au omorît ei pe cei care scăpaseră celorlalți?

— Au mai omorît și ei, dar tot n-au reușit să-l omoare pe toți.

— Răul... Răul... Dar iubitul nostru Antonescu ce-a păscut? El știa să împuște. Toată ziua împușca...

— A împușcat și el cît a putut, dar tot au mai rămas...

— Răul... Răul... Și-au mai rămas mulți?

— Mulți, cucoane Dinule.

— Să dăm ordin să-i omoare...

A apăsat violent pe butonul soneriei. A intrat un lacheu cu barbă și mustăți, făsonat la obraz după obrazul stăpînului cum cerea tradiția boierească.

— Să vie la mine cine este mai mare peste poliție să-i dau ordin să-i omoare pe toți comuniștii.

— Nu vă supărați, cucoane Dinule — i-a spus careva. Nu sîntem la guvern. Nu puteți să dați nici un ordin...

— Răul... Răul... Să mă anunțați la Palat. Am să-i cer regelui Ferdinand puterea.

— Ferdinand a murit...

— Atunci cine e rege?

— Mihai...

— Am să-i cer regelui Mihai să ne aducă la putere...

Acestea se petreceau între intimi, în casa cuconului din strada Dorobanți. Însă tot ce se vorbea și se uneltea acolo ajungea la urechile oamenilor.

— Totuși...

În presa liberală scoseseră capul vechi și binecunoscuți fasciști. Se remarca printre ei flăcăiandrul Octavian Țemboca. Acesta adoptase în caricatură stilul focos al lui Bălcescu. Îl unseră șef peste „tineret", și-i trecură pe sub nas eventualitatea instalării într-un portofoliu ministerial dacă... Dacă vor fi zdrobiți comuniștii și liberalii vor cuceri, încă o dată, puterea. Se mai remarcă, pentru articolele ei polemice, și poeta Brîndușa Berbec, descoperită și culeasă dintr-o casă deocheată de publicistul fascist Verge Carian care, după schimbarea vremurilor, i-o trecuse prozatorului liberal Landriș Zurzuc.

— Se lansează Brînduș, se lansează.

— Are pană.

— Mai are și altceva...

Prietenul meu, filozoful și sociologul Balbus Mierlă, — care cu cîțiva ani în urmă se lăudase cu o listă de două sute de mii de oameni ce vor trebui să fie uciși pentru democratismul lor în prima săptămînă după ce legionarii vor prelua puterea în stat — deveni un temut pamfletar în presa țărănistă.

— Și-a schimbat pielea, Mierlă.

— Băiat deștept. A intrat pe sub pielea lui Maneu.

— Ardelean de-ai lui. O să ajungă... Mîine îl vezi ministru.

Într-una din zilele de după 23 August mă plimbam pe Calea Victoriei și mă uitam cum treceau pe această principală arteră a orașului marile tancuri rusești. Se aflau pe acele tancuri soldați tineri de tot și soldați bătrîni. Pe unele se aflau și femei îmbrăcate în haine militare și ținînd în brațe puști mitraliere.

Mierlă se oprise lîngă mine și îmi spusese, după obiceiul lui ardelenesc:

— Salve!

— Salve! îi răspunsesem. Și-l întrebasem: cum stai cu lista? Cînd ne omori?

Privise un timp tancurile și soldații. Înghițise în sec și-mi răspunsese:

— Deși a trecut atîta vreme de cînd ți-am vorbit de listă, văd că n-ai uitat.

— Nu, n-am uitat.

— Lista!... O păstrez încă. M-ai întrebat cînd vă omorîm. N-a trecut timpul. Numai că listei noastre o să-i facem niște modificări.

— Adică?

— O să ștergem de pe ea pe aliații noștri de azi.

— Pe Maneu și pe Matache?

— Nu numai pe ei. Pe toți cei care ne ajută în lupta noastră împotriva comuniștilor.

— Atunci lista voastră o să se micșoreze considerabil...

— Te înșeli. O să crească. Toată protipendada e cu noi. Toată protipendada... Și toată negustorimea. Și bancherii, băiete, tot cu noi sînt.

În paginile „Curierului Național", Mierlă ne trăgea de urechi, invinuindu-ne că nu sîntem destul de democrați. Ne ciomăgea că ne-am uitat neamul din care avem obîrșie. Ne batjocorea că am pierdut „gustul libertății". Ne denunța opiniei publice că trădăm. Îi răspunsesem în cîteva rînduri reproducîndu-i cîte ceva din vechile lui articole și arătînd că nu el, Mierlă, care îndemnase la omor în presa fascistă era îndreptățit să ne dea lecții și să ne învețe ce este democrație și libertatea. Mierlă îmi ignorase articolele.

Dar într-o seară venise peste mine într-un restaurant.

— Cu cît te-au cumpărat comuniștii, de-ai trădat?

— În chestia cu cumpărarea, am să-ți răspund la gazetă. Dar de ce mă faci trădător? Pe cine am trădat?

— Cum pe cine? Pe Maneu, pe Matache, pe Brătieni.

— Ca să-i fi trădat, ar fi trebuit să fiu mai înainte cu ei. Cînd am fost eu cu ei?

— N-ai fost. Dar acuma ar fi trebuit să fii. Ca bun romîn... Ca bun romîn ar fi trebuit să fii cu noi, nu cu comuniștii.

Cu formula „bunului romîn" mă mai întîlnisem și mă mai încăierasem și altădată. Țăranii care se răsculaseră la 1907 împotriva ciinoșilor moșieri și a statului burghezo-moșieresc pe care îl conducea Carol de Hohenzollern und Sigmaringen fuseseră „răi romîni". „Buni romîni" se arătaseră a fi în acel timp numai aceia care participaseră sau contribuiseră într-un fel oarecare la înecarea în sînge a răscoalei, la incendierea ori ștergerea de pe fața pămîntului, cu tunurile, a satelor, la schingiuirea și asasinarea țăranilor, a „răilor romîni" răsculați. „Buni romîni" fuseseră, între 1916-1918, toți cei care muriseră pe front, de glonț, ori în spatele frontului, de boli. Cei ce scăpaseră cu viață de pe front, deveniseră, imediat ce încetase războiul, „romîni răi". Dacă erau țărani, cereau pămînt și drept de vot. Muncitori de erau, cereau dreptul de a se organiza în sindicate, stăruiau pentru dreptul la grevă, își organizau un partid al lor, al muncitorilor. Cum puteau deci să mai fie „buni romîni"? Rupeau mult cîntata „unitate a neamului"...

În presă se întîmpla la fel. Dacă sprijineai monarhia și lingeai treptele tronului, dacă slăveai „Coroana de oțel", dacă te alăturai unuia sau altuia din vechile partide politice erai recunoscut, fără nici o rezervă, „bun romîn". Scriai cumva la un ziar, fie el cît de micuț, care încerca să apere cauza muncitorimii și a sărăcimii satelor? Erai „rău romîn", „trădător" erai, iar de epitetul de „vîndut" era cu neputință să te mai debarasezi.

— Cutare? S-a vîndut!

„Răi romîni" erau, deci, sutele de mii de muncitori ai țării. „Răi romîni" erau milioanele de țărani ai țării. „Răi romîni" erau și intelectualii care, scîrbiți de ceea ce vedeau petrecîndu-se în jurul lor, se alăturau luptei muncitorimii și țăranimii.

„Buniii romîni", avînd în mîinile lor puterea Statului, îi împușcară în nenumărate rînduri pe „romînii rai", iar cu cei pe care nu avură curajul să-i împuște, fiind prea mulți, umplură pușcăriile.

Asistai, în această veche Valahie, înainte de primul război mondial, între cele două războaie mondiale, și în lungul și întunecatul timp al celui din urmă, la crime și nelegiuiri pe care poate că m-aș fi sfiit să le cred dacă le-aș fi găsit scrise într-o carte...

Crezui cu ardoare că domnia cruntă a burghezo-moșierimii, care culmină cu domnia de fiare a fascismului, trebuia să fie strivită într-o zi. Mi se păru că această zi ar putea fi aceea a doborîrii sîngerosului regim antonescian. Mă înșelai însă. „Buniii romîni" nu înțeleseră, sau nu voiră să înțeleagă, că le-a trecut veleatul. Ei crezură că se mai pot folosi de libertate pentru a împușca iarăși, în numele libertății, pe „răii romîni". Ei crezură că în același nume al libertății mai pot pune mulțimile în cătușe.

Soldații romîni — muncitori și țărani — înaintau alături de sovietici prin ținuturile transilvane către cîmpia maghiară. Înaintau dînd lupte grele și plătind fiecare pas cu sînge. „Buniii romîni" sabotară pe cît se pricepură și pe cît putură războiul antihitlerist pe care îl socotiră un război al „răilor romîni". Gîndul lor nu se îndreptă către victorie. Fusese ucis Mussolini și aruncat — să-l vadă lumea — pe treptele unei catedrale din Milano. Dar Adolf Hitler trăia încă. „Buniii romîni" mai sperau încă în arma „fenomenală" pe care conul Führer o va scoate la iveală în ultimul moment și-și va nimici adversarii.

— Conul Führerul se va uni în ultimul moment cu englezii și cu americanii și se vor năpusti asupra rușilor.

— Vor nimici Uniunea Sovietică și vor distruge bolșevismul.

— Mitică! Mai deșfundă un Cotnar și spune-i lui Boboc să ne cînte «La Crimeia, peste mare»...

— Vin vă aduc, cucoane, dar cîntecul pe care-l cereți nu se mai poate cînta...

— Libertatea! Ni s-a dus libertatea.

Maneu, prin „tineri de încredere", organiză bande și le aruncă în Ardeal în spatele frontului. Bandele lui Maneu pătrunseră prin sate — în numele naționalismului romîn și pentru fericirea neamului romînesc — sparseră case și schingiuiră țărani și muncitori. Nu se mulțumiră cu atît. Ridicară spînzurători și spînzurară. Puseră butuci și decapitară cu securile.

— Maneu e patriot.

— Gărzile lui Maneu îl învață minte pe unguri.

Cînd vechile partide văzură că nu mai pot să facă singure față presiunii maselor, scoaseră din cutie un bătrîn general, și-l promovară prim ministru. Noul „bărbat politic" așează — ca în vremurile bune ale stăpînirii burghezo-moșierești — mitralierele în bătaie.

— E tare Rădescu.

— Îl sprijină Maneu și Matache.

— Îl sprijină și Brătianu.

— E omul de încredere al regelui.

— Îl sprijină și ambasadele cutare și cutare.

— În sfîrșit, s-a găsit omul cu pumn de fier care le va veni de hac comuniștilor.

Cuconul Dinu îl pofti pe generalul în Calea Dorobanți.

— Bravo, generale. Să ne trăiești, generale. Să-i omori pe comuniști, generale. Să nu mai rămînă unul, generale...

Se stinse însă curînd și steaua generalului... Bătălia continuă. Bătălia continuă. La Teliu participam numai la o parte a ei.

Mă trezii tîrziu, după răsăritul soarelui. Îl găsii pe tovarășul Licu cu Oroș în cancelarie.

— Mai am o veste.

— Bună?

— S-ar putea să fie bună.

— Care?

— Azi dimineață, în zori, a venit o mașină de la București.

— Cu instrucții?

— S-au adus și instrucții. Dar partidul a trimis un doctor mare, cu renume. Pentru tovarășul Țigănuș. L-am condus la spital. L-am lăsat acolo să-l examineze pe tovarășul nostru.

Intră un ofițer. Oroș mi-l prezentă:

— Tovarășul maior Radulian.

Îmi spusei, cum se obișnuiește, numele.

Licu Oroș îl întrebă:

— Ai scos ceva de la ei?

— Am scos. Să știți că boierii de la Cîrna nu sînt numai niște asasini de rînd. Iată ce am găsit asupra unuia din ei.

Scoase din buzunar o hîrtie și începu să ne-o citească:

— Către toate...

Zaharia Stancu

Ilustrații de FLORICA CORDESCU

NOTE

Şezătoare Delavrancea

Societatea de ştiinţe istorice şi filologice, în colaborare cu Cenaclul literar „Mihail Sadoveanu", au sărbătorit la clubul Sindicatului Muncitorilor din Învăţământ, 100 de ani de la naşterea lui Delavrancea. In cuvîntul de deschidere, prof. Dimitrie Goga a împărtăşit celor prezenţi amintiri despre Delavrancea din timpul primului război mondial. Prof. Emilia St. Milicescu a conferenţiat despre copilăria şi începuturile literare ale scriitorului. Apoi Agepsina Macri-Eftimiu, artistă emerită, şi Nicolae Făgădaru au interpretat un fragment din actul III şi două scene din actul IV ale piesei „Viforul". Agepsina Macri a mai citit schiţa „Bunicul".

Petre Pascu

Un studiu de M. Beniuc în „Voprosi Filozofii"

Revista sovietică „Voprosi Filozofii" nr. 1/1958 (Problemele filozofiei) a început publicarea unui ciclu de articole scrise de scriitori străini şi axate pe tema: „Ideile Revoluţiei din Octombrie şi cultura contemporană". In numărul 1/1958 a apărut, în cadrul acestui ciclu, un studiu al academicianului Mihai Beniuc. In prima parte a lucrării, autorul făcînd un bilanţ al marilor realizări obţinute de literatura sovietică în cei 40 de ani de la Revoluţie, subliniază înalta semnificaţie ideologică a acestei literaturi.

Cercetînd logica procesului de formare a metodei realismului socialist, acad. Mihai Beniuc arată că realismul socialist a existat ca metodă de creaţie, în diverse opere literare, înainte de a fi definit ca atare.

Mai departe, acad. Mihai Beniuc subliniază că ideile literaturii sovietice au fecundat rodnic şi au influenţat literatura română, atît înainte, cît şi după 23 August.

Autorul vorbeşte amplu despre realizările literaturii noastre noi şi întreprinde o interesantă analiză a dezvoltării şi îmbogăţirii conţinutului său ideologico-filozofic.

S. Carp

Biblioteca ostaşului

Sub acest titlu, editura M.F.A. tipăreşte o nouă colecţie literară. După „Cîntecul redutei", (cuprinzînd poeziile lui George Coşbuc pe tema lui 1877), „Nuvele" de Al. Sahia („Execuţia de primăvară", „Moartea tînărului cu termen redus", „Întoarcerea tatei din război" şi „In cîmpia de sînge a Mărăşeştilor"), recent a apărut culegerea de versuri „Decenţiul primăverii" de Al. Andriţoiu. Remarcăm o serie de poezii inedite, de reală valoare: „O nouă Romînie pitorească" (pieînd de la „Lauda toamnei" de Geo Bogza), ciclul „Pămîntul", „Aurul", „Focul" şi „Apa".

Ar fi de dorit însă ca în prefeţele viitoarelor volume din această utilă colecţie să nu mai apară asemenea prezentări incifrate: „Neuitate prin frumuseţea şi puterea lor emoţionale, poeziile închinate de Coşbuc războiului pentru independenţă reînvie (ce ?) în mintea noastră, a oricăruia dintre noi, ori de cîte ori ne îndreptăm gîndurile spre acele vremuri de bărbăţie, de luptă neînfricată..." etc. etc.

T. M.

Invitaţie la... informaţie

Am acceptat cu o deosebită plăcere, acum cîteva săptămîni solicitarea secretariatului literar al Teatrului Naţional „I. L. Caragiale" de a scrie un medalion al lui Jean Anouilh pentru programul „Invitaţiei la castel".

Dar am remarcat, cu o la fel de mare neplăcere, în seara premierei acestei piese că, fără să mă consulte, acelaşi secretariat — pe cît de prost informat, pe atît de nefericit inspirat — a adus prezentării mele două inoportune amputări.

Neştiind că Anouilh nu are pînă astăzi la activul său decît un singur volum de „Pièces Grinçantes" (conţinînd doar următoarele patru piese: „La Valse des Toréadors", „Ornifle", „Ardèle" şi „Pauvre Bitos"), a înlocuit cu fantezista aserţiune: «cele peste douăzeci de piese reunite în volumele „Pièces Grinçantes"», prozaica mea constatare: « cele peste douăzeci de piese reunite în volumele „Pièces Noires", „Nouvelles Pieces Noires", „Pièces Roses", „Pièces Brillantes" şi „Pièces Grinçantes"».

Şi neştiind, de asemenea, că cea mai recentă piesă a lui Anouilh, reprezentată în 1956, este „Pauvre Bitos" a suprimat un cuvînt esenţial din pasajul meu: „ultima sa piesă majoră „Ornifle" (1955)", lăsînd să apară numai: „ultima sa piesă „Ornifle" (1955)".

Dacă secretariatul literar al Teatrului Naţional intenţionează (fie că este sau nu cazul) să comprime şi pe viitor articolele colaboratorilor săi, n-ar fi rău ca în prealabil să facă un mic efort suplimentar... de informaţie.

Alf Adania

Alianţa strînsă şi indisolubilă a muncitorilor şi ţăranilor (afiş — 1920)

Pornind de la LENIN

(Urmare din pag. I)

îndreptată în ansamblu către cucerirea legitimă a profilului propriu, către reflectarea specificului artistic, critica nu poate să nu sezisească pericolele născute sau pe cale de a se naşte din unilateralitatea acestei practici. Consecinţa cea mai evidentă este o anumită pasivitate manifestată uneori faţă de atitudinea ideologică şi politică inclusă în opera studiată. Limitarea exerciţiului critic la descrierea operei, în tratarea pe acelaşi plan a aspectelor ei antrenează minimalizarea rolului social şi educativ al artei, considerarea literaturii în afara caracterului ei militant, în afara sarcinilor actuale impuse de construcţia socialistă. Criticul liber de prejudecăţile dogmatice, atent la „înclinaţiile individuale", cum îl îndeamnă Lenin, nu poate omite principala învăţătură leninistă: principiul spiritului de partid. „Toate acestea (condiţiile înfăţişate mai sus n.n.) sînt incontestabile dar ele nu dovedesc decît ca partea literară a muncii de partid a proletariatului nu poate fi pusă pe acelaşi calapod cu celelalte părţi ale muncii de partid a proletariatului. Toate acestea nu infirmă cîtuşi de puţin principiul — principiu străin şi pentru burghezie şi pentru democraţia burgheză — că munca literară trebuie să fie neapărat şi în mod obligatoriu o parte integrantă a muncii partidului social-democrat, strîns legată de celelalte părţi ale muncii lui" — arăta Lenin.

Principiul partinităţii, dacă se referă la artişti, îl priveşte cel puţin în egală măsură, şi pe critic, pentru că prin menirea sa el este exponentul idealurilor poporului său în literatură. Analiza întreprinsă pe baza spiritului de partid înseamnă înainte de orice afirmarea categorică din partea criticului a concepţiei sale, a marxism-leninismului, faţă de poziţia artistului. Comandament pe care uneori criticii şi cu deosebire cronicarii îl uită, aşa cum se întîmplă şi în cronica literară a gazetei noastre unde, recent „Lupta de clasă" a semnalat pe bună dreptate manifestări ale tendinţelor descriptive, obiectiviste, lipsite de claritate şi orientare ideologică fermă. (Vezi „Lupta de clasă" nr. 3 a.c.).

Literaţi din străinătate pun întrebarea: de vreme ce literatura dedicată societăţii noi beneficiază de un conţinut nou, socialist, de ce ar mai fi nevoie de o critică tendenţioasă, militantă şi nu de una care să se ocupe doar de valoarea estetică a literaturii în curs de făurire? Premisa şi deci şi concluzia sînt greşite şi dăunătoare. Dacă metoda realismului socialist este acceptată de mai toţi scriitorii noştri, începînd cu cei proeminenţi, dacă prin intermediul realismului socialist s-au realizat lucrări remarcabile, nu tot ce apare, propagă, încurajează şi contribuie la dezvoltarea metodei. Realismul socialist coexistă cu elemente ale realismului critic nu numai la autori diferiţi, dar chiar la unul şi acelaşi autor în cadrul aceleiaşi opere. Şi aceasta este cazul optim. In „Groapa" lui Eugen Barbu, realismul se învecinează cu urme ale naturalismului chiar sub raportul viziunii globale, care este închisă, lipsită de perspectivă. Dar „Groapa" aparţine unei faze oarecum îndepărtate şi pe care talentatul ei „proprietar" a depăşit-o în ultimele producţii; pe cînd în poezie, şi nu numai în poezia revistei „Steaua", ci şi în poezia din „Tribuna" sau „Gazeta literară" se ivesc recrudescenţe ale evazionismului, ale apoliticismului sau, în numele patriotismului socialist, se cultivă sentimente şi forme de un tradiţionalism îngust, etnografic, cu iz semănătorist. (Pînă şi George Dan, în poezia închinată lui Lenin în „Scînteia tineretului" din 20 aprilie, îl imaginează pe făuritorul Rusiei moderne şi socialiste un Făt-Frumos !) Criticii trebuie să ţină seamă de contradictorialitatea bătăliei de idei, a confruntării dintre cele două culturi, trăsătură proprie şi perioadei de trecere de la capitalism la socialism. Ideologia socialistă nu a ajuns încă absolută; domnă cîmpul de bătaie dar nu a izgonit definitiv ideologia burgheză. Dificultăţile de a depista prezenţa acesteia sînt într-un sens mai mari acum decît în trecut, cînd adversarul, purtîndu-şi deschis uniforma, era lesne de recunoscut. Astăzi el intră în arenă înăsurat în steagul ideilor noastre, (lesnirea naţionalistă de la „Scrisul bănăţean" s-a mascat îndărătul exaltării literaturii lui Eusebiu Camilar). Ideologia burgheză se infiltrează însă — şi acesta este poate cel mai grav lucru — şi în rîndurile criticilor mai tineri, educaţi în mentalitatea socialistă. Valori şi idei estetice vechi, aparţinînd culturii burgheze, întunecă uneori orizontul de gîndire al lui Dumitru Micu de exemplu, unul dintre criticii foarte înzestraţi. Dumitru Micu pare că ne invită să preluăm poezia lui Lucian Blaga fără discernămînt. Particularităţile luptei de idei ce are loc atît în jurul literaturii noastre, al realismului socialist şi în general al literaturii pătrunse de spirit de partid, cît şi în jurul moştenirii noastre literare, în special a epocii dintre cele două războaie reclamă din partea frontului critic o conduită fără echivoc. Intr-o cuvîntare ţinută în anul 1920 Lenin, credincios întregii sale linii de comportare de pînă la preluarea puterii, spunea: „Despre această lupta a proletariatului vorbim absolut deschis şi fiecare om trebuie să se situeze sau de partea aceasta, a noastră, sau de partea cealaltă. Orice încercare de a nu se situa nici de o parte, nici de alta, se soldează cu faliment şi scandal". („Lenin despre cultură şi artă" pag. 356 Ed. pt. lit. politică).

Situarea deschisă „alături de lupta proletariatului" decurge şi din cerinţele metodologiei noastre, din caracterul ştiinţific al esteticii pe care o apărăm. Ştiinţa autentică, deci marxism-leninismul, implică supunere la obiect ca pe o condiţie indispensabilă — şi numai unopi, dogmaticii o pot ignora — dar şi distanţa faţă de obiect, examinarea obiectului în natura lui specifică, dezvăluirea legilor lui proprii, dar şi a relaţiilor lui cu celelalte obiecte, fenomene. Opera de artă se constituie după legile frumosului, însă procura, o dată cu plăcerea estetică, satisfacţii mai înalte, de ordinul cunoaşterii vieţii şi a naturii omeneşti şi de ordinul moral, al influenţării şi transformării conştiinţelor. Judecata estetică ideală obiectului este de aceea obligată să reflecte toate dimensiunile artei, în ordinea în care ele se grupează, potrivit ierarhiei lor intime, cauzalităţii ei interne care atestă determinarea formei, a mijloacelor de expresie de către conţinutul de idei. Judecata critică presupune prin natura ei valorificare. Valorificare în raport cu ce? Cu un criteriu superior, capabil să domine datele obţinute prin analiză. Un asemenea criteriu nu-l poate furniza decît o concepţie de ansamblu, o filozofie. Iată deci că pentru a-şi realiza deplin scop, promovarea personalităţii artistului şi a propriei personalităţi, criticul trebuie să aibă un punct de vedere. Marele critic este acela care pe lîngă aptitudini estetice, gust şi fineţe, mărturiseşte un punct de vedere larg, capabil să întrunească vederile unei clase, al unui tip de societate. Belinski şi Cernîşevski sînt personalităţi fiindcă au interpretat strălucit năzuinţele democratice revoluţionare ale epocii lor. Se vorbeşte mult de Sainte-Beuve la noi. Dar Sainte-Beuve, ca şi Taine, au rămas în istoria ideilor estetice graţie tocmai sistemului lor de vederi (pe care, firesc, nu-l putem împărtăşi astăzi tale-quale). Criticul actual pasionat de artă şi de propria sa îndeletnicire, dornic să-şi manifeste curajos predilecţiile, să colaboreze la stabilirea unei autentice scări de valori, liberă de negativism şi de spirit apologetic, are toate şansele de a-şi face ascultat cuvîntul, mobilizîndu-şi resursele proprii în slujba idealului său artistic, care, în zilele noastre, se contopeşte cu idealul societăţii noastre, cu idealurile oamenilor noi. Articolele lui Lenin despre Tolstoi nu sînt ale unui critic literar profesionist. In studiul operelor lui Tolstoi este însă imposibil a face abstracţie de ele. Mai mult, creaţia genialului „moşier scrîntit întru Hristos" nu poate fi desluşită decît plecînd de la ideile lui Lenin. In ce constă valoarea lor? In vigoarea şi justeţea poziţiei lor, ale unui punct de vedere propriu şi în acelaşi timp general, izvorît dintr-o concepţie partinică despre artă. Să ne străduim a urma marele model leninist !

Mihail Petroveanu

A scrie cu tendinţă

(Urmare din pag. I)

şi, slujind o idee, să susţii că literatura ta e independentă total, că nu se pune în slujba a nimic ? Scriitorul care pretinde că nu sprijină nici o teză, poate să nu-şi dea seama că implicit afirmă: nu gîndesc, nu cred, nu văd, nu înţeleg, cu alte cuvinte, sînt un imbecil şi scriu degeaba ? Probabil că nici un scriitor dintre cei care susţin că sînt „liberi" nu ajunge la această tîrească concluzie, ci îşi închipuie că se poate dezlipi total de ideea pe care o exprimă, ca o muscă de peretele pe care stă, şi că poate zbura, tot ca musca, de la zahăr la gunoi, cu o admirabilă nepărtinire. Noi ştim că această nepărtinire, numită în grai savant independentă, nu există. Deşuchiată, mediocră, stupidă, sălcie, literatura înfăţişează totuşi un punct de vedere deşuchiat, mediocru, stupid sau sălciu, punct de vedere care e neapărat al unei categorii sau al alteia, categorie de oameni care are asupra vieţii şi a lumii o atitudine nevrednică.

Lenin, care e atît de limpede şi lapidar, încît a nu-l înţelege înseamnă a pretinde numai că nu l-ai înţeles sau a nu vrea să-l înţelegi şi a nu-i recunoaşte, cucerit, întreaga dreptate, spune: „A trăi în societate şi a fi liber de societate, e un lucru imposibil".

Această dependenţă implică, de neînlăturat, mii de legături reciproce care leagă individul cu colectivul. Arta, literatura deci, sînt o modalitate de expresie a acestei legături, a acestei interdependenţe. Dar pe cînd literatura burgheză, spune Lenin, este „făţarnic liberă, în realitate legată de burghezie", noi îi opunem: „o literatură într-adevăr liberă, legată în mod deschis de proletariat".

Noi recunoaştem că vrem să afirmăm ceva cu literatura noastră, cui e închinată ea, ce vrem să spunem în ea, cui ne adresăm şi ce nădăjduim că va izbuti această literatură. Pentru noi nu există artă gratuită, cum nu există act gratuit. Pentru noi literatura a depăşit de mult stadiul de exprimare a unui prea plin sufletesc (de dezgust sau bucurie), aruncat în lume cum îşi aruncă cucul tîntecul, sub pretextul ipocrit că ar fi numai cîntec (nici cucul de fapt n-o crede, ci cheamă). Ea nu e nici încunoştinţare a cui vrea să audă despre stările de spirit personale, foarte originale şi interesante, de fapt aderente la o anumită concepţie, nici chemarea la tăgadă, scepticism sau ură, ci chemare la viaţă, pornită dintr-o convingere adîncă şi neclintită în socialism, în posibilitatea omului de a se desăvîrşi, în puterea omului de a preface viaţa, în forţa şi în dreptatea proletariatului, în viitorul lui, în frumuseţe, în eficacitatea actelor omeneşti şi a actului scriitoricesc.

Cuvintele lui Lenin „să organizăm o vastă activitate literară, variată, în strînsă şi indisolubilă legătură cu mişcarea muncitorească", însufleţesc munca şi existenţa noastră. Nu confundăm ceea ce avem de spus cu felul cum spunem şi nu socotim că orice fel e bun pentru a rosti adevărul, cu condiţia ca acest fel să fie original. Originalitatea se naşte odată cu nevoia de a crea. Originalitatea nu se caută cu luminarea. Un prunc se naşte cu chipul lui, aşa cum se naşte cu aptitudini şi posibilităţi. Originalitatea nu se poate fabrica cum nu se pot fabrica bunele intenţii de a scrie despre un lucru foarte actual, foarte real, foarte eficace. Dacă acest lucru te zguduie şi creşte în tine, el va prinde trup într-un chip original. Dar mai întîi el trebuie să existe în tine, să se nască în tine, să nu-l fabrici. Şi ca el să se nască în conştiinţa ta, trebuie tu întreg să crezi. Crezînd — vei sluji ideea, tăza, orînduirea, cu mijloace bune, potrivite, originale. Şi vei recunoaşte deschis, cinstit că slujeşti, că literatura ta, ea şi tine întreg, e angajată. E pusă în slujba celor mai rodnice, mai umane, mai generoase idei, ideilor lui Lenin. Eşti un scriitor tendenţios, aşa cum e fiecare scriitor care o recunoaşte sau ba, dar tu o ştii, o vrei, o făptuieşti cu toate puterile, pentru că ştii că aşa îţi împlineşti misiunea ta de om, de scriitor.

Lucia Demetrius

CONCEPTUL POLITIC IN LENINISM

(Urmare din pag. I)

natură. Politicul constituie în secolul XX, secolul disputei dintre socialism şi imperialism, dintre pace şi război, dintre umanitate şi inumanitate, esenţa celor două direcţii esenţiale ale timpului pe care-l trăim. Aderinţa la sfera inumanului, în mod direct sau indirect, conştient sau inconştient, este fatală artei, această subtilă expresie a tot ce este mai bun în om.

In opera lui Lenin există cîteva preveniri asupra unor primejdioase iluzii sau manifestări ale ideologiei burgheze, în sfera politicului, preveniri care sînt fundamentale pentru procesul creaţiei.

In primul rînd mi se pare extrem de însemnată denunţarea iluziei burgheze cu privire la libertatea absolută, individuală, a creatorului, în societatea dominată de puterea banului. Clasele care exercită oprimarea socială, economică şi politică îşi imprimă ideologia lor proprie prin mijloace directe şi indirecte. Lupta unui creator, ostil servituţilor burgheze cu editorii, presa sau publicul, este o aprigă dispută, în ultimă instanţă, cu această uriaşă şi proteiformă putere a banului.

Ideea lui Lenin este validată de un gînditor nemarxist ca Julien Benda, în cartea „La trahison des clercs" care a făcut carieră în jurul anilor 30. Benda întreprinde o sistematică analiză a fenomenului politic care în secolul nostru influenţează întregul domeniu al activităţii intelectuale. „Secolul nostru — scrie Benda — este secolul organizării intelectuale a urilor politice". Veacul XX este „un veac al politicului". Consecinţele acestui fenomen ? In creaţia intelectuală s-au impus idei şi valori cu un aspect bine definit : exaltarea instinctului războinic (după Benda de sursă exclusiv germanică), a sportului, a curajului fizic, exaltarea durităţii (Benda vorbeşte chiar de un „romantism al durităţii", al aspirinii) şi al cruzimii, exaltarea militarului în dauna omului de studiu, formarea unei literaturi „care proclamă primatul instinctului, al inconştientului, intuiţiei, al voinţei", în dauna raţiunii şi inteligenţei. Benda dă ca exemple literatura lui Barrès şi Bourget. Tipul este astăzi învechit, instinctele şi cruzimea din literatura occidentală actuală îmbrăcînd forme de o violenţă faţă de care literatura lui Barrès şi Bourget par manifestări puerile. Cînd se întreabă care sînt cauzele fenomenului, Benda printre altele defineşte cu claritate cauza politică : „dorinţa, la scriitorul practic, de a place burgheziei, care creează celebrităţe şi dăruieşte onoruri. Se poate chiar susţine că necesitatea, pentru acest fel de scriitor, de a menaja pasiunile acestei clase, este mai mare ca oricînd, dacă judecăm după soarta acelora care şi-au permis de a o înfrunta (Zola, Romain Rolland)". Din această cauză, spune Benda, intelectualul este pus în situaţia „de a urma turma" (adică de a face parte din ea) în loc de a o conduce. Scriitorul modern „nu numai că serveşte o burghezie neliniştită, dar a devenit el însuşi din ce în ce mai burghez".

Lenin formulează încă din 1905 acest adevăr fundamental, în termeni fără echivoc : „Libertatea scriitorului, a pictorului, a actorului burghez este doar o dependenţă camuflată, sau care se camuflează făţarnic, faţă de sacul cu bani, faţă de corupţie, de întreţinere". („Organizaţia de partid şi literatura de partid").

O altă iluzie, cu caracter de puternică toxină social-politică, asupra căreia Lenin atrage atenţia, este naţionalismul burghez. Doctrina leninistă a celor două culturi antagonice, prezente în fiecare cultură aşazis naţională, este o strălucită afirmare a leninismului. „Naţionalismul burghez agresiv, care abrutizează, înşeală şi dezbină pe muncitori pentru a-i pune la cheremul burgheziei — iată „faptul fundamental al vremurilor de azi" („Note critice în problema naţională").

Ideea „culturii naţionale" unice şi doctrina naţionalistă, în general, este o puternică retrospecţie ţinînd de feudalitate, o reîntoarcere la un proces istoric perimat : „Muncitorii conştienţi au înţeles că lozinca „culturii naţionale" este o înşelătorie clericală sau burgheză, indiferent dacă este vorba de cultura velicorusă, de cultura ucraineană, evreiască, polonă, gruzină sau de orice altă cultură. Acum 125 de ani, cînd naţiunea nu era încă divizată în burghezie şi proletariat, lozinca culturii naţionale putea să reprezinte o chemare unică şi generală la lupta împotriva feudalismului şi a clericalismului. Dar de atunci lupta de clasă dintre burghezie şi proletariat s-a încins pretutindeni. Scindarea naţiunii „unice" în exploatatori şi exploataţi a devenit un fapt împlinit". („Cum apără episcopul Nikon pe ucrainieni", 1913).

Spiritul critic leninist stabileşte delimitări extrem de clare, în această privinţă : „noi luăm din fiecare cultură naţională numai elementele ei democratice şi elementele ei socialiste, le luăm numai pe acestea şi în mod exclusiv în opoziţie cu cultura burgheză, cu naţionalismul burghez al fiecărei naţiuni" („Note critice în problema naţională", 1913).

Noţiunii de patriotism, profund denaturată în doctrina naţionalistă, Lenin îi conferă o splendidă accepţie politică şi socială, care nu poate fi neglijată de creatorul valorilor literar-artistice : „în secolul al XX-lea, în Europa.., nu poţi „apăra patria" altfel decît luptînd cu toate mijloacele revoluţionare împotriva monarhiei, împotriva moşierilor şi capitaliştilor din propria ta patrie, adică împotriva celor mai răi duşmani ai patriei noastre" („Despre mîndria naţională a velicoruşilor", 1914).

Precizările lui Lenin în această privinţă constituie un instrument de investigaţie absolut necesar cercetătorului culturii noastre, intestată şi ea de naţionalism, care-şi are izvorul în ideologia „Junimii" şi dăinuie, sub diferite aspecte, pînă în epoca actuală. Sub influenţa ideologiei burgheze, recrudescenţele naţionaliste sînt de temut oricînd.

Constituie simpla afirmare a importanţei factorului politic un specific al leninismului ? Este clar că răspunsul nu poate fi decît negativ.

Sublimierea rolului excepţional al politicului o aflăm şi la Max Weber, creatorul sociologiei comprehensive, care conferă acestui concept o putere charismatică, în sensul mistici religioase. Dar Max Weber vede concentrarea virtuţilor politice într-un „Führer" şi politica germană, esenţială, este redusă la o formulă asupra căreia revine mereu : aversiune faţă de Rusia şi înţelegere cu lumea anglo-saxonă, fiind astfel un precursor, în multe privinţe, al naţional-socialismului.

Pentru George Sorel, politicul în proiecţia omului simplu, a omului din masă, capătă proporţia miturilor. Un discipol al lui Sorel, Francis Delaisi, a elaborat, în consecinţă, o „schiţă de mitologie politică" (v. „Les contradictions du monde moderne", Payot, 1925).

Chiar Benda, care constată cu un ochi critic destul de bun consecinţele nefaste ale politicii burgheze în domeniul culturii, are iluzia că liberalismul burghez ar putea corecta neajunsurile.

Ca strălucit marxist, Lenin face din factorul politic o forţă a teoriei şi practicii proletariatului. Iluzia libertăţii burgheze nu poate fi înlăturată decît prin înţelegerea libertăţii reale pe care o conferă lupta proletariatului. Pentru creator, problema nu este a unei adeziuni platonice, ci acceptarea deliberată a faptului că literatura (arta) nu poate fi salvată decît prin integrarea ei deplină în cauza generală-proletară, în sensul de a deveni „parte integrantă a muncii de partid", cu păstrarea în acelaşi timp a specificului creaţiei artistice („Nu încape îndoială — adaugă Lenin — că în această chestiune este necesară asigurarea unui spaţiu cît mai larg iniţiativei personale, înclinaţiilor individuale, mai mult spaţiu pentru gîndire şi imaginaţie, formă şi conţinut").

Principiul partinităţii este un concept într-adevăr specific leninist şi nu întîmplător împotriva lui se concentrează în momentul de faţă toată înverşunarea adversarilor leninismului. Aderinţa la socialism şi la mişcarea muncitorească implică în mod firesc adoptarea ideilor partidului, a orientării de partid în toate problemele vieţii sociale, implicit cele estetice. Clasa muncitoare singură nu poate cuceri libertatea reală, lipsită de exploatare, fără orientarea oferită de statul ei major, de expresia concentrată a idealurilor ei, care este partidul, creierul marii mişcări colective a proletariatului. Cucerirea puterii de stat, instaurarea dictaturii proletariatului, construcţia socialismului sînt de negîndit în absenţa unui partid leninist unit şi puternic. După cum apărarea cuceririlor socialismului în faţa acţiunilor agresive ale lumii imperialiste este la fel de negîndit în absenţa unor puternice partide comuniste şi muncitoreşti. Ofensiva împotriva acestor partide, în momentul de faţă, exercitată de reacţiune şi de toţi aceia influenţaţi de către spiritul reacţionar, şi în primul rînd atacurile îndreptate împotriva Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, sînt explicabile. Propaganda revizionismului modern se exercită mai ales în sensul atacului dat ideii de partid, ca forţă conducătoare (în toate domeniile), a lumii socialiste.

O parte a creatorilor, chiar din lumea socialismului, sînt influenţaţi de o astfel de propagandă. Numărul din „Temps modernes" (februarie-martie 1957) închinat „socialismului polonez" constituie o puternică manifestare a unei astfel de greşite înţelegeri a socialismului şi comunismului. Colaborează cu poeme, schiţe şi mai ales articole teoretice scriitori ca Adam Wazyk, Jan Kott, Anton Slonimski, Krzystof-Teodor Toeplitz ş.a.

Cum luptă confraţii polonezi, citaţi mai sus, împotriva acestui spirit neast ? Anulînd ideea de partid, ca îndrumător al creaţiei literare, de cele mai multe ori, şi respingînd, în articolele publicate, ideea realismului socialist, pe care-l identifică în mod cu totul grosolan, anti-istoric, cu manifestarea cultului personalităţii. Denunţarea acestei extrem de dăunătoare manifestări a cultului personalităţii de către Congresul al XX-lea al P.C. al Uniunii Sovietice, este văzută de către Jan Kott ca „prăbuşire a unor mituri" (filiaţia sorelianâ la Kott este vizibilă) şi de către Toeplitz ca un „crepuscul al profeţilor". Autorii citaţi sînt victime ale unor concepte nefaste. Nu s-au prăbuşit mituri şi nici profeţi ci, pur şi simplu, cu toată onestitatea comunistă, s-au reparat serioase erori, în sensul restabilirii forţei colective, unice şi necesare, a partidului. De aceea, construcţia comunismului în Uniunea Sovietică a putut lua avîntul actual, care incită admiraţia umanităţii iubitoare de spirit democratic şi de pace.

Ceea ce-i caracterizează pe autorii culegerii publicate de „Temps modernes" este un vădit spirit erostratic. Ei dărîmă realismul socialist, dărîmă ideea conducerii de către partid a fenomenului cultural, dar nu propun nimic constructiv. Cu toţii afirmă necesitatea unei literaturi politice, dar politicul fără partid este un monstru acefal, destinat să răspîndească haos.

Creatorul care a aderat cu sinceritate, şi mai ales cu luciditate, la socialism, nu poate decît subliniia valoarea unei idei, cum este aceea a lui Lenin : „Proletariatul socialist trebuie să treacă pe primul plan principiul literaturii de partid, să dezvolte acest principiu şi să-l aducă la îndeplinire..."

Ion Vitner

Intîlnire cu Lenin

(Urmare din pag. I)

nuiţi ai lui Vachette erau Oscar Wilde, Paul Verlaine, Jean Moreas).

— Atunci, nu e nimeni astă seară? încheie prinţul poeţilor.

— Nimeni! (adică nici un om cunoscut, nici o personalitate de seamă) îi răspunse „garçonul".

Şi Paul Fort adaugă:

— Nu era nimeni, afară de Lenin, care juca şah la o masă din colţ.

★

In 1917, cu cîteva luni înaintea lui 23 octombrie, l-am văzut pe Vladimir Ilici Ulianov la Geneva, într-o cafenea, înconjurat de ucenici şi de admiratori. In acel local, atraşi de prezenţa marelui teoretician al revoluţiei, veneau clienţi străini care se aşezau, respectuos, la mesele învecinate, ca să-l privească şi să-l audă vorbind.

...Şi l-am mai văzut în mausoleul de la poalele Kremlinului, dormind senin, împăcat, aproape surizînd, sub cristalul translucid, pe un tond de catifea roşie, primind defilarea solemnă, tăcută, pioasă, a miilor şi miilor de pelerini, veniţi din întreaga Uniune, de pe toate colţurile pămîntului.

Era o zi de iarnă, treizeci şi mai bine de ani după ce prezenţa lui spirituală — dacă nu şi fizică, îmi dictase drama „Mireasa roşie".

La hotelul din Moscova, după ce vizitasem cripta luminoasă în care Lenin îşi doarme somnul eternităţii, am scris un poem care se încheie astfel:

Amurg de iarnă. Soarele-şi declină apogeul... Privesc de la fereastra mea, mausoleul; vin pelerinii, rînduri-rînduri, de departe, să vadă chipul celui ce-a rămas atît de viu în moarte. In şiruri lungi, îi aduc, doi cîte doi, prinosul inimii în toi. Kremlinul secular, gigantic, în amurg, le priveghează valurile care curg.

Ivan cel Groaznic, Boris Godunov, şi ţarii toţi, stăpînii unei lumi de pravoslavnici, de iloţi, n-au cunoscut asemenea blagovestenii unanime, ca Vladimir Ulianov, om din mulţime, un pumn de om care-a crescut şi s-a-nălţat — şi-a întrecut a zidurilor înălţime şi steaua roşie cu mîna lui a implîntat pe turnul cel mai nalt al marelui Kremlin, el Ilici, Vladimir Ulianov, — Lenin!

Acad. Victor Eftimiu

COCA METIANU-NECULA „Casa Scînteii"

CRONICA FILMULUI

„FAMILIA ULIANOV"

Scenă din filmul „Familia Ulianov"

Au rămas posterității cîteva fotografii reprezentînd un Lenin adolescent, cu chipul grav, de o inefabilă candoare. Ochii adolescentului sînt visători și abstractizați, trăsăturile atestă deciziunea unei personalități închegate. Întregul degajă o impresie de neasemuită puritate. Asemenea imagine trebuie să-i fi călăuzit pe creatorii filmului „Familia Ulianov" al cărui erou este adolescentul de intensă puritate și vibrație interioară.

Producția studiourilor sovietice umple un gol important, reconstituind, pe peliculă, o etapă importantă din viața marelui conducător al revoluției. Ne era apropiat pînă acum, prin intermediul cinematografiei, un Lenin al anilor revoluției, tribunul și strategul; ne rămăsese însă necunoscut adolescentul. „Familia Ulianov" are în centrul său figura adolescentului care avea să devină marele Lenin.

Filmul debutează cu momentul plecării spre Petersburg a lui Alexandr Ulianov, culminează cu arestarea și execuția acestuia și ia sfîrșit cu plecarea lui Vladimir Ilici la Universitatea din Kazan.

Regizorul filmului a avut de rezolvat o problemă destul de complicată: să înfățișeze un adolescent cu toate proprietățile vîrstei și, în același timp, să transmită spectatorilor săi acele trăsături care, maturizate, aveau să profileze chipul lui Lenin. Fundamentați pe documentele contemporanilor, fideli artistic adevărului istoric, realizatorii „Familiei Ulianov" au creat un Volodea Ulianov în care întrezărești pe Vladimir Ilici Lenin. Regretăm doar că marele, plurivalentul umor al lui Lenin și replica sa fulgurantă, acidă, care i-au fascinat pe contemporani, sînt patid figurate. Regisorul filmului a insistat îndeosebi asupra frămîntărilor creatoare ale adolescentului, asupra aspirațiilor sale și a dăruit o figură cuceritoare prin intensitatea cu care sînt trăite sentimentele, filtrate de o inteligență, de pe atunci stăpînitoare și lucidă.

Remarcabile sînt, îndeosebi, scenele de familie.

Filmul izbutește să sugereze atmosfera revoluționară, profund intelectuală în care a crescut Lenin. În rolul mamei lui Lenin a jucat, simplu și sobru, marea actriță Sofia Ghiațîntova (eleva a lui Stanislavski) care ne-a fost acum cîțiva ani oaspete.

Adolescentul Lenin a prilejuit tînărului interpret Vladimir Korovin valorificarea unor remarcabile virtuți artistice.

„Familia Ulianov" e un film care te cîștigă prin prilejul de a întîlni pe pînză chipul tineresc al unui îndrăgostit de tinerețe.

„OMUL CU ARMA"

...face parte din seria memorabilelor filme sovietice inspirate de Revoluția din Octombrie. Închinat „omului cu arma", primelor detașamente care au constituit nucleul viitoarei Armate Roșii, filmul este impregnat de personalitatea lui Lenin. Dacă în „Familia Ulianov" comunicăm cu un Lenin adolescent, aici îl întîlnești pe Lenin în anii maturității sale, într-o imagine pe care fotografia și jurnalul documentar au făcut-o, pentru milioane de oameni, familiară. E un Lenin tumultuos, ardent, spiritual, de o umanitate cuceritoare. Un om scund de statură, de o mare mobilitate fizică și spirituală, cu ochi scăpărători, cu fruntea imensă.

Lenin se profilează, în film, pe fundalul de o impunătoare măreție a Revoluției din Octombrie. Masele revoluționare sînt, în acest film, ca și în cele mai bune producții asemănătoare, un personaj, un erou. Eroul acesta ciudat, de o factură cu totul neobișnuită și care pînă la cinematografia sovietică nu a păsit pe pelicură, e exprimat prin oameni, întîmplări, peisaj transfigurat, muzică (despre muzica lui Șostakovici la „Omul cu arma" nu se poate spune decît că e măreață, pe măsura evenimentelor pe care le cîntă; e melodia Revoluției!).

Climatul romantic revoluționar, de aspră poezie, e exprimat prin detalii inteligente. O aură patetică întovărășește acest film magistral care posedă patosul creațiilor cinsteșteniene. Un patos care nu frizează, nici o clipă, grandilocvența, ci este o prezență spontană și firească.

Eminentul Iutkevici, regisorul filmului, manifestă o evidentă predilecție pentru scenele fresc, pentru marile mișcări de mase, în care dovedește o intuiție și o siguranță de maestru. Ceea ce nu-l împiedică, folosind, fără abuz, prim-planul, să lumineze cele mai intime resorturi afective. Această îmbinare armonioasă constituie, alături de patetismul, aș spune simfonic, farmecul și valoarea filmului.

Sorin Arghir

Turneul Teatrului Mic din Moscova

De vorbă cu Mihail Ivanovici Jarov

Intr-una din primele zile ale sosirii în Capitală a ansamblului Teatrului Mic Academic din Moscova, am avut prilejul să vorbesc cu unul din cei mai reprezentativi artiști ai scenei sovietice contemporane, Mihail Ivanovici Jarov, distins cu titlul de artist al poporului al U.R.S.S.

Interpretul de neuitat al unora dintre rolurile care s-au bucurat de un răsunător succes în Uniunea Sovietică, ca și în străinătate, printre care „Petru cel Mare", „Ordinul Ana" și altele, Mihail Jarov este astăzi unul dintre fruntașii artei dramatice din Uniunea Sovietică. În discuția noastră a fost vorba de două roluri importante ale artistului; de Mitrici din „Puterea întunericului" de Lev Tolstoi și de Lînaev din „Lupii și oile" de A. N. Ostrovski.

— Sînt rolurile mele favorite... Unele dintre ele, bineînțeles. Dacă vorbesc acum despre ele, este pentru că în interpretarea lor voi apărea pe scena teatrului bucureștean.

— Ce v-a atras îndeosebi în realizarea personajului Mitrici?

— M-a preocupat întotdeauna istoria literară a realizării operei dramatice. În cazul de față știu că Tolstoi a revenit asupra piesei sale, care i se părea mult prea sumbră, și a urmărit destinul unui nou personaj care avea menirea de a înviora atmosfera, de a străbate întregul conflict dramatic cu un șuvoi de aer proaspăt care să îmbărbăteze. Este tocmai rolul pe care mă voi strădui să-l interpretez în cele mai bune condiții în cadrul reprezentațiilor de la București.

— Sînteți satisfăcut de aprofundarea personajului pe care l-ați interpretat în acest rol?

— Încep să fiu mai sigur de mine, în gesturi și în dicțiune, tocmai pe măsura interpretării și acum mă consider într-un proces de creștere în această privință...

Mihail Jarov este un pasionat al rolurilor pe care le interpretează. Trăirea intensă a problemelor sufletești ale personajului, pe scenă, își găsește un reflex firesc în preocuparea statornică pentru perfecționarea artei sale interpretative.

— Despre unul dintre rolurile d-voastră cele mai reușite ne-ați putea vorbi?

— Da. Dar asta înseamnă să mă refer la cele viitoare, pentru că nu sînt niciodată mulțumit de cele de pînă acum. Și nu întîmplător acord o foarte mare importanță interpretărilor mele viitoare. Năzuiesc de mult să joc într-o piesă care să dezbată, cu acuitate, problemele contemporane ale oamenilor din zilele noastre. Și sînt bucuros să vă pot împărtăși vestea că la Moscova, noi am început repetițiile pentru piesa lui Alexandr Korneiciuk „De ce surid stelele?".

— Este o piesă inspirată din actualitate?

— Bineînțeles, se referă la probleme de viață contemporană ale timpului nostru. Părerea mea este că reușita rolului unui artist, pasionat de problemele realității imediate, depinde în foarte mare măsură de profunzimea reflectării vieții de către dramaturg. Deoarece teatrul se bazează în mare măsură pe literatura dramatică și deoarece această literatură trebuie să se inspire din actualitate, este foarte firesc pentru noi, artiștii, să așteptăm din partea dramaturgilor roluri inspirate din personalitatea omului nou. Eu sînt fascinat de ineditul și de complexitatea vieții noastre contemporane și mă gîndesc cu entuziasm la interpretarea unui asemenea rol.

— Ne-ați putea vorbi despre unele idei noi, îndrăznețe, afirmate în viziunea regizorală a pieselor care sînt montate acum la Moscova?

— Noi prețuim foarte mult tradiția realistă a teatrului clasic rus. Dar aceasta nu înseamnă copierea superficială a vechilor montări. Idealurile pline de noblețe ale pieselor lui Tolstoi sau Ostrovski le trăim și le exprimăm astăzi transfigurate în lumina vieții noi. Pe vremuri teatrul nostru, Teatrul Mic Academic de Stat se numea „Teatrul Mic al împăratului" și, cu toate acestea, încă de pe atunci, artiștii — înaintașii noștri — nu prezentau spectacole de paradă pentru curte, ci piese însuflețite de un puternic suflu popular. Noi preluăm astăzi această tradiție în modalități diferite. Astfel, Boris Ranevski, care a montat spectacolul „Puterea întunericului" a realizat o viziune originală bazată pe o înțelegere profundă a mesajului ideologic al piesei.

Urmărind să exprime mai plastic esența ideilor lui Lev Tolstoi — Boris Ranevski a găsit mijloace, specifice și ingenioase, pentru a demonstra vitalitatea forțelor poporului, așa cum se manifestă ele în această piesă clasică, reușind să imprime întregului spectacol un sens optimist.

— Ce ne puteți spune despre manifestarea unor viziuni regizorale variate în montarea pieselor inspirate din actualitate?

— Eu însumi pregătesc un rol important în piesa lui Korneiciuk, aflată în pregătire, despre care am vorbit mai înainte.

Regizorul Boris Ranevski lucrează acum împreună cu Alexandr Korneiciuk pentru a finisa piesa. Regizorii noștri acordă în genere o deosebită importanță exprimării originale și plastice a unui anumit mesaj dramatic. În cadrul realismului socialist o asemenea varietate stilistică pe planul concepției regizorale este firească și foarte necesară. În același timp, însă, varietatea implică desigur mai multă profunzime, o atenție deosebită pentru a urmări sensul firesc obiectiv al vieții, pentru a exprima realist problematica umană a societății...

Mihail Jarov mi-a vorbit pe larg despre rolurile numeroase pe care le-a jucat în decursul activității sale dramatice. Am ales aici doar cîteva dintre părerile sale despre pregătirea artistului pentru aprofundarea rolurilor sale, despre problemele noi și variate pe care le pune astăzi montarea regizorală a pieselor contemporane.

Miron Dragu

Mihail Ivanovici Jarov ne-a încredințat acest facsimil:

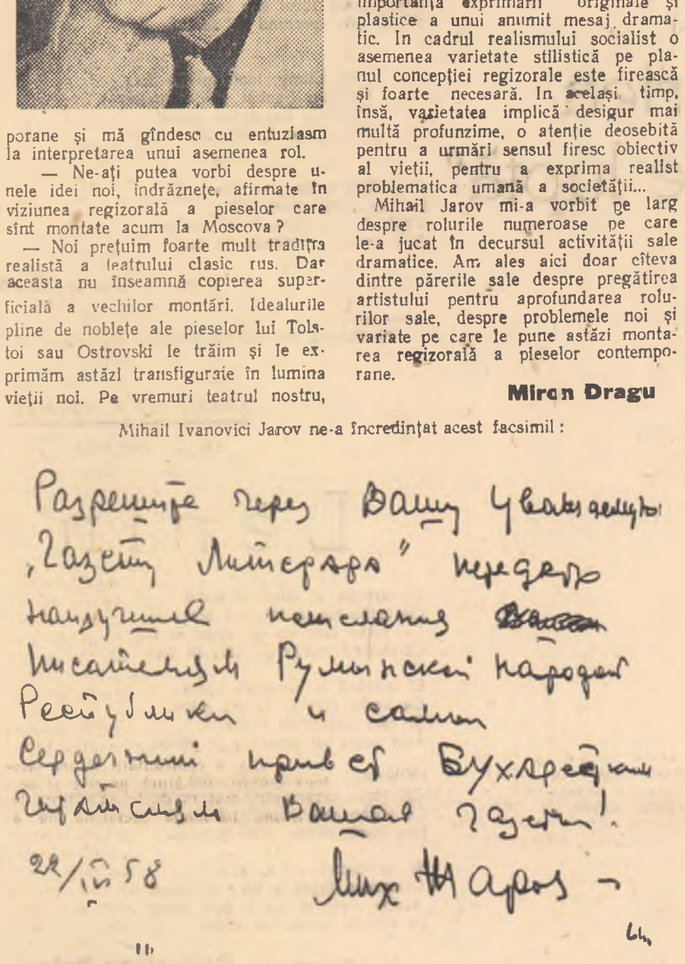

Dați-mu voie să vă transmit prin stimata „Gazetă literară" cele mai bune urări scriitorilor din Republica Populară Română și cel mai cordial salut cititorilor bucureșteni ai gazetei dumneavoastră.

22 IV 58 **Mihail Jarov**

ARTE

Concert coral

Conducătorul ultimului concert „a capella" prezentat de corul Filarmonicii nu mai este un nume necunoscut în viața noastră muzicală. Vasile Pintea, dirijor adjunct al acestei formații artistice, are privilegiul să lucreze alături de excelentul pedagog și muzician D. D. Botez, a cărui manieră de interpretare se pare că o urmează. Săptămîna trecută și-a compus un program spectaculos, de natură să asigure, ei singur, trei săli pline. A ales lucrări corale din operele lui Verdi și Wagner. Interesantă și dificilă alăturare! Două mari personalități ale veacului trecut, dar și două stiluri și concepții aflate la antipod. Cu toate că selecțiunea corurilor din Wagner a cuprins mai ales lucrări aparținînd operelor de tinerețe, nu-i mai puțin adevărat că „Rienzi", „Vasul fantomă" și mai ales „Tannhäuser" poartă în grade și intensități diferite amprenta marilor inovații ce vor triumfa deplin în lucrările de maturitate ale maestrului de la Bayreuth. Am așteptat deci cu interes acest program atrăgător în care figurau și cîteva prime audiții. La sfîrșitul celor aproape trei ore (au fost bisate patru sau cinci piese) ne-am dat seama că ultimul concert al corului a răsărit evident calitățile și defectele acestei formații artistice atît de capricioase în aparițiile sale (ne referim la calitatea interpretării). Dirijorul și corul s-au mișcat mai în voie, au fost mai în largul lor atunci cînd executau lucrări de Verdi. De aceea, ne-a impresionat îndeosebi finețea, precizia și tensiunea dramatică cu care s-a cîntat corul cruciaților și pelerinilor din „Lombarzii", scena din actul al II-lea al operei „Don Carlos" și chiar, într-o oarecare măsură, corul final din „Requiem". După cum execuția plină de poezie, prospețime și farmec a corului torcătoarelor din „Vasul fantomă" și impetuosul cor al pelerinilor din „Tannhäuser", prezentate într-un crescendo gradat cu o mare artă, au creat momente de reală emoție. Și totuși ceva nu a mulțumit. Anume, inegalitatea interpretării de la o lucrare la alta și chiar (vai!) din cuprinsul aceleiași bucăți muzicale. Oricine a observat că această splendidă pagină de poezie wagneriană, „Imnul nupțial" din opera „Lohengrin" (aflat în repertoriul corului de vreo patru stagiuni) a părut stîngace, datorită nesiguranței cu care în partea mediană au răspuns vocile feminine sugestiilor dirijorului. Dezechilibrul o dată creat, s-a ajuns ca pînă la sfîrșit totul să meargă șchiopătînd, iar bucata să rămînă văduvită de strălucirea cuvenită. Iar „Corul pelerinilor", admirabil realizat pînă în punctul său culminant, a fost apoi ratat printr-un descrescendo imprecis. Dar carențele cele mai serioase s-au evidențiat în interpretarea corului final din „Maeștrii cîntăreți" și a corului cavalerilor din „Tannhäuser". Aici finalurile de apoteoză, grandoarea partiturii wagneriene s-au transformat într-o muzică stridentă, lipsită de măreție. Corul n-a dovedit omogenitatea și coeziunea cerută. În timpul execuției, se mai auzeau „voci" iar partidele nu „intrau" cu preciziunea dorită.

Spunem toate acestea cu un sincer sentiment de regret. Pentru că, auditor credincios al concertelor prezentate de acest cor, ne-am dat seama că nivelul realizărilor sale nu este în mod categoric cel din ultima săptămînă.

Această linie sinuoasă nu-i deloc de dorit în activitatea unei formații artistice care a dăruit neîncetat vieții noastre muzicale un aport considerabil și demn de laudă sinceră. Sînt merite ce nu se pot trece cu vederea, sînt satisfacții artistice care nu se pot uita. Dar, cu atît mai mult ne supără inegalitățile și prea prelungita epocă de tinerețe.

Recital Secăreanu

Săptămîna trecută iubitorii muzicii s-au întîlnit din nou în sala Dalles, pentru a asculta recitalul unuia din cei mai de seamă reprezentanți ai muzicii vocale românești: Nicolae Secăreanu. De obicei maestrul Secăreanu aduce în întîlnirile sale cu publicul, care au loc odată sau de două ori pe an în sala Dalles, un program saturat de prime audiții, de lucrări românești aparținînd tinerilor compozitori, de noutăți muzicale. Puțini cîntăreți ajunși la maturitatea și notorietatea sa acordă atîta grijă școlii componistice românești și împrospătării repertoriului cu tot ce poate să trezească o veritabilă emoție. În recitalul de vineri seară, maestrul Secăreanu a prezentat publicului un florilegiu din repertoriul său obișnuit, o selecție din cele mai cunoscute și mai populare lieduri ale tezaurului universal și românesc: „Sora mea", „Craiul lelelor" și „Tom poetul", „Leagănul gol" și „Cei doi grenadiri". Pentru a cîta oară le ascultăm! Și totuși pe măsură ce se perinda fiecare piesă din acest program atît de cunoscut și atît de cîntat, ne dădeam seama că maestrul Secăreanu nu se dezice: totul era fermecător de nou și inedit, totul căpăta în interpretarea lui valențe și înțelesuri încă nebănuite. Ca să percepi adevărata esență și valoare a artei lui Secăreanu, trebuie să-l vezi, pentru că Secăreanu, cîntărețul de mari și mereu proaspete resurse, este dubiat și de un actor în adevăratul înțeles al cuvîntului. Repudiază gestul larg, patetic și spectaculos. Mușchii feței săi tresar și se mișcă aproape imperceptibil, expresia ochilor abia o bănuim prin lentilele ochelarilor, mîna dreaptă are mișcări discrete și nu se rotește solemn în aer. Artistul trăiește și simte cu adevărat fiecare bucată și frază muzicală. Ați auzit „Craiul lelelor" vineri seară? Capodopera lui Schubert s-a transformat într-o adevărată piesă dramatică, cu trei personaje și un comentator, desfășurată într-o cavalcadă sublimă. Te înfiori la auzul șoaptelor dulci, amăgitoare ale craiului lelelor, te înspăimîntă de teama crescîndă a copilului, te face să suferi neînțelegerea tatălui, iar finalul zguduitor, spus, simți că-ți îngheață inima. Să mai vorbim de melodioasa și sfîșietoarea „Sora mea" sau de fermecătoarea și nobil inspirata baladă „Tom poetul" de Loewe? Poezia el, atingînd aripile visului, armonia el aeriană au aflat în Nicolae Secăreanu un interpret care s-a trădat ca un lric autentic. Dar acel volos „Cîntec medieval" de Saint-Säens, în a cărui interpretare Secăreanu ni s-a arătat plin de vervă, de umor și de exuberanță?

Ar trebui mult spațiu pentru a vorbi despre fiecare din bucățile executate săptămîna trecută în cadrul recitalului. Noi n-am urmărit să analizăm arta interpretativă a lui Nicolae Secăreanu. Am vrut numai să subliniem respectul pe care acest adevărat artist îl arată publicului său.

Meloman

CRONICA DRAMATICA

Pericolul melodramei (III)

„Umbra baroanei" de Tiberiu Vornic la Teatrul Armatei — Finalul piesei

Moda feminină de după primul război mondial a abandonat extravaganțele vestimentare de la 1900, dar a ținut să valorifice decolteul larg, ca remarcabil element de seducție, preluat din arsenalul vechilor toalete. Drama pasională burgheză a știut, la rîndul său, să dea extensiunea cuvenită nurilor melodramei, ruda sa mai vîrstnică, care poseda o atît de strălucită carieră de curtezană. Porto-Riche și emulii săi, apoi Bernstein și Bataille au înmulat totdeauna într-o infuzie pătrunzătoare de sentimentalism micile lor conflicte în triunghi, covîrșind aparent, printr-o afectivitate groasă și abundentă, insuficiența artistică a acestor piese mărunte. Dramele de alcov au utilizat experiența melodramei, transplantînd-o însă în spațiul îngust al înfruntărilor amoroase. Publicul era invitat din nou la compătimirea nefericiților eroi. Aceștia își dezvăluiau de astă-dată rănile sîngerînde în felul indiscret, obișnuit în reportajele proceselor criminale de la sentimentala curte cu juri. În această nouă viziune, intrigantul continua să unelteaască dar — cel mai adesa — era totodată victima unor porniri erotice impetuoase, care solicita înțelegerea spectatorilor. Mizericordia se cuvenea așadar tuturor personajelor implicate în țesătura dramei, întrucît toate duceau cu ele povara săgeților înveninate ale micului Eros. Într-una din piesele reprezentative ale lui Henri Bernstein (care, prin coincidență, se intitulează „Melo") soția îndrăgostită de amicul casei încearcă să-și otrăvească soțul, dar neavînd forța morală necesară unei asemenea mîrșăvii (scuzabile în dramele de această speță) se sinucide. Ea lasă astfel pe lume doi nefericiți: bărbatul și amantul, la care se adaugă un al doilea personaj feminin, noua soție a proaspătului văduv, care îndură cu fruntea sus durerea de a fi numai utilă și nicidecum obiectul unei mari pasiuni. În acest chip, eroii se înfrățesc prin nefericire, și se „umanizează" prin germele inisteme. În „Curierul de Lyon" sau în „Crima celebră", lumea era împărțită în oameni buni și oameni răi, în linii evident simpliste, dar cu unele vagi implicații sociale. În drama pasională burgheză nu se mai cunosc bariere de nici un fel. Întrucît izvorul nefericirii este de natură erotică și autorilor specializați în asemenea producții nu le rămîne decît să demonstreze că în această privință toți oamenii sînt în mod egal vulnerabili. Problematica devine cu totul minoră, iar sarcina reflectării realității este abandonată fără rezerve.

În cronicile trecute am observat persistența nefastă a influenței melodramei asupra unor piese românești recente. Trebuie să subliniem însă că, într-o largă măsură, această tutelă de rău augur domină unele lucrări dramatice prin filiera dramelor sentimentalismului burghez. Teatrul „cu un singur accesoriu" [1]) comunică încă prin canale ușor de detectat, cu anume laturi periferice ale dramaturgiei noastre contemporane. Fenomenul este contagios și merită, desigur, toată atenția.

★

Prima piesă semnată de Tiberiu Vornic (în colaborare cu Ioana Postelnicu) a fost înregistrată ca o încercare merituoasă de tratare a unor probleme din imediata actualitate, „Împărătița lui Machedon" prezenta slăbiciuni și delimitări confuze, dar semnala, deocamdată sub forma unui reportaj dramatic modest, buna intenție de a surprinde idei, tipuri și simțăminte proprii zilelor noastre.

„Umbra baroanei" este, dimpotrivă, o dramoletă languroasă, costumată sumar și țipător, pentru a trece drept piesă de actualitate. Legăturile piesei cu vremea și oamenii de azi sînt convenționale. Este adevărat că într-unele dintre replicile rostite pe scenă se fixează, formal, cîteva coordonate istorice. Nu se poate nega, de asemenea, că sînt introduse în piesă referiri la evenimente care s-au petrecut în ultimii 15 ani. Unul dintre eroi scoate din buzunar un protest împotriva războiului anticomunist. O baroană sărăcește din cauza naționalizării. Se pronunță de cîteva ori aprecieri cu privire la comuniști și o dată se rostește chiar cuvîntul partidului. Substanța dramei nu se alimentează însă din aceste elemente de suprafață. Efectele țin ale pînzei țesînd din alte resorturi, cum ne apar, vai!, atît de cunoscute și atît de uzate.

Publicul asistă la reluarea unuia dintre edificile de succes ale genului. Se reprezintă anume povestea fetei inocente care este părăsită de fiul omului care i-nselase, cu anii în urmă, pe mama actualei victime. Catinca a fost lăsată pradă nenorocirii, cu un copil în brațe, și fără sprijin. Fiica ei, Cireșica, va repeta, cu o lipsă flagrantă de imaginație, aceeași dramă după douăzeci de ani. Evident, pe scenă se vor produce scene de amare reproșuri, ca și întîlniri dulci. Vor fi clamate strigăte deznădăjduite, de o invenție descurajantă ca: „Mamă, îl iubesc!" „Tată, ce bine că ai venit!..." ș.a.m.d. Unele personaje mimează interesul pentru problematica etică și socială, dar replicile sau scenele respective sînt plicticoase, deoarece se alătură neorganic conflictului real al piesei. Uneori aceste aplicații stîrnesc contradicții neașteptate. În intriga sentimentală a piesei, Emil Opriș figurează astfel ca soț nefericit, respins de o soție nenorocită. Cînd aflăm că omul acesta searbăd, disprețuit de una dintre victimele pozitive, este un vajnic luptător, pomenit după moarte cu stinjenie de femeia care l-a repudiat, ni se pare că asistăm la un joc arbitrar în care unor eroi lamentabili de dramă pasională li s-au distribuit, la întîmplare, poziții și atitudini.

Este ușor să observi că, de fapt, întreaga piesă a mijlocit — cum zice Caragiale — o contabilitate dublă. Cu cerneală violentă a fost scrisă o nouă și totuși veche melodramă de amor. Pe marginea acestui text s-a înșălat, printre rînduri, actualizarea aparentă a ciocnirilor dintre personaje. Nici măcar conflictul dintre Eugenia, baroană de Șendrea, și soțul său nu are rădăcini sociale de primordin. Evoluția tot mai marcată a profesorului Teofil Bogdan către o linie democratică se calchiază cu insistență pe ideea răscumpărării păcatului său de tinerețe față de o fată săracă, față de fata acestei fete sărace. Euforia încrederii acordate, pe care o interpretează în ultimul act acest intelectual revenit alături de popor, ar fi putut să fie cu adevărat semnificativă dacă, în primele două acte (și în general în substanța vie a piesei), s-ar fi creat climatul tratării serioase a unor asemenea probleme de o deosebită gravitate. Într-o piesuță romanțioasă, asemenea tirade n-au însă cum să capete autenticitate.

Nu trebuie să se înțeleagă din cele spuse mai sus că autorul a făcut — cu bună știință — o tentativă de a ne vinde marfă sentimentalistă în ambalaj ideologic de ultimă oră. Nu încape îndoială că Tiberiu Vornic a crezut sincer în posibilitatea de a utiliza maniera melodramatică pentru a comunica publicului mai ușor idei prețioase. Dorința de a obține adeziunea publicului apare însă atît de stăruitoare în această „Umbră a baroanei", încît este lesne de înțeles de ce scriitorul a pierdut din vedere obiectivele principale, căzînd în plasa „efectelor" socotite ca sigure. El a realizat astfel o galerie de siluete rănite de focul amorului, flagel care n-a iertat pe nici unul dintre eroii de primplan. Catinca, Cireșica, Teofil Bogdan și cei doi fii ai săi, Emil Opriș și baroana de Șendrea în persoană, se zbat cu toții, fie din pricină că n-au fost leali în iubire, fie pentru că n-au fost iubiți, fie din pricină că au fost părăsiți. Baroana, — eroul negativ — este, în fapt, o femeie părăsită care imploră, în felul ei, înțelegere și compătimire. Cum să mai capete relief și adîncime mesajul ideologic, într-o asemenea înghesuială de țipete și consternări?

★

Trebuie să înțelegem tendința direcției de scenă (Ion Șahighian) care a dat la Teatrul Armatei toată importanța valorificării singurelor virtuți ale piesei. Cu pricepere, regia a cerut interpreților să dea culoare scenelor sentimentale și a căutat, pe cît a fost cu putință, să justifice scenic inabilitățile de construcție ale piesei. (De pildă, repetata ascultare din umbră a unui duet dramatic de către un al treilea personaj intrat pe tăcute).

Buna deservire a piesei a smuls, în repetate rînduri, lacrimi sau risete nestăpînite spectatorilor încă neformați și ne-a pus, astfel, pe gînduri. Cu teama de a nu cădea la rîndul nostru în păcatul sentimentalismului, trebuie să mărturisim că aplauzele la scenă deschisă, provocate de scenele lacrimogene sau de comicăria unor replici deșuchiate, ne-au întristat profund.

Sarcinile revoluției culturale se referă, desigur, nu în ultimul rînd la formarea unui public larg, capabil să distingă strălucirea artei de sclipirile fade ale fabricatelor de duzină. Reprezentarea unor piese scrise pe calapodul melodramei înecă discuția profundă cu privire la viață și observația înțeleaptă a mișcărilor sufletești ale omului, în pelteaua frazelor zornăitoare, goale de conținut. În același timp, promovarea unor asemenea producții alterează gustul noilor categorii de spectatori, cît și al noilor generații. Ne putem îngădui, pe temeiul unor succese de suprafață, să creștem publicul în direcția preferințelor și maraferurilor unor clase condamnate de istorie? Am intitulat aceste cronici „Pericolul melodramei" cu intenția de a sublinia patetic caracterul nociv al înscrierii unor asemenea piese în repertoriul teatrelor noastre.

Am înțeles de ce direcția de scenă a lucrat în vederea rotunjirii loviturilor melodramatice din textul „Umbrei baroanei". N-am priceput însă de ce direcția teatrului a trecut această lucrare în programul său de activitate.

V. Măndra

[1]) Expresie a cunoscutului om de teatru francez Firmin Gémier, prin care se desemna repertoriul dramatic de scandal sentimental, singurul accesoriu fiind... patul. Formula a fost utilizată de G. M. Zamfirescu în articolele sale polemice îndreptate împotriva orientării teatrelor românești în perioada dintre cele două războaie.

LENIN ȘI POEȚII LUMII

Lenin vorbind, în Piața Sverdlov, la Moscova, unităților militare care plecau pe frontul de Sud (1920)

VALERII BRIUSOV

(U.R.S.S.)

L e n i n

El, cine a fost? — o călăuză
Statornică pentru popor,
O lume ridicînd din spuză,
Și timpul închegînd, sonor

Octombrie, stăpîn, desparte
Mulțimi de veacuri, și tăios,
Decît Renașterile toate
Mai amplu și mai generos.

Trecutul, ofilit, apune.
O lume — ocean înalt —
Își crește noua ei minune:
Alături, Lenin, — un gigant.

Pămînt! planetă smălțuită
Cu ierburi, tu, în galaxii
Îți dai măsura cuvenită
Acestui nume, pe vecii.

O clipă a durat — și iată,
Dimensiunea lui, cum crește,
În mijlocul lumii profilată,
Și-adînc și vast ne podidește.

În românește de **Grigore Hagiu**

LAMAR

(R.P. Bulgaria)

Din cartea „Cîntece de luptă"

În memorie
trăiește Octombre.
L-am văzut năruind
lumea cea veche,
ca și cum un vînt,
fără pereche,
s-ar fi ivit
pe pămînt.
Și veneau oameni
de pe Nipru
și Obi și Lena
în ajutorul lui Lenin.
Așteptau, tineri, roi
— cum aștepți tunetul —
cu pieptul străpuns
de fulgerul entuziasmului
zile mărețe și noi.
Iar pe pragul marii prăvăliri
stătea,
senin și inspirat,
— uriaș printre genii —
Lenin.
. . . . . .
Bubuiau tunurile.
Trepida pămîntul, îngrozitor —
poporul cu Lenin
cu pasul drept
pășea în viitor.
Memoria istoriei nu înșeală.
E pătămîdită din sînge și fiere:
Cine pornește împotriva Răsăritului
piere!
Și s-a ridicat Octombre
în picioare,
— s-au urnit ale revoluției mirifice roți —
și-a început să vorbească
despre noroade bătîndu-se pentru fericire,
despre om
și despre nepoți.

În toamna ceea pădurile
n-au gălbejit de vînturi și ger.
Glasul sirenelor de-uzină
'nălțau libertatea pînă la cer
. . . . . .
Și la noi,
și la alte popoare,
octombriștele,
mărețe,
explozii de soare,
au zvîrlit în aer
fortărețe
ale imperialismului și silniciei.
Peste țări și mări
frații ruși
trimiteau proletarilor chemări:
Zdrobiți lanțurile robiei!

Le-a zdrobit Octombre
prin cețuri,
troiene și vînturi.
Și-i va rămîne nu doar amintirea
dar slăvit va fi de veacuri
în lumini și cînturi
Va crește omul mîndru și-nțelept.
Cetățean
al poeziei și al muncii.
Un viitor magnific și drept
își crește azi pruncii!

În românește de **Toma George Maiorescu**

LANGSTON HUGHES

(S.U.A.)

Balada lui Lenin

Tovarășe Lenin, coboară
Din mausoleu-ți înalt
Și-nvață-mă locul sub soare
Să-mi aflu, pornind în asalt.

Eu sînt țăranul Ivan,
Cu cizmele-n glod învelite.
Alături de tine luptat-am —
Mi-s caznele astăzi sfîrșite.

Tovarășe Lenin, coboară
Din mausoleu-ți înalt
Și-nvață-mă locul sub soare
Să-mi aflu, pornind în asalt.

Sînt Chiso, Negrul ce taie
Trestia de zahăr în Sud.
Prin tine, tovarășe Lenin,
Nădejdea în piept mi-a crescut.

Tovarășe Lenin, coboară
Din mausoleu-ți înalt
Și-nvață-mă locul sub soare
Să-mi aflu, pornind în asalt.

Sînt Ciang, topitorul ce face
Grevă-n Șanhai sau Hanceau [1])
Pentru-a Revoluției cauză
Sînt gata și viața să-mi dau.

Tovarășul Lenin se-nalță
Deasupra marmurei reci.
Vegheați, luptători, locul nostru
Sub soare-i pămîntul, pe veci!

În românește de **Petre Solomon**

[1]) Poezia este scrisă înaintea celui de-al doilea război mondial.

JOHANNES R. BECHER

(R. D. Germană)

L e n i n

El turbură al omenirii somn
Cu vorba lui ca fulgerul din zări,
Cu vorbe care vin pe drum de fier
Călătorind mereu din țări în țări.

El turbură al omenirii somn
Cu vorbe care se făcură pîine,
Și care împotriva foametei,
Sînt peste tot armatele de mîine.

El turbură al omenirii somn
Cu vorbe care s-au făcut mașini,
Cu vorbe care s-au făcut tractoare
Și-n lume, sonde, mine și uzini.

Și se făcură electricitate,
Ciocane-n fabricile larg deschise,
Aceste vorbe ce vor fi de-a pururi
În inimile oamenilor scrise.

În românește de **Demostene Botez**

JOSEF HORA

(R. Cehoslovacă)

In Piața Roșie

În focul zidului de piatră,
și în tot cuprinsul...
Moscova strălucește,
Acolo unde Lenin este în leagănul blîndului somn,
Joacă zăpada...
Zboară zăpada...
În aerul pur răsuni
Cuvintele lui,
Și în ritm cu inima eternă a lui Ilici
Își aliniază
secolul
pașii!

În românește de **George Demetru Pan**

NÁDASS JÓZSEF

(R. P. Ungară)

Vladimir Ilici

Capul nostru ar putea fi mai înalt decît însăși mîndria.
Milenii și ere cu noi țineți pasul!
Noi sîntem contemporani cu Lenin
l-am văzut chipul, i-am auzit glasul.

Noi ne-am născut să transformăm pămîntul.
Și să-nvățăm: liniștiții zori, amurguri înecate în fîntîni,
vrăbii zgribulite sau vulturi cu aripile înalte:
noi sîntem stăpîni.

Vîntul a-nstrunat un cîntec nou. De pe buze nimeni nu ni-l smulge.
Săpăm adîncuri-mări, himalaele înălțăm solemn
Și milenare ziduri năruim.
Căci Lenin ne-a făcut un semn.

Dezlănțuire de uragane și rînduială ocrotitoare
ești. În blîndețe sever și-n luciditate aprins.
Se sparge zaua ghețurilor, șuliță verde grîul zbucnește.
O, unic ești Lenin și necuprins!

În românește de **Toma George Maiorescu**

KIM DE GHIU

(R.P.D. Coreeană)

Portretul lui Lenin

De dimineață, cînd lumina mă trezește,
pe un portret privirea-mi se oprește:
e-acolo totdeauna pe perete.

Odaia mea —
ai vieții mele
leagăn,
acolo unde cresc și unde,
prin largi ferestrele deschise,
lumina viu pătrunde,
unde-n tavan se-adună
și gîndurile mele, — foate
și se leagă-n
mănunchi de vise,
acolo, pe perete,
un cunoscut și drag portret e.
De-acolo mă privește
portretul celui care — far nestins —
lumină țării mele a aprins
și bezna izgonește.

O, zidule,
tu simți
căldura mea și răsuflarea;
pe pieptul tău
de credincios prieten,
— medalie — a prins
acest portret.
Lenin!
Lenin!
Ilici!
Cu fiecare răsărit — aici —
numele tău e pentru mine
chemare și îndemn
să lupt pentru mai bine!
Tu,
poporului
puterea ai unit;
Tu,
Rusia liberă
ai făurit!
Și gîndurile tale de atunci —
porunci —
trăiesc
în inimi, milioane,
tălăzuind în valuri
spre viitorul luminos, spre maluri!

Prin bezne negre și prin neguri,
tu, cel dintîi,
deschis-ai drumul
luminos
atîtor generații care vin,
tu rănile ni le-ai tămăduit,
și sufletele, tu ni le-ai unit
și veșnic te vom pomeni,
Lenin!
De aceea luptătorii
pentru viață, pentru libertate,
ce tinerețea și-au pierdut
în umbrele-nchisorii,
în vitrege bejenii,
cu unghia zgîriau numele tău,
pe zidurile reci,
nădejde vie,
izvor de viață și de bărbăție.
În lupte sîngeroase,
în minele adînci
numele tău —
nădejde și chemare! —
pe oameni i-a însuflețit,
popoarele a oțelit
și le-a condus mereu
pe luminatul drum de glorii,
mereu spre noi victorii!

Lenin!
Lenin!
Tu, dascăl și prieten celor mulți!
Tu nu Rusiei numai
ești mîndrie,
tu ești făclie
mai vie decît orișice lumină,
tu ești pentru vecie
drapelul glorios
desfășurat
peste viitorul nostru luminos!

Lenin!
Lenin!
Privește dar
spre zarea noastră-ndepărtată:
e dimineață-acum, întîia oară,
în încercata noastră țară!
Și, iată
de ce, cînd dimineața mă trezesc,
înspre portretul tău privesc.
De aceea, iată, cu avînt,
din nou mă leg prin jurămînt!

Lenin!
M-auzi?
Ascultă-mi jurămîntul:
Cu tine-alături, ca de-atîtea ori
noi și-ți vom sălți urmăm cuvîntul:
vom fi în cea din urmă luptă-nvingători!

În românește de **Andrei Tudor**

SUCANTA BACIATHARIA

(India)

L e n i n

din inima Italiei și a Taivanului.
În Anglia,
sau în altă țară,
cuvîntul lui Lenin
vine alături, înțelepciunea
sa luminează calea
cea nouă —
a mea
și a ta.
Ascultați!
e liniște; apoi
crește sonoritatea —
e ruptă catapeteasma tăcerii,
ritmul e credincios
pașilor lui Lenin.
Lenin trăiește...
Lenin creează!
Acesta e reazimul eliberării;
acesta este farul
maselor istovite
ajunse la capătul răbdării.

Corabie
ce pluteai pe oceane tăcute,
vîntul suflă
înfocat în velele tale;
noi vedem
pămîntul înverzit al iubirii —
tînăra țară
a libertății luminoase

Inima
a zdrobit jugul fără-de cruțare;
chipul lui Lenin
crește în inimă.
Nu,
noi nu cunoaștem
lașitatea și teama,
cuvintele sterile
ale jalnicilor fricoși.
Clopotul lui Lenin
pulsează în inimi
alarma către vinele
noastre înflăcărate:
Bateți tobele...
bateți tobele...
aliniază-te,
tu, simfonia furtunii!
Este invincibilă
oastea noastră cît frunză și iarbă:
în fiecare din noi
respiră veșnic
Lenin.

În românește de **George Demetru Pan**

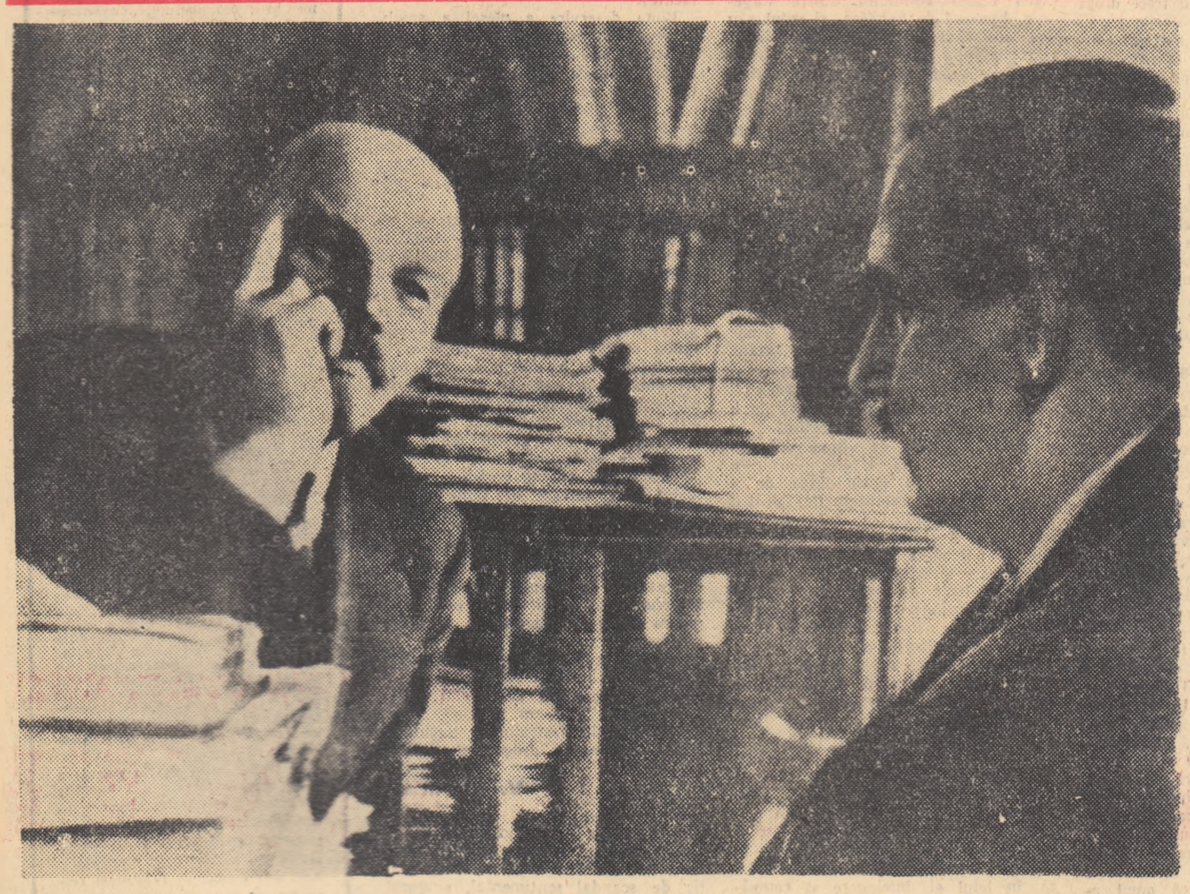

Lenin stînd de vorbă cu scriitorul englez G. Wells, în octombrie 1920.

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 2.74.26; 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr 10 Telefon: 7.79.46 · ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25 xxxxx